

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΥ

ΟΨΕΠΟΤΕ ΚΛΗΘΗΣΟΜΕΝΟΥΣ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΕΙΑΝ, ΕΙ ΔΥΝΑΤΟΝ,

ΤΗΣ Α. Θ. Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΠΡΟΣ ΔΥΣΙΝ

ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΤΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

Κύριοι,

Ζήτημα σπουδαῖον, ζήτημα μέγα, ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν ἄμα καὶ ἔθνικὸν ἐπαπχυλεῖ ποὺ πυλλοσ τὸ δημόσιον καὶ ἴδια τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς περὶ τὰ κοινὰ μεριμνῶντας, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῆς προόδου καὶ τῆς ἔθνικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως, ἦτοι τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

Οἱ μὲν προσπαθοῦσι νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ἡ κλίμαξ διαιρεῖται εἰς 72 τμῆματα καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐλάσσων τόνος. Οἱ δὲ, καίπερ ὑποστηρίζοντες ἐλάσσονα τόνον κ.τ.λ. διϊσχυρίζονται ὅμως καὶ οὗτοι ὅτι ἡ κλίμαξ δέον νὰ περιέχῃ 72 τμῆματα. "Αλλοι πάλιν διατείνονται ὅτι, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ παρεισέφρησαν κατὰ καιροὺς ξενισμοὶ καὶ βαρβαρισμοὶ, δέον αὕτη νὰ ἀλλαχθῇ καὶ ἀντικαταστῇ διὰ τῆς τετραφώνου. "Αλλοι τέλος φρονοῦσι μὲν ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἡ μουσικὴ αὕτη καὶ ἀπλλαγῇ τῶν τοιούτων

ξενισμῶν καὶ βαρβαρισμῶν, ἀναλαμβένουσα τὸ ἀρχαῖον κάλλος καὶ τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα, ἀλλὰ διϊσχυρίζονται, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι πᾶσαι αἱ περὶ τριτημορίων, τεταρτημορίων, μείζονος καὶ ἐλάσσονος τόνου συζητήσεις, ὡς καὶ ἡ περὶ ὑπάρξεως ἐναρμονίου γένους διδασκαλία σὶστιν ἀποκυνήματα φαντασίας, ἐναντίον εἰς τοὺς κανόνας αὐτῆς τῆς φύσεως.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ σφαλεροῦ καὶ παραλόγου τῶν ὄπαδῶν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας κατηγορίας εἴπομεν ἀρχετὰ ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ ὑπὸ ἀριθμὸν 3,162 φύλλῳ τοῦ «Νεολόγου», καθὼς καὶ ἐν τῇ ἀνταπαντήσει τῇ, διὰ λόγους, οὓς παρακατιόντες ἀναφέρομεν, ἐν τέλει τῆς παρούσης δημοσιευμένη.

Περὶ δὲ τῶν ὄπαδῶν τῆς τρίτης κατηγορίας περιττὸν νομίζομεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν, καθότι, ἐν τῇ ὄλετείρᾳ αὐτῶν γνώμῃ, ἐν τῇ πρὸς τὰ πάτρια ἀποστροφῇ καὶ ἐν τῇ πρὸς τὰ ξένα ἀνοήτῳ στοργῇ, οὗτοι

δεικνύσθυσιν ἀπίμεμπτον ἀπειρίαν περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πατρώων καὶ παχυλὴν ἀγνοιαν τῆς τέχνης καὶ ἴστορίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

Πάντοι, ἐὰν ἔζων τὸν καιρὸν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ καὶ τῶν ἀλλων τῶν ὑπὲρ τῆς διαρρόυθμίσεως τῆς γλώσσης ἀποφανθέντων καὶ ἐργασθέντων, θὰ διετείνοντο, εἰς μεθι ὑπερβέβαιοι, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἡμετέρα γλῶσσα παρεφθάρη καὶ παρεμφράθη, δέον νὰ ἐγκαταλείψωμεν αὐτὴν καὶ νὰ παραδεχθῶμεν ἀλλην.

Ἄλλ' ὁ σοφὸς Κοραῆς, ἀποφανθεὶς ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἴλια, ὡς ἡ γλῶσσα, πατροπαρέβοτος καὶ ἐπαθετὰ αὐτά, καὶ ὑπὲρ τῆς διαρρόυθμίσεως καὶ ἐπανορθώσεως τῆς γλώσσης τὸν βίον ὅλον αὐτοῦ καταναλώσας, ἀπήντησε μὲν ἐμμέσως πρὸς τοὺς τοιούτους καταφρονητὰς τῶν πατρώων καὶ ἔραστὰς τῶν ὅθνείων, ἀφῆκε δὲ τρανὸν ὑπόδειγμα τοῖς ἡμετέροις μουσικοδιδασκάλοις.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἐστὶν ἀρχαία καὶ ἔθνικὴ ὡς ἡ γλῶσσα. Καίτοι δὲ παρεφθάρη καὶ παρεμφράθη εἰς τινα μέρη, ἐστιν ὅμως πάντοτε ἔκείνη, ἣν ἐκληροδότησαν ἡμῖν οἱ πρῶτοι τῆς Ἐκκλησίας πατέρες καὶ διδάσκαλοι παραλαβόντες αὐτὴν τε καὶ τὴν γλῶσσαν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τῶν σωζομένων ἐν κληρονομίᾳ... καὶ ἵστοριν ὑπεριωνυμίας... οικῶν συγγραμμάτων.

Ἐκ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς πελλὰ οἱ Εύρωπαῖοι παρέλαβον, ἐν οἷς ὁ ἱερώτατος Ἀμβρόσιος, ὁ σοφώτατος Βοέτιος.

Οὗτοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ πατέρες τῆς Διτικῆς Ἐκκλησίας τὴν ἡμετέραν μουσικὴν ἐθεράπευσον καὶ ἐμβέλετων· ὁ δὲ ῥθεῖς Βοέτιος, ὁ πρῶτος μουσικὸς συγγραφεὺς;

τῆς αὐτοῦ πατρίδος Ἄρωμης, τὴν μουσικὴν ταύτην ἐμυήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΓ' αἰῶνος, μάλιστα δὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χορὸν, τὸν Γρηγοριανὸν μέλος μετέπειτα κληθέντα πρὸς τιμὴν τοῦ πάπκη Γρηγορίου τοῦ μεγάλου, διστις εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς πάσας τὰς δυτικὰς ἐκκλησίας.

Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς τοὺς τοιύπους λέγοντες, ἐλθωμεν εἰς τοὺς ὄπαδοὺς τῆς τετάρτης κατηγορίας, ὡς πρωτεύει ὁ κύριος Δημήτριος Πασπαλλῆς.

Οὗτος ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 3,209 καὶ 3,214 τοῦ εΝεολόγου, λέγει πολλὰ, ἡμεῖς δὲ τὰ κυριώτερα συναψιζόντες ἀπαντῶμεν διὰ τῶν ἐπομένων:

ἀ) Ο κ. Πασπαλλῆς θεωρεῖ τὸ ζήτημα ὑπὸ πρακτικὴν ἐποψιν· ἐν συνόλῳ ὅμως συγχέει τὸ πρακτικὸν μετὰ τοῦ τεχνικοῦ μέρους.

Λέγει διτούδεν ἐπήνεγκον ἀποτέλεσμα καὶ κατ' οὐδὲν ὡφέλησαν τὸ δημόσιον οἱ περὶ τόνων, ἡμιτονίων, διαστημάτων, γενῶν, εἰδῶν κ.τ.λ. συζητήσεις, καὶ δισχυρίζεται διτα τὰ ζητήματα ταῦτα ἐλυσαν καὶ διευκρίνησαν Εύρωπαῖοι μουσικοφιλόσοφοι.

Ημεῖς μὴ ἔχοντες γνῶσιν εὑρωπαϊκῶν μητρῶν... λόγων... πειρατῶν... πολιτικῶν... ἐστιν ὁ δισχυρισμὸς, διτα Εύρωπαῖο μουσικοφιλόσοφοι ἐλυσαν καὶ διευκρίνησαν τὰ ζητήματα ταῦτα νομίζομεν ὅμως ἀναμφισβήτητο διτα ταῦτα εἰσιν αἱ βάσεις τῆς μουσικῆς τέχνης, ὡς αἱ βάσεις τῆς φιλολογίας εἰσοι κανόνες τῆς Γραμματικῆς· καὶ πρὸς λαῖς τοῦ προκειμένου θέματος δέον πρῶτα

νὰ συζητήσωμεν καὶ νὰ προσδιορίσωμεν ἐπὶ τίνων βάσεων στηρίζόμεθα· ἄλλως πᾶσα συζήτησις χρονιάνει ἀγονος.

6') Ό. κ. Πασπαλλῆς λέγει ὅτι ἡ ἡμετέρα ἔκκλησιαστικὴ μουσικὴ ψόλλεται κατὰ τὴν ἴδιοτροπίαν, κατὰ τὴν μουσικὴν μάθησιν καὶ ἴδιως κατὰ τὴν ἴδιοσυγχρασίαν καὶ τὴν ττιγμιαίαν εὔθυμον ἡδύσθυμον κατάστασιν ἑκάστου ἱεροψάλτου κ.τ.λ.

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ πρακτικοῦ μέρους, ὅπερ εἶναι δευτερεῦον ζήτημα. Ἀρκεῖ ἡ πνευματικὴ Ἀρχὴ νὰ διατάξῃ νὰ ψάλλωσιν ὡς εἶναι γεγραμμένη ἡ ἀσματογραφία κατὰ τὸ ἀρχαῖον μέλος, καὶ τότε ἔάν ποτε ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς κατέλθῃ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπισκεφθῇ ἡμᾶς, ἕστω καὶ εἰς καμμίαν ἔκκλησιαστικὴν παννυχίδα, δὲν θὰ λάβῃ ἀνάγκην νὰ ἀποτιθῇ μυστικῷ τῷ τρόπῳ, ὡς διατείνεται ὁ κ. Πασπαλλῆς, εἰς τὸν κανδηλάπτην διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ποίας φυλῆς εἶναι οἱ ψάλται οὗτοι καὶ ποίαν μουσικὴν ἔχουσιν ἐν χρήσει.

Περὶ τούτου ὁ κ. Πασπαλλῆς δύναται νὰ μείνῃ ἥσυχος.

γ') Ό. ἄγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ οἱ λοιποὶ ἀσματογράφοι ζὲν ἔθηκαν τὰς πρώτας βάσεις τῆς ἔκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς· πολλοὶ προγενέστεροι πατέρες, ἐν οἷς Διονύσιος ὁ Ἀρειοπαγίτης καὶ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος, παρέλαβον αὐτὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Ἄλλα καὶ ὁ Ἱερὸς Κοσμᾶς, ὁ ἐξ Ἰταλίας εἰς Συρίαν ἀπαχθεὶς, ἐδίδαξε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν τὴν Ἑλληνικὴν μουσικὴν, καθότι τὴν Ἰταλίαν

κατώκουν τότε "Ελληνες καὶ Μεγάλη Ελλὰς αὕτη ὄνομαζετο.

Ἐτέρα ἀπόδειξις εἶναι ὅτι οἱ παλαιοὶ "Ελληνες εἶχον τοὺς αὐτοὺς ὄκτὼ ἥχους, οὓς ἔχομεν καὶ ἡμεῖς, διαφέροντας μόνον κατὰ τὴν ὄνομασίαν, τουτέστι Δώριον, Λύδιον, Φρύγιον, Μιξολύδιον, Ὑποδώριον, Ὑπολύδιον, Ὑποφρύγιον, Ὑπομιξολύδιον, ἀντιστοιχοῦντας τοῖς ἡμετέροις α', β', γ', δ', πλ. α', πλ. β', βαρεῖ, πλ. δ'.

Τινὲς δὲ τῶν ἀρχαίων τῆς ἔκκλησίας μουσικῶν διετήρησαν καὶ τὰ ἀρχαῖα ὄνοματα τῶν ἥχων τούτων.

"Οἱοι δὲ οἱ πατέρες τῆς ἔκκλησίας, καὶ αὐτὸς ὁ ἀσιδιμός Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς, ὁ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα περὶ μουσικῆς ἐλληνικῆς συγγράψας, μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ ἔκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ δὲν διαφέρει τῆς ἀρχαίας τὸν Ἑλλήνων.

δ') Απατᾶται ὁ κ. Πασπαλλῆς λέγων ὅτι ἡ εύρωπαικὴ μουσικὴ γραφὴ παράγεται ἐκ τῆς πρώτης ἡμῶν σημαδογραφίας.

Ἡ εύρωπαικὴ μουσικὴ εἶχε πάντοτε ἴδιαν γραφὴν, ἵνα οἱ Εύρωπαιοι καλλιεργήσαντες ἔφερον εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον.

Απατᾶται πρὸς τούτοις λέγων ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη εἶναι ἡ ἐντελεστέρα καὶ μεθοδικωτέρα πασῶν.

Ἡ εύρωπαικὴ γραφὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἔκκλησιαστικῶν ἀσμάτων, μὴ παραδεχομένων οὔτε ὄργανα, οὔτε πολυφωνίαν.

ε') Απὸ Δαμασκηνοῦ μέχρις Ἰωάννου πρωτοψάλτου τῆς Μεγάλης ἔκκλησίας ἐν ἔτει ἀψίντης ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ φιλομούσου Κυρίλλου ἡ σημαδογραφία καὶ τὰ ἔκκλησιαστικὰ μέλη δὲν παρήλλαξαν, καθότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γραφῶσι διὰ τῆς σημαδογραφίας ἐκείνης ἐξωτερικὰ

μέλη, ούτε τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη νὰ γραφῶσι δι' ἄλλης σημαδογραφίας.

Ἄπὸ τῆς ἐποχῆς ἔκεινης διὰ τοῦ ἐπεξηγηματικοῦ τρόπου, ἐπινοηθέντος καὶ σίσαχθέντος ὑπὸ τοῦ ρηθέντος Ἰωάννου προτροπῆ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου πρὸς εὔκολιαν τῆς διδάξεως καὶ μεταδόσεως τῆς ψιλμωδίας, παρεισέφρησαν ξενισμοὶ τινες ἴδιᾳ εἰς τὰ παπαδικὰ, ἡτοι τὰ χερουβικὰ καὶ κοινωνικά· προηλθε δὲ τοῦτο, διότι ὁ διάδοχος τοῦ μνησθέντος πρωτοψάλτου, Δανιὴλ, τὸν ἔξηγηματικὸν τρόπον τοῦ προκατόχου του μιμούμενος, ἔχων δὲ στενὰς σχέσεις μετὰ Ζαχαρίου τοῦ χανενδὲ (μελωδοῦ), εἰσήγαγεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη καὶ ἔξωτερικά.

ς') Ἐγνοοῦμεν ποῦ βασιζόμενος ὁ κ. Πασπαλλῆς λέγει ὅτι οἱ τρεῖς διδάσκαλοι Χρύσανθος, Γρηγόριος καὶ Χουρμούζιος δὲν ἀνέλυσαν ἀρκούντως τὰ σημαδόφωνα μεγάλα τε καὶ μικρά.

Ἡμεῖς βεβαιοῦμεν ὅτι οἱ διδάσκαλοι οὗτοι ἀνέλυσαν αὐτὰ ἐντελῶς μελοποιήσαντες κατὰ τὴν νέαν ἀναλυτικὴν αὐτῶν γραφὴν ἀπαντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀσματα, ὡς φαίνεται εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν συγγράμματα, ἀφέντες ξενισμούς τινας μόνον εἰς τὰ παπαδικὰ μέλη.

Ἄποδεικνύεται δὲ τοῦτο οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν σωζομένων χειρογράφων τῶν ἀρχαίων διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εὑρειῶν γνώσεων, ἃς ἐκάτηντο οἱ ἀσιδιμοι τρεῖς διδάσκαλοι περὶ τε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν καὶ τὸ ἀρχαῖον γνήσιον μέλος (πάντοτε ἄλλως τε διατηρηθὲν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ), ὡς ἀκμάσαντες πολὺ πλησίον τῆς ἐποχῆς τῶν ρηθέντων Ἰωάννου καὶ Δανιὴλ πρωτοψαλτῶν,

ὅπότε ἐγένετο, ὡς εἴπομεν, τὸ πρῶτον πρὸς τὴν ἀνάλυσιν βῆμα.

Ο δὲ κ. Πασπαλλῆς, οὐδὲν ἐκ τῶν προσόντων τὸν τριῶν διδασκάλων κτώμενος καὶ μὴ ἀκμίσας βεβχίως κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκβίνας, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνῃ καὶ κατακρίνῃ τὰ ἔργα αὐτῶν;

Ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων δῆλον γίνεται ὅτι ἀγνοεῖ τὴν νέαν μουσικὴν, καθὼς καὶ τὴν ἀρχαίαν, συγχέων τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία μετὰ τῶν ἔξωτερικῶν.

Τὰ Ἀναστασιματάρια, Είρμολόγια καὶ ἡ Πανδέκτη εἰσὶ τονισμένα εἰς γνήσιον ἐκκλησιαστικὸν μέλος.

Η Ἀρμονία καὶ ἡ Εύτερπη εἰσὶν ὅλως διόλου ἔξωτερικά.

ζ') Ο διῆσχυρισμὸς ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις ἀσμάτων δύναται νὰ ψαλῇ ἐπακριβῶς ὅπως ἐστὶ γεγραμμένον, πείθει ἡμᾶς ἔτι πλέον ὅτι ὁ κ. Πασπαλλῆς ἀγνοεῖ παντάπασι τὴν ἡμετέραν γραφὴν καὶ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν.

Ἡμεῖς τούναντίον δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη ἐστὶν ἐντελεστάτη καὶ παριστάνει ἀκριβῶς πᾶν μέλος, ἀρκεῖ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἡ πνευματικὴ Ἀρχὴ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς ψίλτας νὰ ψίλλωσιν ὡς εἶναι γεγραμμένη ἡ ἀσματογραφία.

η') Ο κ. Πασπαλλῆς διηγεῖται μετ' ἀπελπισίας ὅτι συνέβη αὐτῷ ποτὲ εἰσερχομένῳ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ν' ἀκούσῃ δεξιὸν ψάλτην ψάλλοντα καταβασίας, καὶ ὅρχιζεται εἰνώπιον Θεοῦ ὅτι ἔταράχθη ὑπέρμετρα, νομίσας ὅτι φλέγεται ἡ ἐκκλησία καὶ οὐ

πυροσβέσταις ἀναγκάζονται νὰ
κραυγάζωσι τόσον ἀγρίως.

Ἐπιτραπήτω νὰ εἴπωμεν τῷ κ. Πα-
σπαλλῆ ὅτι ταῦτα εἰσιν ὀλῶς πλαστά καὶ
ἀπίθενα.

Καθότι πᾶς εἶναι δυνατόν ποτε νὰ ἐνό-
μισεν ὅτι φλέγεται ἡ ἔκκλησίς καὶ ὅτι εἰ
πυροσβέσται ἀναγκάζονται νὰ κραυγάζω-
σιν, ἀφοῦ, ὡς ὁ Ἰδιος ὄμολογεῖ, εἰσήρχετο
ἡδη εἰς τὴν ἔκκλησίαν καὶ εἶδε τὸν μὲν
ψίλην εἰς τὴν δεξιὰν θέσιν του ϕύλ-
λοντα ἡ κραυγάζοντα (ἀδιάφορον τοῦτο)
καταβασίας, πάντας δὲ ἐν τῇ συνήθει τάξει
καὶ ἡσυχίᾳ;

Τὸ τοιοῦτο πιθανὸν νὰ συνέβαινε τῷ
κ. Πασπαλλῆ, πρὶν ἡ εἰσέλθη εἰς τὴν ἔκ-
κλησίαν καὶ πρὶν ἡ ἴδη τὸν ψίλην εἰς
τὴν δεξιὰν θέσιν του.

Ἐπομένως ὁ κ. Πασπαλλῆς ἀμαρτάνει
ὅρκοζόμενος ματαίως ἐνώπιον Θεοῦ.

Ποιοῦμεν αὐτῷ ἐν παρόδῳ τὴν παρα-
τήρησιν ταύτην πρὸς νουθεσίαν του διὰ τὸ
μέλλον, καὶ παρακαλοῦμεν, πρὸς ψυχικὴν
αὐτοῦ σωτηρίαν, νὰ ἐνθυμῇ ται τὴν τρίτην
ἐντολὴν. εΘού λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου
καὶ τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίω. οὐ γάρ μὴ
εκαθαρίσῃ Κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄ-
νομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίω. (Ἑξοδ. κεφ.
Κ'. ἑδάφιον 7.)

Θ) Ὁ κ. Πασπαλλῆς διεσχυρίζεται ὅτι
δύο εἰσὶ τὰ μόνα ὑπάρχοντα ἐν
φυσικῇ καταστάσει γένη, δια-
τονικὸν καὶ χρωματικὸν, καὶ ὅτι
οὐδὲν ἄλλο οὐ πάρχει, διότι κατ'
αὐτὸν πάντα τὰ λοιπά, ἡτοι ἐναρμό-
νιον γένος, μεῖων, ἔλασσων καὶ ἐλάχι-
στος τόνος, τριτημόριον, τεταρτημόριον
κ.τ.λ. εἶναι ὄντερα μὴ ὑγιοῦς

φαντασίας, ἀποκυήματα ἀρα-
θίας κ.τ.λ.

Ἐκεῖναῦθις καταφαίνεται ἡ τῆς ἡμετέρας
μουσικῆς ἀγνοια τοῦ ἀνδρός.

Ημεῖς ἀπιφυλαττόμεθα νὰ ἀποδείξω-
μεν ἐνώπιον εἰδημόνων μουσικῶν καὶ παρ-
ῆρσία καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Πασπαλλῆ, ὅτι ἐν
τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ ὑπάρχουσι τρία γένη:
τὸ διατονικὸν, τὸ χρωματικὸν καὶ τὸ ἐναρ-
μόνιον.

Καὶ τὸ μὲν διατονικὸν σύγκειται ἀπὸ
μεῖζονα, ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστον.

Τὸ δὲ χρωματικὸν ἀπὸ μεῖζονα, τεταρ-
τημόριον, ἡμιολίον, ὃ ἐστι τριημετόνιον
καὶ ἡμιτόνιον, ὃ ἐστιν ἐλάχιστος τόνος.

Τὸ δὲ ἐναρμόνιον γένος σύγκειται ἀπὸ
μεῖζονα, μεῖζονα καὶ τεταρτημόριον.

Διὰ τοῦτο, ὅταν λείψωσιν αἱ ὑποδιαιρέ-
σεις αὗται, οὐδὲν γένος εἶναι δυνατὸν νὰ
ὑπάρχῃ.

Αλλὰ ταῦτα ἀπιφυλαττόμεθα, ὡς εἴπο-
μεν, ὡς ἀποδείξωμεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντε
ἐνώπιον εἰδημόνων μουσικῶν, καθότι τὰ
στενότατα ὅρια τῆς διατριβῆς ταύτης οὐκ
ἐπιτρέπουσι νὰ ἐκτανθῶμεν περὶ τὴν λύσιν
τοιούτων φωνητικῶν ζητημάτων, χρηζόν-
των μᾶλλον πειραματικῶν ἀποδείξεων.

Ταῦτα ἐν συντόμῳ ἔκριναμεν ἀναγκαῖον
νὰ γράψωμεν περὶ τῆς διατριβῆς τοῦ κ.
Πασπαλλῆ, διότι ἡκούσαμεν τίνας ἀπο-
φανέντας ὅτι τὰ ἐν αὐτῇ εἰσιν ἀναντιφ-
ρήτα καὶ ἀπέναντι αὐτῶν περιττὴ πλέον
ἀποβαίνει πᾶσα ἄλλη περὶ τοῦ θέματος
διατριβῆς.

Καὶ κατὰ δυστυχίαν μετ' αὐτῶν συγκα-
ταλέγονται καὶ οἱ κύριοι συντάκται τοῦ
«Νεολόγου».

Οὕτοις οἵ ἐπὶ φιλογενείᾳ καὶ ἀμερολη-
ψίᾳ ἀείποτε διακρινόμενοι κατέδειξαν ἐν

τῇ περιπτώσει ταῦτη ὅτι παραβλέπουσιν ἐνίστε τὴν ἴερὰν αὐτῶν ἀποστολὴν, ἥτις ἔστι νὰ εύνοῶσι καὶ εὔκολύνωσι τοιαύτας ὄντως ἐπιστημονικάς καὶ ἔθνωφελεῖς συζητήσεις, οὐχὶ δὲ ν' ἀναστέλλωσι καὶ καπνίγωσιν αὐτάς ἂμα γεννθείσας.

Κατόπιν τῶν διατριβῶν τῶν κυρίων Παππαδόπουλου καὶ Μισαηλίδου, δημοσίευθεισῶν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐν τῷ ἀριθμῷ 3162 ἡμετέρας, ἀπεστειλαμένης τοις κυρίοις συντάκταις τὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος φύλλου δημοσίευσιν ἀνταπόντησιν, ἀλλ' ἀπερρίφθη ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἀπέδαινε περιττὴ ἀπέναντι τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Πασπαλλῆ.

Πρὸς ἑξακοίδωσιν μετέβημεν αὐτοκρούσωπας παρὰ τοῖς κυρίοις συντάκταις.

Μετὰ μικρὰν συζήτησιν ἐπὶ τῇ; αἵτιας τῆς ἀποκοινωνίας ταύτης, οἱ κύριοι συντάκταις τοῦ «Νεολόγου» ὠμολόγησαν μὲν ὅτι εἰς ὅλως ἀδεῖς τῇ; μουσικῆς, δι-
ιτσχυρίσθησαν ὅμως ἐν πλήρει ἀφελείᾳ ὅτι περιττὴ καθίσταται ἡ δημοσίευσις τῆς ἡμετέρας διατριβῆς, ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς οὐδεὶς ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρώπως ὅστις δύναται νὰ ἔννοήσῃ, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡδη ἡ τοῦ κ. Πασπαλλῆ, ἥτις λύει τὸ ζήτημα.

Ἄφινομεν ἔκαστον νὰ κρίνῃ καὶ χαρακτηρίσῃ τὴν περίφημον ταύτην αἵτιολογίαν.

Ἐπὶ τέλους οἱ κύριοι συντάκταις ἔκρι-
τησαν τὴν διατριβήν, ὑποσχεθέντες ὅτι μετ' ὅλιγας ἡμέρας θὰ ἐδημοσίευσον αὐτήν.

Ἄλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ καιροῦ ἐπέστρεψαν αὐτὴν, ἐπαναλαβόντες ὅτι ἀπέναντι τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Πασπαλλῆ περιττὴ ἀποδιένει ἡ δημοσίευσις τῇ; ἡμετέρας.

'Αλλ' ὁ ὄμολογός τοις εἶναι ἀδεῖς τῆς μουσικῆς, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνῃ ἐὰν ἡ διατριβὴ ἡμῶν ἦναι ἀκατάληπτος, ἢ ἐὰν ἀποδιένη περιττὴ ἀπέναντι ἀλλῆς;

Πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ τοιοῦτος νὰ δι-
ιτσχυρίζηται, ὡς οἱ Νεολογισταὶ ἐν τῇ ἐπι-
κεφαλίδι τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Πασπαλλῆ,
ὅτι ἡ μουσικὴ ἡμῶν ἐξέπεσεν εἰς
τὴν ἐνεστῶσαν κακοφωνίαν,
ὅτι ἀπέβη σύμμικτον εἴδος
καὶ ποφάλιον τέρας, καὶ ὅτι ὁ κ. Πασπαλλῆς εἶναι ἐγκρατέ-
στατος τῆς ἐκκλησιαστικῆς
μουσικῆς;

'Ἐν τούτοις ἡμεῖς δημοσιεύομεν σήμε-
ρον μετὰ τὴν παροῦσαν τὴν διατριβὴν ἐ-
κείνην ἀεὶ οὐδεμιᾶς τροποποίησεν, δῆλος
ἴσης ἔκαστος καὶ κρίνη ἐὰν εἴχον βάσιμον
αἰτιολογίαν οἱ κκ. συντάκταις τοῦ «Νεολό-
γου» δηλαδὴ ἀπορρίψωσιν αὐτὴν.

'Αλλ' ἐπὶ τὸ ούσιωδέστατον.

'Ἐπειδὴ τὸ παρὶ μουσικῆς ζήτημα κα-
τήντησε σήμερον εἰς τοιοῦτο σπουδαῖον
σημεῖον, οἷον καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀνω-
τέρω, ἡμεῖς φρονοῦμεν καὶ ἐπαναλαμβά-
νομεν καὶ ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀνωτάτη πνευμα-
τικὴ Ἀρχὴ δέον νὰ λάβῃ ταχέως τὴν
πρώτεσσούλιαν καὶ συγκαλέσῃ διέγκυ-
κλιον ἀρμοδίους δηλαδὴ τοῦ πασπαλλῆ
καὶ λύσωσιν αὐτό.

'Ἐπειδὴ δὲ ἡ γλῶσσα καὶ ἡ μουσικὴ
εἰσὶ τὰ δύο διακριτικὰ στοιχεῖα πάσης
ἔθνοτητος, ἀνάγκη οἱ κληθησόμενοι νὰ ὕστε
φιλογενεῖς καὶ ἀληθεῖς μουσικοὶ ἐπιστή-
μονες, ἐφαδιασμένοι, εὗτως εἰπεῖν, διέ-
λων τῶν ἀναγκαίων γνώσεων, νὰ ἐπίσταν-
ται δηλαδὴ κατὰ βαθος τὴν ἀρχαίαν καὶ
τὴν σημερινὴν ἡμῶν μουσικὴν καὶ γραφὴν,
τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, πάντα τὰ ουγγρά-
ματα.

ματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ διδασκάλων, τῶν περὶ μουσικῆς διαπραγματευομένων, ἵνα οὗτω ἐν πληρεστάτῃ γνώσει καὶ εἰσουνειδοῖσι ἐπιληφθῶσι τῆς συζητήσεως καὶ λύσεως τοῦ σπουδαίου ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἔθνικοῦ θέματος τούτου· καθότι πᾶσα ἀλλη διάφορος συζήτησις καὶ λύσις, γενησομένη ὑπὸ ἀνδρῶν προκατειλημένων καὶ μὴ ἔχοντων δλα ταῦτα τὰ προσόντα, οὐκ ἀποδήσεται ἀποτελεσματική, ἀλλὰ μᾶλλον θέλει βλάψει τὸ ζῆτημα, ἐπιφέρει ἴσως καινοτομίας, ἀποδιοπομπήσει ἴσως τὰ ἔθνικά, καταστρέψει ἴσως τὰ πατροπαράδοτα καὶ ἐπιστημονικά, χάριν θεραπείας τῆς ἀκοῆς, ἡσιες δὲν πρέπει νὰ ἥγαινε ὁ πρώτιστος ὄδηγὸς καὶ σύμβουλος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κατ' ἔξοχὴν ἐπιστημονικῆ μουσικῇ.

'Ἐν ἀλλοις λόγοις, δέον νὰ λίθιστιν ὑπ' ὄψιν οἱ κληθησόμενοι διὰ ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ τινες ἀποχρώσεις, ἐπιστημονικοὶ καὶ τεχνικοὶ τινες συνδυασμοὶ καὶ κανόνες ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ, δὲν εὐαρεστοῦσι τὰς ἀκοὰς ἑκείνων, ὅσοι ἀγνοοῦσιν αὐτήν.

'Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἀδελὴς τῆς εὔρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἀκούων τεμάχιον τι μελοδράματος κοινὸν, εὔκολον καὶ εὐφραίνον τὴν ἀτεχνον ἀκοὴν αὐτοῦ, χειροκροτεῖ προσπαθεῖ ν' ἀκούσῃ αὐτὸ πολλάκις καὶ ἐπὶ τέλους ἐπιτυγχάνει νὰ μίσθῃ αὐτὸ, ἐνῷ διαν ἀκούῃ ἔτερον τεμάχιον δοντως τεχνικὸν, ἀλλὰ μὴ εὐαρεστοῦν τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ, στενοχωρεῖται καὶ ἀτορεὶ πῶς καὶ διατὶ ὁ περακαθήμενος ἐκθειάζει αὐτὸ καὶ ἀποφαίνεται διὰ ἐν τούτῳ δείκνυται ἡ τέχνη τοῦ διδασκάλου.

Ταῦτα ὑπομιμνήσκομεν τοῖς κληθησ-

μένοις, καθότι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλο πνεῦμα ἐπιχειρήσωσι τὴν συζητησιν καὶ τὴν ἔξετασιν, οὐ γενήσεται λύσις, ἀλλὰ καταστροφή.

"Εστω ὑπογραμμὸς αὐτοῖς ἡ διαρρόθμησις τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἡσιες σήμερον κατέστη οἵα λαλεῖται καὶ γράφεται ἀριστημένη πάντοτε ἐκ τῆς μητρὸς αὐτῆς τὸ πνεῦμα, τὰς ῥίζας καὶ τοὺς κανόνες, καὶ ἀποβίλλουσα πᾶν ἔνον καὶ βάρβρον.

Οὕτω ἀς πρέξωσι καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ, ἐν ἡ δυνηθήσονται εὐκόλως νὰ κατορθώσωσι πλείονα, ἡσιες οὐ μόνον ν' ἀποβίλλωσι τὰ δθνεῖς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὴν εἰς τὴν γηγείαν καὶ ἀρχαίαν τελειότητα, ἀρκεῖ νὰ συζητήσωσιν ὑπὸ ἐπιστημονικὸν, ἱστορικὸν καὶ ἔθνικὸν πνεῦμα.

Τοῦ ζητήματος λοιπὸν τούτου, τοσούτῳ σπουδαίου δοντος καὶ θίγοντος τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἔθνικὴν παράδοσιν, δέον, ὡς εἰπομέν καὶ οὐ παύομεν ἐπαναλαμβάνοντες, ἵνα οἱ κληθησόμενοι ὡσι τέλειοι περὶ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν, ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν, ἐφωδιασμένοι δι' ὅλων τῶν γνώσεων, ὃν δὲν ποσῶς ἑκείνους, παρὰ τῶν ὁποίων ὁ Γάλλος κ. Ducoudray ἔλαβε τὸν εἰρμὸν τῆς Ζ' ὥδης «Οὐκ ἐλάτερονσαρ τῇ κτέσει οἱ θεορογοιες παρὰ τὸν κτίσατε» κ.τ.λ.

'Ημεῖς ἐγρίψαμεν ἥδη τῷ σοφῷ κ. Ducoudray τὰ δέοντα, ὑποδείζαντες αὐτῷ πάντα τὰ σφάλματα, εἰς ἀ πειρέσεν ἐν τῷ ὥδεντι εἰρμῷ ἐνεκά τῆς ἀμφειας ἡ ἀδελτηρίας τῶν δόντων αὐτόν.

Καὶ ἐπειτε καταφέρονται τινες κατὰ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς λέγοντες διὰ ὄμογενεις τε καὶ ξένες περιφρονοῦσιν αὐτήν!!!

Αἰτία τούτου δὲν είναι ἡ μουσικὴ ἡμᾶν, ἀλλ' ἑκείνοι, ·τινες καυχῶνται διὰ ἐπί-

στανται ἀ παντάπαισιν ἀγνοοῦσιν, οἵτινες λέγουσιν ἑαυτοὺς διδασκάλους, ἐνῷ δέονται διδασκαλίας.

‘Η κληθησομένη λοιπὸν διὰ πατριαρχικῆς ἔγκυκλίου συνέλευσις, ἡ οἵτινες τὴν ἐντολὴν νὰ ἔνασχοληθῇ εἰς τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τοιούτους ἀμφεῖς καὶ ἀδεξίους μουσικοδιδασκάλους.

‘Η ἀνωτάτη πνευματικὴ Ἀρχὴ δέον νὰ συστήσῃ αὐτὴν ἀπὸ ἀνδρας, οἷους εἴπομεν καὶ ἐπανελάβομεν, οἵτινες μετὰ συνειδήσεως, ἔθνικῆς φιλοτιμίας καὶ πρὸς τὰ πάτρια εὐλαβεῖς, νὰ ἔξετάσωσι καὶ συζητήσωσι τὸ θέμα καὶ μεθ' ὑπομονῆς ν' ἀκούσωσι, πρὶν ἡ πατέξωσι, πάντα διτις ἡθελε καθυποδόλει αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ γνώμην ἢ θεωρίαν.

‘Η συνέλευσις αὕτη δέον νὰ ἔχῃ ἐν ἀπίσαις αὐτῆς ταῖς συζητήσεσιν ἐπισήμους καὶ ἀρμοδίους γραμματεῖς καὶ στενογράφους πρὸς σύνταξιν ταχτικῶν πρακτικῶν πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν συνεδριάσεων.

Οὕτω δὲ ἔξομεν ἀφεύκτως ἐπὶ ἑδραίσις βάσεσι τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα.

Καὶ αὕτη ἔσται ἕκ μέρους ἡμῶν ἡ τελευταία περὶ τοῦ ζητήματος διατριβῆ.

‘Η ἡμετέρα διατριβὴ, ἡς τὴν δημοσίευσιν ἀπεποιήθησαν οἱ κκ. συντάκται τοῦ εΝεολόγου, ἔχει ὡδε:

Κύριοι συντάκται τοῦ εΝεολόγου.

‘Ο μὲν κύριος Εὔστρατιος Παππαδόπουλος ἐν τοῖς ἡριθ. 3190, 3196 καὶ 3197, ὁ δὲ κύριος Μισαὴλ Μισαηλίδης ἐν τῷ ἡριθ. 3191 τῆς ἔξοχου ὑμδν ἐφημερίδος

δημοσίευσαν ἰδίαν ἔκάτερος ἀπάντησιν εἰς τὰ περὶ ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ἐν τῷ ἡριθ. 3162 παρ' ἡμῶν γραφέντα.

‘Ο πρῶτος ἐν τῇ σχοινοτενεῖ αὐτοῦ ἀπαντήσει, φάσκων καὶ ἀντιφάσκων, ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν παραδέχεται τὸν ἐλάσσονα τόνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὄμολογεῖ ὅτι ὁ ἐλάσσονας τόνος ἦν ἀνεγνωρισμένος παρὰ τοῖς ἀρχαῖοις ‘Ἐλληνοι μετά μόνης τῆς διεφορᾶς ὅτι οὗτοι δὲν ἔποιουν χρῆσιν αὐτοῦ.

Διεῖχυριζόμενος δὲ ὅτι ἐν τῷ τροχῷ καὶ ἐν τῇ διεπασῶν δὲν ϕύλλουσιν ἐλάσσονα, ἀλλὰ τόνον, καὶ θέλων νὰ πείσῃ περὶ τούτου τοὺς ἑτεροφρονοῦντας, προσεκάλβεσεν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν ἐπὶ τούτω εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ὃπου ἔμελλε νὰ περιμείνῃ αὐτοὺς τὴν κυριακὴν, 7 ὥκταριούς, εἰς τὰς 3 ὥρας μετὰ μεσημβρίαν.

Κατόπιν τῆς προσκλήσεως ταύτης παρέστημεν μετ' ἄλλων εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ἐνθι πράγματι εὔρομεν τὸν κ. Παππαδόπουλον καὶ σὺν αὐτῷ τὸν ἀξιότερον κ. Χατζῆ Χρήστον, μέλος τοῦ Συλλόγου, ἓνα Εύρωπαῖον μουσικὸν, ἓνα πανδούριδιστὴν καὶ ἄλλους φιλομούσους.

Μετά τινα συνδιάλεξιν, ὁ κ. Παππαδόπουλος ἐπεχειρήσεις ν' ἀποδείξῃ διὰ πανδούρίδος καὶ ἀρμονικοῦ τὸν τροχὸν ἀνελάσσονος, καὶ τοῦτο παρουσίᾳ μουσικῶν ἀπιστημόνων !!!

‘Εξεπλάγημεν ἐπὶ τῷ ἀτέχνῳ τούτῳ ἐπιχειρήματι τοῦ κ. Παππαδοπούλου καὶ παρετηρήσαμεν αὐτῷ ὅτι εἶναι ὅλως παράτολμον νὰ θέλῃ τις ν' ἀποδείξῃ τὴν μὴ ὑπαρξίν ἐλάσσονος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ Μουσικῇ διὰ μέσου δύο ὄργανων, οὐδέποτε ὅμοφωνούντων, ὡς ἔχοντος ἔκατέρου αὐτῶν ἴδιας διαιρέσεις καὶ ἴδιους κανόνας, ἔκτὸς ἔάν τις παραβιάσῃ τὸ ἔτε-

ρον τοῦθ' ὅπερ ἐξηκριβώσαμεν δεῖξαντες τοῖς παρευρισκομένοις ὅτι ἡ πανδυρὶς ἔκεινη ἦν παραβεβιασμένη.

'Απέναντι τῶν παρατηρήσεων τούτων, ὑποστηριχθεισῶν ὑπὸ τῶν παρευρεθέντων ἐκ τῶν εἰδημόνων, ὁ κ. Παππαδόπουλος, ἔγκατελιπὼν τὸ πρῶτον τοῦτο πείραμα, ἔψαλε μάθημα, ἐνθα ὑπῆρχε τροχός· ἡναγκάσθη ὅμως νὰ ἔγκατελίπῃ καὶ τοῦτο εἰς τὸ ἥμισυ, ὡς κακῶς ἤχοῦν. Τέλος, κατὰ πρότασιν ἐνὸς ἐκ τῶν συναδέλφων, ἔγενετο δοκιμὴ τῆς κλίμακος, ἀλλὰ καὶ ἡ δοκιμὴ αὐτῇ ἀπέτυχε καθ' ὀλοκληρίαν.

'Επειδὴ δὲ ἐκ τούτων ὅλων οὐδὲν προκυπτεν οὐδὲιώδες, συνεφωνήθη καὶ ἀπεφασίσθη, προτάσσει ἡμῶν, νὰ προσκαλέσῃ ὁ προεδρεύσας κύριος Χατζῆς Χρήστου τὴν προσεχῆ κυριακὴν, 14 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, δι' ἐπισήμου εἰδοποιήσεως, καταχωρηθησομένης ἐν τῷ «Νεολόγῳ», ἀπαντας τοὺς περὶ τὴν μεσυτικὴν εἰδήμονας ὅπως ἐνώπιον αὐτῶν γένηται ἀποτελεσματικὴ σύζητησις.

Περιεμένομεν ἀνυπομόνως τὴν εἰδοποίησιν ταύτην, ἐν ἡθὲ λόριζετο καὶ ἡ ὥρα τῆς συνεδριάσεως, ὅτε ἐν τῷ υπ' ἄριθ. 3204 φύλλῳ ἀνέγνωμεν μετ' ἐκπλήξεως τὴν ἀκόλουθον κοινοποίησιν τοῦ κ. Εὐστρατίου Παππαδοπούλου.

Κατόπιν τῆς κατὰ τὴν παρελθοῦσαν κυριακὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου μουσικῆς συνδιαλέξεως, μεταξὺ τοῦ ὑποφαινομένου, τοῦ κ. Κηλετσανίδου καὶ λοιπῶν ἀξιοτίμων συναδέλφων, θεωρῶ περιττὴν καὶ ἀσχολον πᾶσαν ἀλληνέπιτοῦ θέματος συζήτησιν ἀγεν τῆς πα-

ρουσίας τρίτων..... παρακαλῶ διὰ τοῦτο πάντας τοὺς λοιποὺς συναδέλφους μου ὅπως ἐκ συμφώνου ἐνεργήσαντες ἀποτεθῶμεν εἰς τὴν πνευματικὴν 'Αρχὴν ἵνα διορίσῃ πραγματογνώμονας, οἵτινες νὰ κρίνωσι καὶ ἐπιδοκιμάζωσιν ἡ οὐ τὰς ἐκατέρωθεν ἐκφερομένας γνώμας διότι ἀλλως κ. τ. λ.

Συνεπείᾳ τῆς κοινοποίησεως ταύτης δὲν ἔλαβε χώρας ἡ ἐν τῇ αἴθουσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐνώπιον εἰδημόνων συμφωνηθεῖσα καὶ ἀποφασισθεῖσα ἐπίσημος συνεδρίασις, καὶ εὗτω ὁ κ. Παππαδόπουλος, προφαυτίζομενος τὴν Ἑλλειψιν τρίτων (ἐνῷ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὅμολογει ὅτι ἡ μουσικὴ συνδιέλεξις ἐγένετο μεταξὺ αὐτοῦ, ἡ. ὥν καὶ λοιπῶν ἀξιοτίμων συναδέλφων) ὑπεξέφυγε καὶ ἀνέβιλεν εἰς τὰς ἐλληνικὰς καλένδας τὴν μεθ' ἡμῶν συζήτησιν.

Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ κ. Παππαδοπούλου, εἰπωμεν δὲ νῦν ὅλιγα τῷ κ. Μισαηλίδῃ.

'Ἐν πρώτοις δὲν δυνάμεθεν νὰ μὴ ἐκφράσωμεν τὴν οἰκτρὰν ἐντύπωσιν, ἢν ἡ περίεργος τούτου ἀπάντησις ἐνεποίησεν ἡμῖν διότι ἐν αὐτῇ διαστρέφονται ἀνηλεῶς τὰ ἡμέτερα καὶ ἀποδίδονται ἡμῖν διειχυρισμοὶ, οὓς πάσαις δυναμέσιν ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν κατεπολεμήσαμεν.

'Αρχόμενος ὁ κ. Μισαηλίδης λέγει ὅτι ὁ κ. Κηλετσανίδης, ἀπευθυνόμενος πρὸς ἀνώνυμον ἵεροφύλακτην, δὲν ἀποδέχεται τὸν ἐλάσσονα τόνον, τὸ τριτημόριον καὶ τεταρτημόριον.

Πρᾶγμα παράδοξον !!

'Ημεῖς ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν καταφερόμεθα ίσα ίσα καὶ ἔκεινου ἐκ τῶν παρευρέ-

Θέντων ἐν τῇ συνεδριάσει, τῷ γενομένῃ ἐν τῇ αἰθουσῇ τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς, τοῦ ἀποφηναμένου ὅτι ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τεταρτημόριόν εἰσι περιττά, καὶ ἀπεδείξαρεν διὰ πολλῶν μαθημάτων ὅτι ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν Μουσικῇ εἰσιν ἀπαραίτητα.

Πῶς λοιπὸν ὁ ἀπαντῶν λέγει ὅτι δὲν ἀποδεχόμεθα αὐτού;

Τοὺς διεσχυρισμοὺς τούτους, παραλόγως ἡμῖν ἀποδίδομένους, θέλων ὁ κ. Μισαηλίδης νὰ δειξῃ ἀδεσμίους, ἀποφαίνεται ἐν τῇ ἀπαντήσει ὅτι, ὅταν ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τεταρτημόριον ἀφαιρεθῶσι, τότε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσικὴ.... περιορίζεται εἰς τὸ διάτονον γένος καὶ μεταβάλλεται εἰς εύρωπαίκην, ὅπότε ἀπόλλυσι τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς.

Πρὸς ποιὸν ἄρξεται γένεσις ὁ κ. Μισαηλίδης ἀπευθύνεται τὰ τοιαῦτα;

'Ἐὰν πρὸς ἡμᾶς, ἐπισύρει γέλωτα, καθότι ἡμεῖς εἴπομεν ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν, καὶ ἐπαναλέγομεν καὶ σήμερον ὅτι ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τεταρτημόριόν εἰσιν οὐσιώδεστατα ἐν τῇ κλίμακι.

Προβαίνων ὁ κ. Μισαηλίδης λέγει ταῦτα ἔπομένως δόκιμος. Κηλτσανίδης ἐποτείνεται πρὸς ἡμᾶς, μὴ παραδεχόμενος τὴν κατὰ 72 τμῆματα ἀξίαν τῆς διαπασῶν.

'Ἐνταῦθα γνώτω ἐν παρόδῳ ὁ κ. Μισαηλίδης ὅτι ἡμεῖς δὲν παραδεχόμεθα τὰ 72 τμῆματα, διότι παραδεχόμεθα τὸν ἐλάσσονα τόνον, τὸ τριτημόριον καὶ τεταρτημόριον, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ πρώτῃ δια-

τριβῇ ἡμῶν καὶ ὡς λέγομεν παρακατιόντες. Διεῖσχυρίζεται ὁ κ. Μισαηλίδης ὅτι τὸν παρελθόντα ἴσινιον ἐν τῇ Λέσχῃ Μνημοσύνῃ καὶ ἐν τῇ τοῦ Γένους Σχολῇ ἀπέδειξε δῆθεν παρρήσια διὰ τῆς χορδῆς μετρῶν διὰ διαβήτου αὐτὴν κατὰ γεωμετρικὴν καὶ ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν.... ἐπὶ παρουσίᾳ τοσούτων ἐπισήμων ἱεροφαλτῶν καὶ μουσικοδιδασκάλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν εἰς 72 τμῆματα διατρεσιν τῆς διαπασῶν καὶ ὅτι πάντες παρεδέχθησαν τὴν γνώμην αὐτοῦ ἂμα εἰδον πραγματικῶς τὴν ἐπιστημονικὴν διαίρεσιν τῆς χορδῆς καὶ ἡκουσαν τὴν χορδὴν ἡχοῦσαν καθαρώτατε διαπασῶν ἐπὶ τῶν 72, παραφωνοῦσαν δὲ κακοήχως ἐπὶ τῶν 68 τμημάτων.

'Ως εἴπομεν ἐν τῇ προηγουμένῃ, ἡμῶν διατριβῇ, παρευρέθημεν ἐν τῇ Λέσχῃ Μνημοσύνῃ, καὶ ναὶ μὲν ἡκουσαμεν χορδὴν ἡχοῦσαν, δὲν εἴδομεν ὅμως αὐτὴν διὰ διενήτου μετρουμένην· εἴδομεν μόνον ὅτι ὁ κ. Μισαηλίδης εἶχε μίαν ἀπλῆν καὶ συνήθη κιθίραν, ἥτις, ὡς πᾶσαι αἱ κιθάραι, ἦν διηρημένη κατὰ Εύρωπαίους εἰς 72 τμῆματα, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἥθελησε νὰ δειξῃ διὰ τῆς φωνῆς τὰς διαιρέσεις τῆς κλίμακος τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

'Ως δὲ ἐπληρωφορήθημεν παρά τινας παρευρεθέντων ἐν τῇ συνεδριάσει, τῇ γενομένῃ ἐν τῇ αἰθουσῇ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, καὶ ἔκει δὲν μετεχειρίσθη χορδὴν, ἀλλὰ κιθίραν, ὡς ἐν τῇ Μνημοσύνῃ.

'Ο κ. Μισαηλίδης, ὡς φίλος τῶν ἀντι-

φύσεων καὶ τῶν παραλογισμῶν, οὐ μόνον ἐν ταῖς διατριβαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πειράμασιν αὐτοῦ, ἡθέλησεν ν' ἀποδεῖξῃ ἐπὶ τῆς κιθάρας τὸ ὄρθον τῶν 72 καὶ τὸ ἐσφαλμένον τῶν 68 τμημάτων ἀλλ' ἡ κιθάρα, ἔχουσα τὰς διαιρέσεις αὐτῆς ὥρισμένας, δὲν ἐπιδέχεται ἄλλην διαιρέσιν πρὸς σύγκρισιν.

'Ο κ. Μισαηλίδης ὥρειλε νὰ ποιήσῃ τὸ πείραμα αὐτοῦ ἐπὶ μονοχόρδου μὴ ἔχοντος διαιρέσεις καὶ ἐπομένως κατὰ ἐπιστημονικὴν καταμέτρησιν διαιρεσίμου, ὡς ἐπράξαν καὶ πράττουσι πάντες οἱ ἀμερολήπτικὲς ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν λύσιν τοιούτων σπουδάσιων ζητημάτων.

'Αλλὰ παραδεχομένου τοῦ κ. Μισαηλίδου τὸν ἑλάσσονα τόνον, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τεταρτημόριον, πῶς εἶναι δυνατὸν ν' ἀποδεῖξῃ τὴν κατὰ 72 τμήματα διαιρέσιν τῆς διαπασῶν;

'Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον ὁ ἑλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τεταρτημόριον ὑπάρχουσι μόνον ἐν τῇ διαιρέσει εἰς 66 τμήματα, ὡς ἀποδεικνύεται πληρέστατα ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου, ὅπερ ὁ Εὔκλειδης ὄνομάζει κανόνα.

'Η δὲ ἀντιφωνία δὲν παραλλάσσει οὔτε ἔνεκα ἀριθμῶν οὔτε ἔνεκα οἰσοδήποτε διαιρέσεως.

'Φυσικῶτατον εἶναι ν' ἀντιφωνῇ ὁ πρώτος φθόγγος τῆς διαπασῶν κλίμακος μετὰ τοῦ τελευταίου, εἴτε φωνητικῆς εἴτε ὄργανικῆς.

'Η διαφορὰ ἡμῶν ἔγκειται ἐν ταῖς ἐν τῷ μεταξὺ ἀποστάσεσι τῶν φωνῶν.

'Ομιλῶν ἐν τῇ ἀπαντήσει ὁ κ. Μισαηλίδης περὶ 66 τμημάτων καὶ κακίζων ἡμᾶς ὅτι οὕτω παρουσιάζομεν παραδόξως πως καὶ τρίτην

ἀντιφωνίαν, προστίθησιν ὅτι ἐν δέ έχεται τοῦτο νὰ γίνηται καὶ κατὰ 66 τμήματα, ἀλλ' ὁ μείζων τότε τόνος δέον νὰ ἔχῃ ἀξίαν 11 τμημάτων κ.τ.λ.

'Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ κ. Μισαηλίδης, ἐνῷ κακίζει ἡμᾶς, διότι παραδεχόμεθ 66 τμήματα, παραδέχεται ἐπειτα καὶ αὐτὸς αὐτὰ, καίτοι ὑπό τινας ὅλως ἐσφαλμένους ὅρους.

'Ἀκολούθως λέγει ὅτι ἡμεῖς ἀναβαίνομεν τὴν κλίμακαν κατὰ 72 καὶ πιστεύομεν ὅτι ἀνέβημεν αὐτὴν κατὰ 68.

'Ἐνταῦθα γίνεται δῆλον ὅτι κατὰ τὸν ἀπαντῶντα ἡμεῖς παραδεχόμεθ 68 τμήματα.

'Οσον ἀφορᾷ τὸ ἀννανεῖς, νεανὲς κ.τ.λ. περὶ ὧν ὁ κ. Μισαηλίδης περιφρονητικῶς λέγει ὅτι ταῦτα οὐδὲν ὡφελοῦσιν ὑπὸ θεωρητικὴν ἐποψίν, πιστεύομεν ὅτι ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν καὶ τὴν βαρύτηταν αὐτῶν, ὡς ἀνηκόντων τῇ ἀρχαὶ Βούλαντενῆ Μουσικῆ.

'Ἐν τέλει ὁ κ. Μισαηλίδης λέγει ὅτι ἡ πόρησην ἀναγγοῦν ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν ταῦτα.

'Αλλ' οἱ μὴ παραδεχόμενοι τὴν διαιρέσιν τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα, ἐὰν ἐπιμένωσιν εἰς τὰς ἴδεας τῶν, παρακαλοῦμεν αὐτοὺς νὰ ἔξηγηθῶσι περὶ ἡσίας κ.τ.λ.

'Αγνοοῦμεν ποῦ τῆς διατριβῆς ἡμῶν ἀνέγνω τὸ περὶ τῶν 72 τμημάτων χωρίσιο τοῦτο.

'Αναγκάζεται τις ν' ἀπορῇ τῇ ἀληθείᾳ ἐφ' ὅλων τούτων, καὶ δικαιοῦται νὰ ἐρωτήσῃ.

Πᾶς ὁ κ. Μισαηλίδης δύναται νὰ ἔν.
νοήσῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ ἀει διαστροφῆς τοὺς
συγγραφεῖς, τοὺς ὅποίους ἀναφέρει καὶ ἐπὶ¹
τῶν ὄποίων τόσον πομπωδῆς ἐρείδεται,
ἀφοῦ τὴν ἀπλουστάτην διατριβὴν ἡμῶν
τοσοῦτον ἀνηλεῖς διέστρεψεν, ἢ μᾶλλον,
τοσοῦτον κακῶς ἐνόρε;

Πᾶς ἀναγινώσκων τὴν ἀπάντησιν πεί-
θεται ὅτι ὁ κ. Μισαηλίδης διατίνεται

α' ὅτι ἡμεῖς δὲν παραδεχόμεθα τὸν ἑ-
λάσσον τὸν, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τε-
ταρτημόριον.

β' ὅτι ἡμεῖς δὲν παραδεχόμεθα τὰ 72
τμῆματα.

γ' ὅτι ἡμεῖς παραδεχόμεθα μόνον 66
τμῆματα.

δ' ὅτι παραδεχόμεθα 68 τμῆματα· καὶ
ε' ὅτι παραδεχόμεθα τὰ 72 τμῆματα.

Τίνι τρόπῳ συμβιβάζονται ὅλα ταῦτα,
ἐρωτηθήτω ὁ κ. Μισαηλίδης.

'Αλλὰ μὴ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀναλύσωμεν
καὶ νὰ ἀνασκευάσωμεν πάσας τὰς ἐν τῇ
ἀπαντήσει αὐτοῦ περιεχομένας τερχτολο-
γίας, περιομιζόμεθα εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα,
ἔξ ὧν ἔκαστος δύναται νὰ κρίνῃ κατὰ πό-
σον ἢ διατριβὴ αὐτοῦ εἶναι λογικὴ καὶ
σπουδαῖα.

Δυοῖς θάτεροι.

"Η ὁ κ. Μισαηλίδης κέκτηται τὴν κακό-
ζηλον ἴκανότητα ν' ἀνατρέπῃ καὶ παρα-
μερφόνη τὰ γραφόμενα τῶν ἀλλῶν, διποιε,
έκ τῆς ἀνατροπῆς καὶ παραμερφώσεως
ταῦτης, πλάττων ἀδεξίευς καὶ ἀσύναρτή-
τους παραλόγους διεῖχυρισμεῖς, ἔχῃ τὸ
δικαίωμα νὰ ἀπορῇ καὶ ν' ἀνασκευάζῃ
τὰ τοιαῦτα τερατώδη αὐτοῦ ἀποκυήματα:

"Η πάσχει δεινότερα ἀπὸ τὸν Αἴθιον
έκείνον τοῦ Φιλίππου, τουτέστιν οὐ μό-
νον οὐ γινώσκει ἀναγινώ-

σκει, ἀλλὰ προσέτειού γινώσκει
καὶ ἀ γράφει.

"Ἐτρέφομεν ἄκρων ὑπόληψιν εἰς τὰς
γινώσκεις τοῦ κ. Μισαηλίδου, ἀλλ' ἡ ἀκτο-
νόμαστος καὶ ἀπότομος αὐτοῦ ἀπίντησις,
καὶ ὁ πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν
ἔμφυτος ἡμῶν ἔρως ἡγάκασεν ἡμᾶς; νὰ
γρίψωμεν ἀ γρόφ μεν.

"Οστις ἀντιπαραβάλη τὴν παροῦσαν
ἀνταπάντησιν μετὰ τῆς ἀπαντήσεως καὶ
τῆς πρώτης διατριβῆς ἡμῶν, θέλει, ἔλπι-
ζομεν, δικαιολογήσει ἡμᾶς πληρέστατα.

Τελευτῶντες ἐπαναλαμβίνομεν ὅτι ἐν
τῷ ἐπιλόγῳ τῆς προηγουμένης διατριβῆς
εἰπομεν, ἡτοι· ίκετεύομεν εὐσεβάστως τὴν
Α. Θ. Π. ΙΩΑΚΕΙΜ τὸν Γ', τὸν ἀνώ-
τατον πνευματικὸν ἡμῶν ἀρχηγὸν καὶ ἡ-
γέτην, τὸν ἀπὸ τῆς ὑψώσεως Αὐτοῦ εἰς
τὸν θρόνον ἀκαταπαύστως ὑπὲρ τῆς Ἐκ-
κλησίας καὶ τοῦ Ἐθνους μεριμνῶντα καὶ
ἐργαζόμενον, τὸν ἐτοχὴν ποιήσοντα ἐν τῇ
πατριαρχικῇ ἱστορίᾳ, ίνα ἐνεργήσῃ καὶ
συγκαλέσῃ τὸ ταχύτερον συνέλευσιν ἀρμο-
δίων μουσικοδιδασκάλων, καὶ εὐτῷ, γενο-
μένης ἐνώπιον τούτων καὶ παρουσίᾳ τῆς
Α. Θ. Π. ὀριστικῆς καὶ ἀποτελεσματι-
κῆς συζητήσεως καὶ τελειωτικῆς λύσεως
τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου θέματος, ἀρ-
θῆσι μὲν τὰ σκάνδαλα, ληφθῶσι δὲ τὰ
δέοντα ἐπιστημονικὰ μέτρα, ὅπως ἀναγεν-
νηθῇ καὶ ἀναλάμψῃ αὐθίς ἡ πατροπαρά-
δοσος, ὥραια καὶ πλουσία, ἀλλ' ὑπὸ τῶν
ἀφρόνων νεωτεριζόντων περιφρενουμένη
πολυπαθής ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσική.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ, τῇ 20 Αὔγουστου 1879.

II. G. KHLATZANIDIS

Προυσαεύς.

Ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἐν τῇ «Θράκη» δημοσίευσίσα διατριβή σ περὶ ἑκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἔχουσα ὥδε·

·Ἄξιότιμε κύριε συντάκτα,

Τὴν παρελθοῦσαν ἑδδομάδα ἐγένετο κατὰ τὰ προαναγγελθέντα ἐν τῇ Λέσχῃ Μνημοσύνῃ τὸ περὶ μουσικῆς ἀνάγνωσμα τοῦ ἔκ Σμύρνης μουσικοῦ κ. Μισαήλ Μισαηλίδου· συναριθμηθέντες ἔχ περιεργείας μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, καὶ μετὰ προσοχῆς ἀκροασάμενοι πάντα ὅσα διέλαθεν ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγνώσματι, μετὰ πλείστης ὁσῆς εὐχαριστήσεως, σπεύδομεν νὰ μεταδῶμεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς «Θράκης» τὰς εὐχρέστους ἐντυπώσεις, ἃς ἐνεποίησεν ἡμῖν τὸ ἐν λόγῳ ἀνάγνωσμα.

Ο κ. Μισαήλ Μισαηλίδης, ἐκ νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας περὶ τὴν ἑκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἀσχολούμενος, ἐφάνη ἡμῖν ὡς ἐκ τοῦ ἀναγνώσματος τῷ ὄντι κάτοχος σπενίων μουσικῶν γνώσεων· ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπισταμένως μελετῶν καὶ ἐρευνῶν τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἑκκλησιαστικὴν μουσικὴν μετ' ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν ἐπιστήμην ταύτην, δικαίως, ὡς φρονοῦμεν, καταίθησι πρώτην ἡδη φορὰν τὸν θεμέλιον λίθον τῆς ἀναμορφώσεως καὶ διορθώσεως τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς.

Μελετήσας μετ' ἐπιστασίας τὰ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς πραγματεύμενα προγράμματα, καὶ ὅσα ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι περὶ μουσικῆς ἐν γένει, προσέτι δὲ ἐξακριβώσας μεθηματικῶς τὰς ἀπορίας τῶν καθ' ἡμᾶς διδασκάλων τῆς μουσικῆς, ἐξήγαγεν ἐντεῦθεν πορίσματα, ὡν τὴν ὄρθοτητα οὐδεὶς, ὡς νομίζομεν, δύναται νὰ διαιρεθεῖται. Περιλήψιν τούτων βρα-

χυτάτην θέλομεν κάμει ἐνταῦθα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ὁ σονούπω ἡ πραγματεία αὐτοῦ θέλει ἴδει τὸ φῦς.

Πρῶτον μὲν πραγματεύεις περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς ἑκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ἀπέδειξεν ὅτι αὔτη δὲν εἰναι ἑδραῖκῆς, ἀλλ' ἐλληνικῆς καταγωγῆς· διότι τὸ μόνον περὶ ἑδραῖκῆς μουσικῆς βιβλίον, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἀλεξανδρινῇ βιβλιοθήκῃ, πυρποληθὲν κατὰ τὴν γνωστὴν ἐποχὴν, ἀδύνατον ἦν, καθὼς ἀπολεοθὲν, νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς πρώτους θεμελιωτὰς τῆς ἑκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, οἵτινες ἡνμασαν εἰς ἐποχὴν πολὺ μεταγενεστέραν τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπωλείας τοῦ βιβλίου. Προσέθηκε δὲ ὅτι οἱ πρῶτοι θεμελιωταὶ τῆς ἑκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ποιήσαντες χρῆσιν ὅρων μουσικῶν ἐλληνικῶν καὶ ὄρμηθέντες ἐκ βίσεων μουσικῶν τοιούτων, οἵας ἔθηκαν οἱ Πιθαγόρες, Ἀρ. Κυντιλιανὸς, Εὐκλείδης, καὶ λοιποὶ καὶ εἰς οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν ἐλθόντες μετὰ μουσικῶν Ἐβραίων, ἀδύνατον ἦν νὰ προβάσιν εἰς σύστημα ἀλλης μουσικῆς, ἢ τὸ τῆς ἐλληνικῆς· τὴν δὲ γνώμην του ταύτην ἐστήριξεν ἐπὶ ὄρθοτάτου συλλογισμοῦ, διαλαβών, ὅτι οὐδὲν μέλος ἑβραϊκὸν παρίσταται ἐφερμοσθὲν ἐπί τινος ἑκκλησιαστικοῦ ἀρμάτος, καὶ ὅτι, εἰπερ οἱ Ἐβραῖοι εἶγον μουσικὴν γραπτήν, καθ' ὃ γνωστοί ὡς λίαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ τῆς θρησκείας των, ἵναμφηρίτως θὲ διέσωζον καὶ ταύτην, ὡς τὴν παλαιὰν Διαθήκην διέσωσαν.

Δεύτερον, περὶ τῆς μουσικῆς κλίμακος τὸν λόγον ποιούμενος, ἀπέδειξε θεωρητικῶς καὶ μαθηματικῶς, ὅτι ἡ εἰς 68 τμήματα διαιρεσις αὐτῆς ὑπὸ τῶν μουσικοδιδασκάλων ἔστιν ἐσφαλμένη, ὅρθη δὲ ἡ κατὰ τοὺς ἀρχαῖους διαιρεσις αὐτῆς εἰς

72 τμήματα, ἃς τὴν ὄρθότητα ἀπέδειξε πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ψηλαφητῶς, δι' ἑγχόρδου μουσικοῦ ὄργάνου.

Τρίτον περὶ τοῦ θεμελιώδους τόνου τοῦ κατὰ Πυθαγόραν εὐπάτης βαρείας εἰς καλουμένου πραγματευθεῖς, ἀνέφερε τὴν ἐκ τοῦ τόνου τούτου ἐπικρατήσασαν ἐν τῇ μουσικῇ σύγχυσιν, ὡς ἐκ τῆς παρεξηγήσεως τῶν τριῶν διδασκάλων, καὶ τὰς ἐντεῦθεν προκυψάσας ἀνωμαλίας. Τοῦτο δὲ, διότι, καὶ τοι ἡ ἐπωνυμία τοῦ τόνου αὐτοῦ τυγχάνει ἐκ δύο ἀντιθέτων ὅρων, οὐχ ἡττόν ἔστιν ὅρθὴ καθ' ὅλην τὴν τέξιν, τὴν διέπουσαν τὸ ἡμέτερον μουσικὸν σύστημα, ὑπέδειξε δὲ ἀρκούντως τὰ λάθη, εἰς ἀ υπέπεσε μέχρι σήμερον ἡ καθ' ἡμᾶς μουσικὴ ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἔρμηνείς τοῦ θεμελιώδους τούτου μουσικοῦ ὄρου.

Τέταρτον διαλαβὼν πλεῖστα δσα περὶ ἀνωμαλιῶν τινῶν ἐπιπολαζουσῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μουσικῇ, καὶ ταύτας ψηλαφητὰς καταστήσας, ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπανορθώσεως αὐτῶν διὰ μουσικοῦ συλλόγου, ὡς ἐσφαλμένως ἔρμηνευθεισῶν καὶ οὐχὶ καλῶς κειμένων προσθεῖς δὲ καὶ τινα ἐν συγκρίσει τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν, καὶ προσδιορίσας τὸ εἶδος ἐκατέρας μὲ ἀποδεῖξεις, παρέστησεν ὅτι καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ δὲν στερεῖται ἐναρμονίων χαρίτων, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ διεξάγηται ύψῳ ἐνὸς μόνου ψήλτου, καὶ τούτου τοῦ τυχόντος ἡ κακοφώνου ἡ παραφώνου.

Τὰ δόλιγα ταῦτα γράφοντες, ἐπικαλούμεθα τὴν σύντονον μέριμναν ἔκείνων ἴδιας, οἵτινες ἀρμοδιώτεροι εἰσιν, ὅπως ταχύτερον καὶ μᾶλλον τελεσφόρως μεριμνήσωσι νὰ ἀναγάγωσιν εἰς τὴν βαθμίδα ἔκείνων

τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν, εἰς ἣν ἐπρεπεν ἀπὸ πολλοῦ νὰ ἴσταται. Ἡ Α. Θ. ΙΙ., ἡτες ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἡκροάσατο μετὰ προσοχῆς ἀξιεπαίνου τοῦ κ. Μισαήλ Μισαηλίδου, ἀναλύσαντος Αὔτη κατ' ἴδιαν τὰς ἀνωτέρω ἴδεας του, ἀναμφιβόλως θέλει ἐπιληφθῆ τοῦ θέματος τούτου καὶ θέλει προσδῆ εἰς τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν τῶν δεόντων γενέσθαι. Ήποιθαμεν μάλιστα ὅτι, δσον ἀφορῷ τὴν ἑκδοσιν τοῦ ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγνώσματι μνημονευθίντος μουσικοῦ βιβλίου, οὐτίνος τὰ κεφάλαια ἡρίθμησεν ὁ κ. Μισαήλ Μισαηλίδης κατ' ἔννοιαν πραγματείας, θέλει ἐπιεπεύσει ἡ πρόθυμος ὑλικὴ ἀντίληψις τόσον τῶν ἀρμοδίων, δσον καὶ παντὸς τοῦ κηδομένου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

'Ἐν τῇ ἐνεστώσῃ ἐποχῇ, καθ' ἣν τὰ πάτρια ὄσημέραι ἐκλείπουσιν, ἡ ἀντικαθιστώμενα διὰ τῶν ὄθνειών, ἡ οὐχὶ εὐλόγως ὑποβλεπόμενα καὶ περιφρονούμενα παρ' ἡμῶν αὐτῶν, τῇ ἀληθείᾳ ἀλγος κατέχει τὴν ψυχὴν παντὸς ὄρθοδόξου "Ἐλληνος, ἀκούοντος καθ' ἐκάστην ἡμέραν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐκτοξεύμενα κατὰ τῆς ἡμέτερας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Παρασταθέντες δις τὸ ἐνλόγῳ ἀνάγνωσμα, ἑθλι-θημένον μὲν τὰ μέγιστα μὴ ἴδοντες τὴν τάξιν ἔκείνων, οἵτινες ἐπρεπε νὰ παρευρεθῶσιν, ἐχάρημεν δὲ ἴδοντες ὅτι πάντες οἱ παρευρεθέντες μουσικοὶ εἰς τὸ ἀνάγνωσμα ἀνεγνώρισαν εύσυνειδήτως τὸ σπουδαῖον, τοῦ ἀναγνώσματος, τὴν ὄρθότητα τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν γνωμῶν, ἃς ἡ ἑγχάρησαν ὁ κ. Μισαήλ Μισαηλίδης, καὶ συνεχάρησαν αὐτὸν μετὰ πολλῆς τῆς εὐγνωμοσύνης.

Εἴθε δὲ αἱ ὄλγιαι αὗται λέξεις ἡμῶν νὰ ἡχήσωσιν ἐκεὶ ἐνθα δεῖ.

Ἐλε τῷ παρασταθέντεων.

Ἴδοὺ καὶ ἡ ἐν τῷ εὐθύνης δημοσιευθεῖσα διατριβὴ.

Πρό τινος ἐν τῇ Λέσχῃ Μνημοσύνῃ ἐγένετο περὶ μουσικῆς ἀνάγνωσμα ὑπὸ τοῦ ἐκ Σμύρνης μουσικοῦ κ. Μισαὴλ Μισηλίδου, εἰ; δὲ τῶν παρασταθέντων ἐσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1620 φύλλου τῆς εὐθύνης τὰς εὑαρέστους αὐτοῦ ἐντυπώσεις.

Παραστάντες καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ περὶ οὐ ὁ λόγος ἀνάγνωσμα, συνεπήνεψαμεν καὶ οὐ παύομεν ἐπαινοῦντες τὸν ἀνδρα διὰ τε τὸν πρὸς τὰ καλὰ ζῆλον καὶ τὰς περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν γνώσεις αὐτοῦ ἥλπιζομεν ὅμως ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν θὰ ἐγίνετο συζήτησις ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων, ἕξ ἡς θὰ ἀπεδεικνύετο κατὰ πόσον τὰ λεχθέντα πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς εἰσὶ καθ' ὅλα βάσιμα καὶ παραδεκτά. Ἀλλ' οὐδὲν τοιούτον ἐγένετο· τὸ ἀκροατήριον περιωρίσθη εἰς χειροκροτήσεις.

Μετὰ παρέλευσιν πέντε ἡμερῶν κατ' αἰ. τησιν τοῦ κ. Μισηλίδου προσεκλήθησαν ἐν τῇ αἴθουσῃ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς τινὲς, καὶ, ὡς φαίνεται, ἐγένετο συζήτησις.

Μὴ παραδεχόμενοι ὅτι οἱ παρευρεθέντες εἰσὶν οἱ μόνοι ἀρμόδιοι ὅπως ἐπιληφθῶσι τοῦ θέματος ἔρωτῶμεν·

Διατὶ νὰ μὴ γείνῃ γενικὴ τῶν μουσικοδιδασκάλων καὶ φωλτῶν πρόσκλησις;

Προκειμένου περὶ τοιούτου σπουδαίου

ζητήματος, δὲν θὰ ᾖτο ἄρα γε προτιμότερον καὶ φρονιμώτερον νὰ προσκληθῶσε πάντες οἱ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καταγινόμενοι ὅπως ἔκαστος αὐτῶν εἴτη τὴν γνώμην του;

Ἐκ δὲ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῶν διαφόρων γνωμῶν δὲν θὰ προέκυπτε σπουδαία καὶ ἀποτελεσματικὴ συζήτησις;

Ἄλλ' οὕτως οὐκ ἔδοξεν αὐτοῖς!

Τί δὲ εἶπον; τί ἐπρεκαν; τί ἀπεράσπισαν; Ἀγνοεῖται καθ' ὅτι, ὡς φαίνεται, οἱ παρευρεθέντες δὲν ἤγαπησαν τὸ φῶς τῆς δημοσιεύσεως.

Μίτην περιεμείναμεν μέχρι τοῦδε νὰ ἴδωμεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνελεύσεως ἐκείνης, ὅπως δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς ἐν τῇ μουσικῇ τέχνῃ γηράσαντες, νὰ ἑκφράσωμεν τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, εἴτε ἐπιδοκιμάζοντες, εἴτε ἀποδοκιμάζοντες καὶ διορθοῦντες διὰ μέσου ἀποδείξεων τὰ ὑπ' αὐτῶν λεχθέντα ἢ ἀποφρεσιοθέντα.

Τὸ μόνον ὅπερ μανθάνομεν, καὶ εἰς ὁ σπεύδομεν σήμερον ἐν ὄλγοις ν' ἀπαντήσωμεν, είναι ὅτι εἰς τῶν ἐν τῇ συνελεύσει παρευρεθέντων ἀπερήνατο ὄριστικῶς ὅτι ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τεταρτημόριον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἰδιώματα τῆς κλίμακος πιθανὸν νὰ νομίζῃ ὅτι ὑπόκηνται εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν.

Διὸ παρακαλοῦμεν τὸν ῥηθέντα μουσικολογιώτατον νὰ προβῇ εἰς ἀπόδειξιν τῶν ἀποφάνσεών του, ὅπως πειθῶμεν ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ περὶ τὰ μουσικὰ καταγινόμενοι, καὶ οὕτω μὴ μείνῃ καὶ σήμερον, ὡς

καὶ ἄλλοτε, ἡ περὶ βελτιώσεως δῆθεν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς φωνὴ αὐτῇ ἀγονος καὶ ἀπραγματοποίητος.

Ἐπιφυλαττόμενοι λοιπὸν νὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα, έάν ποτε ὁ εἰρημένος ἡ ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοφρονούντων προδῆ εἰς τοιαύτην καθ' ἡμᾶς ἀδύνατον ἀπόδειξιν, περιοριζόμεθα σήμερον εἰς τὰ ἔπομενα.

Τὸ κυρίως ἀντικείμενον καὶ σύσιωδέστερον τῆς συζητήσεώς ἔστιν, έάν ἐν τῇ κλίμακῃ ὑπάρχῃ ἐλάσσων τόνος, τριτημόριον καὶ τεταρτημόριον, ὥν ὁ μὲν κ. Μισαηλίδης ἔν τοιούτοις ὀριστικῶς τὴν ὑπαρξίαν, τινὲς δὲ τῶν περὶ αὐτὸν, μάλιστα ὁ προρρήθεις, διαρρήδην ἀρνοῦνται καὶ ἀπορρίπτουσιν ἀνεξετάστως καὶ ἀδασανίστως, καὶ οὐ περψάλλοντες ἀναγκάζονται νὰ σχηματίσωσι καὶ τὸν ἐλάσσονα τόνον, καὶ τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τεταρτημόριον. Καὶ τοῦτο ἡδη μεῖς προτιθέμεθα ν' ἀποδειξώμεν τηρητόμενοι ἐπὶ τῆς παραδόσεως καὶ γραφῆς τῶν ἀειμνήστων ἑκείνων μουσικοδιδασκάλων, τῶν διασωσάντων ἡμῖν τὸν ἀνεκτίμητον τοῦτον θησαυρὸν, τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν.

Ἐπὶ τούτῳ παραπέμπομεν τεὺς μουσικολογιωτάτους εἰς τὰ Ἀνοιξαντάρια τοῦ Κουκουζέλη καὶ Μαΐστορος, εἰς τὸν στίγον ἀντανελεῖς καὶ τὴν λέξιν καὶ ἐκλείψουσιν, ἐνθα δὲ Βουλῇ ποιούμενος Κε, ὅδευει κατὰ τὸν τροχὸν καὶ οὕτω ἑκεῖ ἀποδικνύεται ὁ ἐλάσσων τόνος.

Ἐπίσης καὶ τὸ τὴν χειρά σου τὴν ἀψιμένην εἰς τὸ καὶ γάρ μείζων τῶν προφτεῶν.

Ἐπίσης εἰς τὸν Πιολυέλαιον τοῦ Χαυρμουζίου Χαρτοφύλακος εἰς τὸν πλ. δ'. ἦχον

εἰς τὸ Κύριο, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα.

Προσέτι εἰς τὰ ἀνέκδοτα ἑωθινὰ Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος, καὶ εἰς μυρία μέρη τῶν ἀρχαίων μαθημάτων.

Ωστε δυνάμεθα μετὰ πολλῆς τῆς παρηγορίας, καὶ διὰ τῆς ἀρχαίας γραφῆς καὶ διὰ τῆς νέας, ν' ἀποδείξωμεν σαφῶς καὶ ἀνελλιπῶς, ὅτι ὅντως ὑπάρχει ἐλάσσωσαντόνος, καὶ νομίζωμεν ὅτι σύδεις δυνηθήσεται ν' ἀνειτάη τι ἡ νὰ διαμφιοδητήσῃ περὶ τούτου.

Περὶ δὲ τῆς διαιρέσεως τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα, ὡς ἔρρεθη ὑπὸ τοῦ κυρίου Μισαηλίδου καὶ ὑπὸ πολλῶν, παραδεχομένων τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὅτι τὰ 66 τμήματα εἰσὶν ἐσφαλμένα, ἀντιτίττομεν τὰ ἔξηπτα.

Κατὰ τὴν διαιρέσιν τοῦ Εὐκλείδου, ἐν τῷ κανόνι αὐτοῦ, καλούμενως σήμερον μονόχορδον, ἡ εἰς 66 τμήματα διαιρέσις τῆς κλίμακός ἔστιν ὄρθοτάτη.

Τοπομενήσκομεν δὲ τοῖς πυρίοις ὅτι ἡ διαιρέσις τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα ἀποκλειστικῶς ἀριθμός εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν, διότι ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν διαιρέσιν τῆς κιθάρας ὑπάρχει τόνος, τόνος καὶ λημμα, ὡς τε 12 καὶ 12=24, καὶ 6 τὸ λημμα=30, καὶ 30 οἱ τρεῖς λοιποὶ τόνοι=60, καὶ εἰς μείζων τόνος, συγκείμενος ἐκ δώδεκα τμημάτων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν διαπασῶν, τὸ ὅλον 72.

Αλλ' οἱ παραδεχόμενοι τὴν διαιρέσιν τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα καὶ ἀρχεροῦντες τὸν ἐλάσσονα τόνον, πιθανὸν νὰ μὴ ἐμελέτησαν κατὰ βιθος τὰ ἀρχαῖα μαθήματα, ἡ ὅλως ἀγνοούσιν αὐτά, διότι τὰ ἀρχαῖα μαθήματα ἀισθανταί τροχοῦ ἀδύνατον νὰ ὅδευσωσι, καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ ἀρνούμενοι τὸν ἐλάσσονα τόνον δέοντα πρῶτον νὰ ἔξοβε-

λίσωσι τὰ ἀρχαῖα μαθήματα ὅπως ὑποστη-
ρίξωσι τὴν ἐσφραγίδην αὐτῶν ίδεαν.

Ἐάν δημως καὶ μετὰ ὥριμον τῶν ἀρχαίων
μαθημάτων μελέτην, θην πρὸς ὄφελός των
συμβουλεύομεν τοὺς σοφοὺς τούτους νὰ
ποιήσωσιν, ἐπιμένωσιν εἰς τὰς ίδεας των,
παρακαλοῦμεν αὐτοὺς νὰ ἔξηγηθῶσι παρ-
ῆροις καὶ ἀποδείξωσι μίαν πρὸς μίαν τὰς
ἔλλειψεις καὶ τὰς ἀτελείας δῆθεν τῆς ἐκ-
κλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς καὶ τὴν κατ'
αὐτοὺς θεραπείαν καθότι ίδιον τοῦ ἐπιστή-
μονος καὶ ἀγαπῶντος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν
ώφελειαν τῶν ὁμογενῶν ἔστι τὸ φέρειν
πάντοτε τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς τὸ φῶς, δημως
φωτίσῃ καὶ φωτισθῇ.

Νομίζοντες διτὶ πρὸς τὸ παρὸν τὰ ὄλιγα
ταῦτα ἀρκοῦσι, καὶ ἐλπίζοντες νὰ ἴδωμεν
ἔξηγήσεις εἴτε ἐκ μέρους τῶν ἐτεροφρο-
νηύντων, εἴτε ἐκ μέρους καὶ αὐτῶν τῶν ὁ-
μοφρονούντων ἡμῖν, περαινόμενοι ἀποτεινό-
μενοι εὐσεβίστως πρὸς τὴν Α. Θ. Πανα-
γιότητα, τὸν μουσοτραφῆ ἡμῶν ἀρχιποί-
μενα, ἵκετεύοντες αὐτὸν ἵνα ἐνεργήσῃ μὲν
διὰ τῶν μουσικοδιδασκάλων καὶ λογάδων
τοῦ ἔθνους τὰ δέοντα δημως ἡ ἐκκλησιαστι-
κὴ ἡμῶν μουσικὴ ἀπεκδυθῇ τὰ ράκη καὶ
τὸν διερρηγμένον χιτῶνα, ὃν δυστυχῶς,
ἔνεκα τῶν περιπτειῶν τοῦ ἔθνους, περιε-
βλήθη, καὶ ἐνδυθῇ πάλιν τὸν ἀρχαῖον ἔκει-
νον μεγαλοπρεπῆ καὶ σεβάσμιον, τὸν καθ'
ὅλα ἀρμόζοντα εἰς τὸ ὑψός καὶ τὸ θεῖον
τῆς ἀνατολικῆς ὄρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλη-
σίας, μὴ ἐπιτρέψῃ δὲ πώποτε δημως, χάριν
νεωτερισμοῦ ἡ ἀλλητική τινὸς ἐσφαλμένης ί-
δεας, ἀντικατασταθῇ ἡ ὁπωςδήποτε μετα-
ποιηθῇ τὸ ἱερὸν τοῦτο καὶ πατροπαράδοτον

ἡμῖν κειμήλιον, ἢτοι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡ-
μῶν μουσικὴ.

Π. Γ. ΕΙΛΑΤΣΑΝΙΔΗΣ

Προυσαέμ.

Ἐπισυνάπτομεν προσέτι καὶ τὴν ὑπὸ^{τοῦ} κ. Εύστρατίου Παππαδοπούλου δημο-
σιευθεῖσαν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» διατριβήν.

Τοῖς συγτάκταις.

Ἐπιθυμῶν νὰ δώσω τὰς ἔξηγήσεις, ἀς
ζητεῖ ὁ κ. Κηλητζανίδης διὰ τῆς περὶ ἐκ-
κλησιαστικῆς μουσικῆς διετριβῆς αὐτοῦ,
θην ἀνέγνων ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 3162 φίλλῳ
τοῦ «Νεολόγου», ἐπιστέλλω ὑμῖν τὴν πα-
ροῦσαν διατριβήν, ἐν ᾧ διὰ βραχέων προ-
τίθεμαι νὰ ἐκθέω τινὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ
συστήματος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μου-
σικῆς, τὰς ὁποίας ἀντιπαραβάλλων πρὸς
τὰς μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν, θέλω
ἀποδείξει διτὶ ἡ σημερινὴ ἐκκλησιαστικὴ^{μουσικὴ}, οὖσα βυζαντινὴ, μετὰ τὴν ἀλλωσιν
λίαν παρεξέκλινε κατὰ τὰ τονιαῖα διαστή-
ματα, καὶ κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ προ-
σπαθήσωμεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρ-
χικὴν αὐτῆς στάσιν, καθαίροντες αὐτὴν
τῶν ἐκ τῆς ἐπιμικίας παρεισφρησάντων
ἀστινῶν ὅθειστιν.

Σύστημα ἐν τῇ μουσικῇ λέγεται τὸ ἐκ
πλειόνων τοῦ ἐνὸς διαστημάτων συγχεί-
μενον. Τοιαῦτα ἡ ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ μου-
σικὴ ἔχει τρία: διαπασῶν, δια-
πέντε καὶ διατεσσάρων, καὶ μά-
λιστα τὸ τελευταῖον ἔχρησίμευεν ὡς βάσις
τῆς μουσικῆς. Καὶ ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ

μέχρι τῆς ἀλώσεως καὶ ὑπέκεινα ὥσαύτως εἰχε τρία συστήματα, ἔξι ὡς βάσιν εἰχε καὶ ἔκεινη τὸ διατεσσάρας ἀρων, ὅπερ καὶ τροχὸν ὠνόμαζον ἐνεκεν τοῦ κύκλου, σύτινος τὰς τέσσαρας διασταυρουμένας διαμέτρους μετεχειρίζοντο πρὸς εὐκολωτέραν κατάληψιν τῆς θεωρίας. Γένος εἰς τὴν μουσικὴν εἶναι ποιὰ διαίρεσις τετραχόρδου. Τοιαῦτα εἰς ἀρχαῖοι Ἐλληνες εἶχον τρία: διατονικὸν, χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον ἐμελωδεῖτο δὲ τὸ μὲν διατονικὸν ἐπὶ τὸ βαρὺ μὲν κατὰ τόνον καὶ τόνον καὶ ἡμιτόνιον (βου—πα—νη—ζω), ἐπὶ τὸ ὄξυν δὲ καθ' ἡμιτόνιον καὶ τόνον καὶ τόνον (ζω—νη—πα—βου). Τὸ δὲ ἡ χρωματικὸν ἐπὶ μὲν τὸ βαρὺ κατὰ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον (βου—πα—ὑφεσίς—νη—ζω), ἐπὶ δὲ τὸ ὄξυν καθ' ἡμιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον (ζω—νη—πα—ὑφεσίς—βου). Τὸ δὲ ἐναρμόνιον ἐπὶ μὲν τὸ βαρὺ κατὰ δίτονον καὶ δίεσιν καὶ δίεσιν (βου—νη—ζω—δίεσις τεταρτημοριαία—ζω), ἐπὶ δὲ τὸ ὄξυν κατὰ δίεσιν καὶ δίεσιν καὶ δίτονον (ζω—ζω—δίεσις τεταρτημοριαία—νη—βου). Ὅθεν διακρίνεται τὸ μὲν διατονικὸν διὰ τοῦ τόνου, τὸ χρῶμα διὰ τοῦ ἡμιτονίου, ἡ δὲ ἀρμονία διὰ τοῦ τεταρτημορίου. Οἱ Βυζαντινοὶ δῦμας εἶχον δύο γένη, διατονικὸν καὶ χρωματικόν· τὸ δὲ ἐναρμόνιον τῶν ἀρχαίων δὲν διεσώθη μέχρις αὐτῶν, πεοὸν εἰς ἀχρηστίαν ἡδη ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰώνος. Ἐκμελωδεῖτο δὲ τὸ μὲν διατονικὸν γένος κατὰ τὸν τόνον καὶ τόνον καὶ ἡμιτόνιον, τὸ δὲ χρωματικὸν καὶ ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον. Φθόγγους διὰ τὴν παραλλαγὴν εἰς ἀρχαῖοι καὶ διὰ τὰ τρία γένη εἶχον τέσσαρας: τε, τα, τη, τω, ὡν τὸ σύνολον ὡν-

μάζετο τετράχορδον· οἱ Βυζαντινοὶ δῦμας εἶχον ἄλλους διὰ τὸ διατονικὸν, οἵτενες, τέσσαρες ὄντες, ἐν ἀναβάσει μὲν ἐλέγοντο ἀννανες, νεανὲς, νανὰ, ἄγια, ἐν καταβάσει δὲ νεάγια, ἀννες, νεχέανες, ἀννέανες· διὰ δὲ τὸ χρωματικὸν ἄλλους τέσσαρας καὶ διὰ τὴν ἀνίδασιν καὶ τὴν κατάβασιν νεχέανες, νεανὼς, νεανὲς, νενανὼ.

Οἱ ἀρχαῖοι ἔκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ τετραχόρδου ἐσχημάτισαν τὸ διέγραμμα δῶλων τῶν ἀναγκαίων φθόγγων· καὶ δταν μὲν ὁ ὀδύτερος φθόγγος τοῦ βαρυτέρου τετραχόρδου ἐγίνετο ἀρχὴ ἀλλοῦ ὀξυτέρου τετραχόρδου, τὰ εὗτας ἐνούμενα τετράχορδα ἐλέγοντο συνημμένα· ἐάν δὲ μεταξὺ τῶν δύο τετραχόρδων παρενεδόλλετο τονιάσιν διέστημα, τότε ἐλέγοντο διεζευγμένα· δύο τετράχορδα διεζευγμένα ἀπετέλουν τὸ διαπασῶν. Οὕτως ἐγίνετο καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς.

Οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον εἰς τὸ διατεσσάρων σύστημα τρίχι σχήματα, κατὰ μὲν τὸ διατονικὸν γένος προσδιορίζομενα καὶ καλούμενα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἡμιτονίου. 1) οὐ τὸ ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ βαρὺ (ζω 1)2, νη 1, πα 1 βου· 2) οὐ τὸ ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ ὄξυν (νη 1, πα 1, βου 1)2 γα· 3) εὖ τὸ ἡμιτόνιον ἐν τῷ μέσῳ (πα 1 βου 1 γα 1δι·) κατὰ δὲ τὸ χρωματικὸν δύο σχήματα προσδιορίζομενα καὶ καλούμενα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ τριημιτόνιου. 4) οὐ τὸ τριημιτόνιον ἐπὶ τὸ ὄξυν (ζω 1)2 νη 1)2 πα ὑφεσίς, 1)2 βου· 2) εὖ τὸ τριημιτόνιον ἐν τῷ μέσῳ (ζω 1)2 νη 1)2 πα δίεσις ἡμιτονίου 1)2 βου· κατὰ δὲ τὸ ἐναρμόνιον ἐν σχήμα βου 2 νη 3)4 ζω 3)4 ζω κατὰ δίτονον καὶ δίεσιν καὶ δίεσιν βαίνον. Καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ὥσαύτως εἶχον τρία σχήματα τοῦ διατεσσάρων κατὰ τὸ διατονικὸν γένος· 1)

οῦ τὸ ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ βαρὺ (νεχέαννες 1)2 νεάγιε 1 ἄννανες 1 νεανὲς)· 2) οὐ τὸ ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ ὄξην (νεάγιε 1 ἄννανες 1 νεανὲς 1)2 νανὰ). 3) οὐ τὸ ἡμιτόνιον ἐν τῷ μέσῳ (ἄννανες 1 νεανὲς 1)2 νανὰ 1 ἄγια) τὸ ὄνομαζόμενον τροχὸς· εἰς δὲ τὸ χρωματικὸν διεσώθη εἰς αὐτοὺς τὸ δεύτερον σχῆμα τῶν ἀρχαίων τὸ καθ' ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον βαῖνον (νεχέαννες 1)2 νενανὼ 1 1)2 νεάνες 1)2 νενανώ).

Τοῦ δὲ διαπανῶν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον εἴδη ἥ τρόπους ἑπτά.

Μιξολύδιος (ἥ 'Υπερδώριος),	(ζω-ζω)
Λύδιος,	(νη-νη)
Φρύγιος,	(πα-πα)
Δώριος,	(βου-βου)
Χπολύδιος,	(γα-γα)
Υποφρύγιος,	(δι-δι)
Υποδώριος,	(χε-χε)

Τοιούτους μετεχειρίζοντο καὶ οἱ Βυζαντινοί, ὄνομάζοντες αὐτοὺς προσέτι καὶ ἥχους πρῶτον, δεύτερον, τρίτον, τέταρτον, πλάγιον τοῦ α', πλάγιον β', πλάγιον γ', ἥ βαρὺν καὶ πλάγιον δ', μὲ μικρὰν διαφορὰν ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῆς ὄνομασίας καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν· π. χ. ὁ τρόπος ἥ ἥχος (βου-βου) ὄνομάζεται μιξολύδιος κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὁ (ζω-ζω) ὑποφρύγιος, ὁ (νη-νη) ὑπομιξολύδιος καὶ διαιρεῖται εἰς πεντάχορδον καὶ τετράχορδον, ἐνῷ οἱ ἀρχαῖοι διήρουν αὐτὸν εἰς τετράχορδον καὶ πεντάχορδον κ. θ. ξ. Σημειωτέον δὲ ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν ἀνωτέρω ἐπτὰ εἰδῶν ἥ τρόπων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς τῶν Βυζαντινῶν εἶναι ἴδιον ἴδιαιτέρας ἐκτενοῦς πραγματείας, διαφευγούσης τὰ ὅρια

τῆς ἐφημεριδογραφίας· παραλείπων διὰ τὸν σκοπὸν ταύτην, ἐπιφυλάσσομαι νὰ δῃ μοσιεύσω αὐτὴν ἐν ἴδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ.

'Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν ὄλιγων, ἀλλὰ καὶ τῶν μᾶλλον σπουδαίων ἀρχῶν τῆς μουσικῆς τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν τῶν Βυζαντινῶν καταφαίνεται ἡ ταύτης περί τε τὰ σχήματα, τὰ εἴδη ἥ τοὺς τρόπους ἥ ἥχους καὶ τὰ γένη. Οἱ Βυζαντινοί, οἵτινες, ἐκτὸς τοῦ ἐναρμονίου γένους καὶ τοῦ πρώτου σχήματος τοῦ χρωματικοῦ τετραχόρδου, διετήρησαν τὰ ἐπίλοιπα γένη καὶ σχήματα καὶ εἴδη, ἐψαλλον ταῦτα διὰ τῶν ἴδιων τόνων, δι' ὃν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες· ἀλλως, ἐὰν ἐποιοῦντο χρῆσιν ἀλλων τονιάιων διαστημάτων οἱ Βυζαντινοί, τότε δὲν δικαιοῦνται νὰ καυχῶνται εἰς τὰ μουσικὰ αὐτῶν συγγράμματα ὅτι διετήρησαν γένη τε καὶ σχήματα καὶ εἴδη τῶν Ἑλλήνων χωρὶς νὰ διατηρήσωσι τὸ ζωτικώτερον πάντων τούτων, τοὺς τόνους, δι' ὃν ταῦτα ἐψάλλοντο· ἄρα δὲν εἶχον ἐλάσσονα τόνον οἱ Βυζαντινοί· διότι τὸ μουσικὸν σύστημα τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶχε τοιοῦτον· παρεδέχετο δὲ β' μόνον διαστήματα μικρότερα τῆς τετάρτης 4]3, τὸ δίτονον, τὸ τριημιτόνιον, τὸν τόνον, τὸν καὶ ἐπόγδοον καλούμενον ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων, τὸ ἡμιτόνιον καὶ δίεσιν (τέταρτον τοῦ τόνου). Βεβαίως οἱ Ἑλληνες ἐγνώριζον τὸν ἐλάσσονα 10]9, ἀλλὰ δὲν εἶχον αὐτὸν ἐν χρήσει· καὶ οἱ Εύρωπαιοι ἐπίσης, μολονότι γνωρίζουσιν αὐτὸν, δὲν τὸν μεταχειρίζονται.

Μετὰ δὲ την ἄλωσιν ἔνεκα τῆς ἐκλείψεως τῆς μουσικῆς σχολῆς καὶ τῆς μετὰ τῶν Τούρκων πολυχρονίου ἐπιμειξίας τρόποις τε καὶ ἥχοι παρεφθάρησαν, ἀλλοιωθέντων τῶν διαστημάτων αὐτῶν. Ἡ ἀλλοίωσις δὲ αὐτὴ συγίσταται εἰς τὴν λεγομένην ἐλξιν

τοῦ ἐνδεῖ διαστήματος πρὸς τὸ ἀλλού οὕτως,
ῶστε ἐν τῇ φυλαμῷδίστι ἀκούει τις ὅλους τοὺς
τόνους τῶν τε διατονικῶν καὶ χρωματικῶν
κλιμάκων αὐξανομένους καὶ μειουμένους
ἀλλοτε μὲν ἐν καταβάσει, ἀλλοτε δὲ ἐν ἀ-
ναβάσει, (τοῦθ' ὥπερ σήμερον τινὲς ἔννοοῦ-
σιν ὅτι πρέπει νὰ γίνηται συστηματικῆς
εἰς τὴν μουσικὴν τῆς Ἑκκλησίας). Τοὺς
ἀλλοιωθέντας τούτους τρόπους ἡ ἡχους θέ-
μενοι ως βάσιν οἱ κατὰ τὸ 1821 ἐπιχειρή-
σαντες νὰ ἔξηγήσωσι τὴν συνεπτυγμένην
καὶ γριφώδη τῶν Βυζαντινῶν μουσικὴν
γραφὴν, παρεδέχθησαν εἰς τὸ παρ' αὐτῶν
συνταχθὲν θεωρητικὸν τῆς νέας μεθόδου
ἀλλην περὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων τε καὶ Βυ-
ζαντινῶν διαίρεσιν τοῦ τετραχόρδου, διαι-
ρέσαντες αὐτὸν εἰς τόνον μείζονα 12 τμή-
ματα, τόνον ἐλάσσονα 9 καὶ τόνον ἐλάχι-
στον 7. Ἀντὶ τριῶν δὲ συστημάτων, δὲ εἰ-
χον ἑκεῖνοι, οὗτοι παρεδέχθησαν καὶ τέταρ-
τον τὸ τρίχορδον, ἀντὶ δὲ δύο γενῶν, δὲ εἰ-
χον οἱ Βυζαντινοί, οὗτοι παραδέχονται καὶ
τρίτον τὸ ἐναρμόνιον δῆθεν τῶν ἀρχαίων
Ἑλλήνων, εἰς δὲ τὸ χρωματικὸν γένος εἰσά-
γουσι τέταρτον τοῦ τόνου παρὰ τοὺς Ἑλ-
ληνάς τε καὶ Βυζαντινάς, οἵτινες ἔχουσιν
εἰς τὸ χρῶμα ἡμιτόνιον.

'Αλλ' ἡ θεωρία τοῦ Χρυσάνθου περὶ τοῦ
ἐλάσσονος τόνου οὐ μόνον κατ' ἀρχὴν εἶναι
ἐσφαλμένη, ὡς εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀπεδείχθη,
ἀλλὰ καὶ αὐτὴ πρὸς ἔκυρτὴν ἀντιφάσεις
διύτι ὁ Χρύσανθος θέλει αὐτὸν θ τμήματα,
ἔως κατὰ τὴν βίσιν τοῦ αὐτοῦ εἴπει: 8. $\frac{1}{2}$:
12 : : $\frac{2}{3} \frac{1}{2}$: $\frac{2}{3} \frac{1}{2} \times \frac{3}{2} = 8$. 'Αλλ' οὖτος ἡ ἀλ-
λως ἐπράξειν ἐναντίον τῆς μαρτυρίας τῶν
Πυθαγορίων Πλάτωνος, Πλούταρχου, Ἐ-
ρατοσθένους, Πτολεμαίου, οἵτινες διαπούσι
τὸ τετράχορδον ἐν τῷ διετονικῷ γένει εἰς
τόνον καὶ τόνον καὶ ἡμιτόνον $\frac{2}{3} \times \frac{2}{3} \times \frac{3}{2} \times \frac{3}{2} =$

½, ἐναντίον τῆς Ἀριστοβενίου σχολῆς, τῆς
διαιρούσης τὴν διαποσῶν εἰς 6 τόνους καὶ
12 ἡμιτόνια, ἐναντίον τῆς μαρτυρίας καὶ
τῆς δυτικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τῆς
καλουμένης Ἀμερικανῆς, ἔχούσης, ὡς
καὶ ἡ ἡμέτερα, ὡς βίσιν τὰ ἐπτά εἰδη τοῦ
διατονικοῦ γένους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων,
ἅτινα διαιροῦνται, ὡς οἱ ἡμέτεροι ἡχοι,
εἰς κυρίους καὶ πλαγίους καὶ μέχρι σήμε-
ρον φίλλονται κατὰ τόνον καὶ ἡμιτόνιον.
'Αλλως δὲ ὅτι τὰ μέλη τῆς ἐκκλησιαστι-
κῆς ἡμῶν μουσικῆς εἶναι κατὰ τόνον καὶ
ἡμιτόνιον μελοποιημένα ὑπὸ τῶν Βυζαν-
τινῶν ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ φάλ-
ται τὸν εἰς τὴν κλίμακα τοῦ Α' ἡχου (πα-
βου) τὸν κατὰ τὸ θεωρητικὸν τῆς νέας με-
θόδου ἐλάσσονα ἐν ἀναβάσει μὲν προφέ-
ρουσι τόνον ἀκριβῶς, ἐν καταβάσει δὲ, ἔ-
νεκα τῆς κακῆς συνηθείας, ἡ μᾶλλον, τῆς
ἀμαθείας, προφέρουσιν αὐτὸν ἡλλοιωμένον·
ἄρα δὲν πταίσι ἡ μουσικὴ τῶν Βυζαντινῶν,
ἀλλὰ πταίσουσιν οὗτοι μὴ δυνόμενοι νὰ
προφέρωσιν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ καταβάσει τό-
νον ἀκριβῶς· περὶ δὲ τοῦ (νη·πα) τῆς κλί-
μακος τοῦ πλαγίου δὲ καὶ τοῦ (δι·κε) τῆς
κλίμακος τοῦ Δ' ἡχου ἀγια, ἐνῷ τὸ τε
νέον καὶ ἀρχαῖον θεωρητικὸν διδάσκει ὅτι
πρέπει νὰ προφέρωνται τόνοι, οἱ φίλται ἐν
μὲν τῇ ἀναβάσει προφέρουσιν αὐτοὺς ἡλ-
λοιωμένους αὐξάνοντες αὐτοὺς, ἐν δὲ τῇ
καταβάσει προφέρουσιν αὐτοὺς τόνον ἀκρι-
βῶς. 'Εντεῦθεν ἐπετρεῖ ὅτι ὅπως εἶναι
ἐσφαλμένον νὰ αὐξάνωσι τὸ (νη·πα) καὶ
(δι·κε) ἐν ἀναβάσει, ἐν καταβάσει δὲ νὰ
ψήλωσιν αὐτοὺς τόνον ἀκριβῶς ἡ καὶ κα-
ποτε νὰ διαιτηρῶσιν αὐτοὺς καὶ ἐν κατα-
βάσει ηὔημένους, οὗτως εἶναι ἐσφαλμένον
καὶ νὰ προφέρωσι τὸν (πα·βου) ἐν ἀναβά-
σει τόνον ἀκριβῶς, ἐν καταβάσει δὲ νὰ ἀλ-

λοιῶσιν αὐτὸν ὅσον θέλουσι· τὸν δὲ (κε.ζω) εἰς τὴν κλίμακα τοῦ πλαγίου δὲ καὶ τὸν (πα.βου) εἰς τὴν τριφωνίαν αὐτοῦ, ὡς εἰς τὸ Ἐξύψους κατῆλθες καὶ τὰ παρόμια πάντας αὐξάνουσιν ἐν τε τῇ ἀναβάσει καὶ τῇ καταβάσει. Περίεργον δὲ ὅτι τὸν (κε.ζω), τὸν κατὰ τὸ νέον θεωρητικὸν ἐλάσσονα, ψάλλουσιν ἐν τε τῇ ἀναβάσει καὶ τῇ καταβάσει μείζονα εἰς τὸ σύντομον είρμολογικὸν μέλος τοῦ πλαγίου α' ἥχου. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπῃ τις ὅτι τὰ τοιαῦτα προέρχονται ἐκ τῆς ἀμαθείας ἢ κακῆς συνηθείας, ἐξ ἣς ἀπατηθέντες οἱ νεώτεροι ἔσυστηματοποίησαν μίαν ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων τὴν τοῦ (πα.βου) καὶ (κε.ζω) διορίσαντες αὐτοὺς νὰ προφέρωνται ἡλαττωμένοι τοῦ τόνου κατὰ τέταρτον, τουτέστι κατὰ $\frac{1}{20}$ τοῦ τόνου. Ἐὰν δὲ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις μου συνάδελφός μου τις ψήλτης εύρισκει ἐσφαλμένας, προκαλῶ τοῦτον νὰ ψήλωμεν οἱ δύο ἐνώπιον μαθηματικῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπιστημόνων μουσικῶν τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς, ἐνθα θέλει ἀποδειχθῆ τίς ἔχει τὸ δικαιον καὶ τίς τὸ ἄδικον.

Ἐξεπλάγην δὲ μεγάλως ὅτε τὰς ἀνωτέρω αὐξομειώσεις ἥκουσα οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκτελουμένας ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τύπου εἰδὸν συστηματοποιηθείσας· διότι εἰδὸν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Bourgolt du Coudray τὸ 1877 ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις σύγγραμμα (Μελέται ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς) μέλη ἀνήκοντα εἰς τὸν Α', εἰς τὸν Δ' καὶ εἰς τὸν πλάγιον δ' ἥχον, ἔχοντα εἰς μὲν τὸν Α' ἥχον εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ὥπερ ὁ κ. Βιολάκης ἔδωκε τῷ συγγραφεῖ, τὸν (πα.βου) ἐν ἀναβάσει μὲν τόνον, ἐν καταβάσει δὲ τρία τέταρτα τοῦ τόνου· κατὰ

συνέπειαν δὲ καὶ τὸν (γα.δι) ἐν μὲν τῇ ἀναβάσει ἡμιτόνιον, ἐν δὲ τῇ καταβάσει τρία τέταρτα τοῦ τόνου (ἴδε σελ. 13), εἰς δὲ τὸν δ' ἥχον ὁ ἴδιος ἔχει τὸ χερουδικὸν τῆς ἑδδομάδος τοῦ Ηέτρου γεγραμμένον καὶ διὰ σημείου τινὸς ἔχον τὸν (δι.κε) ηὔξημένον κατὰ τεταρτημόριον τοῦ τόνου, τὸν δὲ (κε.ζω) κατὰ τεταρτημόριον ἡλαττωμένον ἀπ' ἀρχῆς ἔνας τέλους τοῦ μέλους. 'Ο δὲ κ. Ἀφθονίδης εἰς τὰ μέλη τοῦ πλαγίου δ', ἀτινα ἔδωκε τῷ συγγραφεῖ, ἔχει διὰ σημείου τὸ (νη.πα) διάστημα ηὔξημένον κατὰ τεταρτημόριον τοῦ τόνου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ταῦτα ὅμως ὁ κ. Bourgolt de Coudray ἀποδικιμάζει ἐν σελίδῃ 63 τοῦ μνημονευθέντος ἀνωτέρω συγγράμματος αὐτοῦ, ὅμιλῶν περὶ τῶν ἀσμάτων τῶν ἐξωτερικῶν, τῶν ἐκδοθέντων διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς γραφῆς λέγων.

« . . . En général ces mélodies procèdent de gammes uniquement composées de tons et de demi-tons. Mais l'habitude que les musiciens orientaux ont contractée des intervalles autres que le ton et le demi-ton par la pratique du chant ecclésiastiques, fait qu'ils appliquent au melodies populaires les alterations des gammes Byzantines, dans les quelles on retrouve, malgré les alterations, des vestiges irrécusables des sept modes diatoniques proprement dits, usités dans l' antiquité. »

Καὶ ἀλλαχοῦ ἐν σελίδῃ 69 λέγει, προκειμένου περὶ τῶν ἀλλοιώσεων.

« Il nous repugne de penser que la Grèce soit poussée par l'inclination naturelle de son génie à adopter, pour les intervalles de sa musique un principe complètement étranger au sentiment musical des autres nations de l'Europe, et qui la condamne à si soleillement du grand codraut européen. »

Περὶ δὲ τῆς διαιρέσεως τῆς διαπασῶν εἰς 66 ή 72 τμήματα, λέγω ὅτι ταῦτα ἔξαρτῶνται ἐκ τῶν τμημάτων, ἀτίνα θέλει τις νὰ δώσῃ εἰς τὸν τόνον· ἐὰν ὄρίσωμεν τὸν τόνον εἰς τμήματα 12, θέλομεν ἔχει αὐτὴν εἰς 72 διηρημένην· ἐὰν δὲ ὄρίσωμεν αὐτὸν εἰς 11 τμήματα, τότε θέλομεν ἔχει τόνον 11 καὶ τόνον 11 καὶ ἡμιτόνιον 5 τὴν τετάρτην $\frac{1}{3}$ εἰς 27, τὴν δὲ διαπασῶν εἰς 66. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ πρέπει νὰ μάθῃ ὁ κ. Κηλητσανίδης, δύσις λέγει ὅτι ἡ διαιρέσις τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα ἀρμόζει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν, εἴναι ὅτι ἡ διαπασῶν δὲν ἀνήκει σύτε τῇ εὐρωπαϊκῇ, σύτε τῇ κινεζικῇ, σύτε τῇ Ἑλληνικῇ μουσικῇ, ἀλλὰ τῇ φύσει· ἐὰν δὲ αὐτὴ εἶναι 72 τμήματα διὰ τοὺς Εὐρωπαίους, καὶ διὰ τοὺς Σίνας καὶ τοὺς Ἑλληνας εἶναι τὰ αὐτά. "Ἄς μάθῃ λοιπὸν ὅτι ὑπέρχουσι στοιχεῖά τινα κύρια, ἀΐδια, γενικοὶ νόμοι τοῦ αἰσθητικοῦ νάμου, οὕτως εἰπεῖν, ἀτίνα εὐρίσκονται εἰς τὴν μουσικὴν ὅλων τῶν καιρῶν καὶ ὅλων τῶν χωρῶν. Ταῦτα δὲ εἶναι ἀ τὸ διάστημα τῆς ὄγδοης (διαπασῶν ἡ ἀρμονία τοῦ Πυθαγόρου) $\frac{1}{3}$ προγενέστερον παντὸς συστήματος καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς τέχνης, περιγόμενον ἐκ τῆς ὁμοφωνίας τοῦ ἀνδρὸς μετὰ τῆς γυναικὸς ἡ τοῦ παιδός· β' τὸ διάστημα τῆς τετάρτης (διατεσσάρων ἡ συλλαβὴ τοῦ Πυθαγόρου) $\frac{1}{3}$ καὶ τὸ τῆς πέμπτης (διαπέντε ἡ διοξεῖς τοῦ Πυθαγόρου) $\frac{2}{3}$, ἐκ ᾧ συνισταται ἡ διαπασῶν.

"Ἀποδειχθέντος λοιπὸν ὅτι διὰ τοῦ τόνου καὶ τοῦ ἡμιτόνιου οἱ Βυζαντινοὶ ἐμελοποίησαν τὰ μέχρις ἡμῶν διὰ τοῦ τροχοῦ καὶ τῆς διαπασῶν φαλλόμενα ἀσματα, ἐκεται ὅτι, ἐπανάγων τὴν χρῆσιν τοῦ τόνου καὶ τοῦ ἡμιτόνιου, σώζω τὴν ἐκκλησιαστι-

κὴν μουσικὴν καὶ σύχι καταστρέφω, ὅπως ἐννοοῦσι τινες, καὶ οἱ ὅποις, ἐὰν θέλωσι νὰ πεισθῶσιν ὅτι ἐν τῷ τροχῷ καὶ ἐν τῇ διαπασῶν δὲν ψύλλουσιν ἐλάσσονα, ὡς νομίζουσιν, ἀλλὰ τόνον, ἀς εὐαρεστηθῶσι νὰ ἐλθωσιν εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ὅπου θέλω περιμένει αὐτοὺς τὴν προσεχῆ κυριακὴν εἰς τὰς 3 μ. μ.

'Ο Χρύσανθος Προύσης εἰς τὸ θεωρητικὸν αὐτοῦ, ἐν παραγράφῳ 454, λέγει περὶ τοῦ τριχόρδου συστήματος τὰ ἔξης. ε' Ή δὲ διὰ τριῶν εἶναι παρ' ἡμῖν μετρίως ἀρεστὴ, δι' ἡς μάλιστα περαίνεται ὁ Β' ἥχος ε. 'Εκ τούτων ἐννοεῖ τις ὅτι μόνον πρὸς οἰκονομίαν τοῦ Β' ἥχου προσελήφθη τοῦτο. 'Αλλ' ὁ δεύτερος ἥχος δὲν βαίνει κατὰ τὸ τρίχορδον, ἀλλὰ κατὰ τὸ τετράχορδον σύστημα. 'Ἐκ τοῦ ὄρισμοῦ, ὃν ὁ Χρύσανθος ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀνέγραψεν εἰς τὸ αὐτοῦ θεωρητικὸν, ἔχοντα ὥδε: Γένος εἰς τὴν μουσικὴν είναι ποιὰ διαιρέσις τετραχόρδου, διδασκόμεθα ὅτι τετράχορδον μόνον καὶ οὐχὶ τρίχορδον διαφόρως δικιρούμενον παράγει γένος. Τὸ χρῶμα καὶ ἡ ἀρμονία παράγονται τῇ μετακινήσει τῶν ἐν τῷ μέσω δύο κινητῶν λεγομένων φθόγγων τοῦ διατονικοῦ τετραχόρδου, τῶν ἑτέρων δύο ἀκρων τῶν καλουμένων ἐστῶτων μὴ μεταπιπτόντων εἰς τὰς ἀλλαγὰς τῶν γενῶν· καὶ οἱ μὲν Ἑλληνες ἐποιοῦντο χρῆσιν αὐτῶν ἐπεισάγοντες αὐτὰ εἰς τοὺς διατονικοὺς τρόπους· οἱ δὲ Βυζαντινοί, εἰς τοὺς τὸ ἐναρμόνιον δὲν διεσώθη, ἀλλὰ μόνον τοῦ χρωματικοῦ γένους τὸ δεύτερον σχῆμα τοῦ τετραχόρδου, τὸ καθ' ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον βαίνον, ἐπεισάγουσι τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ὄχτες ἥχους, ἴδιας ὅμως εἰς τὸν λύδιον καὶ τὸν ὑπολύδιον, ἥγουν Β' καὶ πλάγιον Β' ἥχουν, οὓς ποτε

νέψαλλον καθαρῶς διατονικούς, ἀλλὰ ντοτε ἡ μικτοὺς ἡ διόλου χρωματικούς. Εἰ δὲ μὲν λύδιος τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὁ γ.νη). ὁ δὲ συντονολύδιος τῶν ἴδίων εἴ. ο (νη, ζω, κε, δι, γα, βου), δοτις δὲν ιφέρει τοῦ λυδίου, ἡ ὅτι ἔχει μικροτέραν τασιν. Τοῦ δὲ τῶν Βυζαντινῶν λυδίου ἡ ἥχου ἡ συνήθης ἔκτασις εἶναι ἡ ἐπὶ τὸ μὲν ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτοῦ δι μέχρι την, ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ μέχρι τοῦ βου φθάνεια (νη, ζω, κε, δι, γα, βου). τουτέστιν εὐτὴ τοῦ συντονολυδίου τῶν Ἑλλήνων. ν κλίμακα ταύτην ἔχουσαν ἐπεισηγμέ. τὸ χρῶμα ἡ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς φθερὰν τοῦ ἔξι θεματισμοῦ ἐπὶ τοῦ διωρῶς νη $\frac{1}{2}$ ζω $\frac{1}{1}2$ κε $\frac{1}{2}$ δι $\frac{1}{2}$ γα $\frac{1}{2}$ βου.

ταχειρίζεται ὁ Β' ἥχος εἰς τὸ σύντομον χηράριον, ὁ δὲ πλ. Β' εἰς τὸ ἀργὸν καὶ τέμον εἰρμολογικὸν αὐτοῦ μέλος, ὡς ὅλα τὰ ἐπείσακτα μέλη «Ταχὺ προτάλαθε. Τὸν τάφρον σου, Σωτὴρ» καὶ τὰ ρόμοια μεταχειρίζονται τὴν αὐτήν. Ἐτε ὁ Β' ἥχος καταβαίνει μέχρι τοῦ πατονικῶς· δθεν διττὴν κατίβασιν εἰς τὴν τὸν νη τοῦ πλαγίου αὐτοῦ ἔχει, διατονικὴν καὶ χρωματικὴν, ἔξων τὴν μὲν διατονὴν ὡς ἀνωτέρω, τὴν δὲ χρωματικὴν εἰς τὰ μέλη τοῦ ἀργοῦ στιχηραρίου ἐν γένει εἰς ἄσματα, οἷα τὸ Δύναμις νου τοῦ Κορώνη, τὸ συνειθισμένον, εἰς χερουβικὰ καὶ κοινωνικὰ καὶ εἰς ἄλλα. Τε ἐν τῇ χρωματικῇ αὐτοῦ καταβάσει τὸν ἥχος, καταβαίνων ἀπὸ τοῦ Δι εἰς τὸν τόνον, ἀπὸ τοῦ Γα εἰς τὸν Βου ἡμιτόνον, ἀπὸ τοῦ Ζωτού εἰς τὸν Πια τριημιτόνιον, ἀπὸ τοῦ Πα εἰς τὸν Νη ἡμιτόνιον, ημιχτίζει τετράχορδον χρωματικὸν διον κατὰ τὰ διαστήματα πρὸς τὸ ἀπὸ βάσεως αὐτοῦ Δι μέχρι τοῦ ἐπὶ τὸ ὄξεν

Νη χρωματικὸν τετράχορδον· ἀρα β' καὶ πλάγιος β' δὲν διαφέρουσι κατὰ τὰ διαστήματα, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν δέξιτην καὶ βαρύτητα τῆς βάσεως· διότι ὁ β' ἥχος βασιζεται ἐπὶ τοῦ Δι, ὁ δὲ πλάγιος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Νη, τοῦτο αὐτὸ καὶ ὁ Ἐδουάρδος Βερτράνδος γράφων περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς (ίδε Complement de l' Eucyclopédi moderne Tome X. p. 766) λέγει εἰς τρόποι, ὃν τὸ ὄνομα συνοδεύεται διὰ τῆς πριθέσεως ὑπὸ ὑποδώριος ἡ τῆς ὑπὲρ (ὑπερλύδιος), εἰσὶ προεκτάσεις τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀρχικοῦ τρόπου (δωρίου, λυδίου...) προεκτεινομένου πρὸς τὸ ὄξεν ἡ πρὸς τὸ βαρὺ δι' ἐνὸς τετραχόρδου ὁμοίου κατὰ τὸ εἶδος πρὸς τὰ δύο τετράχορδα, τὰ συνιστῶντα τὸν ἀπλοῦν τρόπον. Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς χαρακτῆρα διάφορον, ἀλλ' ἡ διαφορὰ τῆς ὄξυτητος καὶ βαρύτητος ὑπῆρχε μόνον. Ωστε ὁ Β' ἥχος προεκτεινόμενος χρωματικῶς ἡ ἐπὶ τὸ βαρὺ ἡ ἐπὶ τὸ ὄξεν, δὲν μεταβάλλει τὰ διαστήματα αὐτοῦ, ἀλλὰ συνοδευόμενος διὰ τῆς ὑπὸ γίνεται ἀπὸ λυδίου ὑπολύδιος, τουτέστι μεταβάλλει μόνον ὄνομα. Τοιουτοτρόπως σχηματίζονται οι τετράχορδα χρωματικὰ ἀπὸ τοῦ βαρέως ἐπὶ τὸ ὄξεν, ὡς ἔξης· γα $\frac{1}{2}$ δι $\frac{1}{2}$ ζω $\frac{1}{2}$ κε $\frac{1}{2}$ τόνος διαζευκτικὸς νη $\frac{1}{2}$ πα $\frac{1}{2}$ βου $\frac{1}{2}$ γα τόνος διαζευκτικὸς δι $\frac{1}{2}$ κε $\frac{1}{2}$ ζω $\frac{1}{2}$ νη τόνος διαζευκτικὸς πα $\frac{1}{2}$ βου $\frac{1}{2}$ γα $\frac{1}{2}$ δι. Οὕτως ἔξηγεται ἡ διὰ τῆς κλίμακος τοῦ Β' ἥχου παράστασις τοῦ ἀργοῦ καὶ συντόμου εἰρμολογικοῦ μέλους τοῦ πλαγίου Β', καὶ τὸ ἀνάπτυξην τῆς τοῦ πλαγίου παράστασις τοῦ συντόμου εἰρμολογικοῦ μέλους καὶ τῶν χερουβικῶν καὶ κοινωνικῶν τοῦ Β' ἥχου.

Ἄρα οἱ νεώτεροι οὐ καλῶς ποιοῦσιν

εισάγοντες τεταρτημόριον τόνου εἰς τὸν ὑπολόγιον ἡ πλάγιον Β', διότι τοῦτο ἐναντιοῦται οὐ μένον εἰς τ' ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ παραβαίνει τὸν ὄρισμόν: Διακρίνονται δὲ τὰ γένη, τὸ μὲν διατονικὸν διὰ τοῦ τόνου, τὸ χρωματικὸν διὰ τοῦ ἡμιτονίου, τὸ δὲ ἐναρμόνιον διὰ τῆς διέσεως (τέταρτον τόνου). Ὡστε ἔξελέγχονται ἀπατώμενοι καὶ οἱ ἐπιφέροντες ὅτι τοῦτο γίνεται, διότι ὁ πλάγιος β' ἔχει βίσιν τὸν πεντάτυπον νη, διὸ δίδει αὐτῷ ἡ πτωσίς τοῦ Β' ἥχου τὸ χρῶμα ἐπισιαγόμενον ἐφ' οἷς διαδήποτε κλίμακος, δὲν ἀλλάσσει τὰ διαστήματα αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς Φιλμωδοὺς, ἡ βίσις περιέδοθή εἰς τὸν πλάγιον β'. διότι ἡ φυσικὴ αὐτοῦ βίσις νη συμπίπτει μὲν τὴν τοῦ πλαγίου δ', ὡς τῶν φθόγγων τῆς διατονικῆς κλίμακος δυτῶν ἐπτά καὶ μὴ διδόντων βίσεις εἰς ἥχους ὥκτω. Ἐπίσης ἀπατῶνται καὶ οἱ λέγοντες ὅτι τὸ νενανώ ἔχει τεταρτημόριον διότι τοῦτο, ἀν καὶ κατὰ τὸν Δαμασκηνὸν ἀποτελεῖ σχεδὸν ἐννατον ἥχον, ἐπειδὴ ὅμως ὑπάγεται εἰς τὸ χρωματικὸν γένος, ὡς κλάδος τοῦ πλαγίου β', φυλάττει τὰ διαστήματα αὐτοῦ· μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Δαμασκηνὸς αὐτὸς, παραδοὺς ἡμῖν τέσσαρας μόνον πολυσυλλόγους φθόγγους διὰ τὸ χρωματικὸν γένος, δι' ὧν οἱ παλαιοὶ παρηλλίγιζον τὸν τε β' καὶ τὸν πλάγιον β' ἥχον καὶ τὸ νενανώ ἀλλως δὲ οἱ νεώτεροι, διαιροῦντες τὸ χρωματικὸν τετράχορδον εἰς ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καὶ εἰς τεταρτημόριον, ἔχουσιν αὐτὸν ἐλλειπὲς κατὰ τεταρτημόριον καὶ τότε δὲν ἀντηγεῖ ἡ τετάρτη $\frac{4}{5}$, τοῦθ' ὅπερ ἀντιδιάνει εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀκουστικῆς θέλοντες δὲ νὰ συμπληρώσωσι τὸ τετράχορδον, προσθέτουσι τὸ ἐλλείπον τε-

τετρημόριον ἐπὶ τοῦ τριημιτόνιου· ἀλλὰ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους ἔχουσι κακοφωνίαν.

Απὸ τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς μανθίνομεν ὅτι τὸ ἐναρμόνιον γένος τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τοῦ 4ου αἰώνος πρὸ Χριστοῦ ἐπεσεν εἰς ἀχρηστίαν, παραχωρήσαν τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸ χρωματικόν.

Οἱ ΙΙλούταρχοι, δοτις εἴναι Πιθαγορικὸς, παραπονεῖται διὰ τὴν νέαν μουσικὴν, ὅτι εἶναι πλήρης χρωματικοῦ, καὶ ὀνειδίζει τοὺς μουσικοὺς τοῦ καιροῦ του ὅτι ἐγκατέλειψαν τὸ ὀραιούτερο γένος, λέγει, τὸ ἐναρμόνιον, διατεινόμενοι ὅτι ἡ δίσις (τεταρτημόριον τοῦ τόνου) δὲν εἶναι ἔκτελέσιμος καὶ δὲν ὑποκίπτει εἰς τὴν αἰσθησιν, καὶ ὅτι οἱ γράφαντες ἀλλοτε τεμάχια ἐπὶ τοῦ γένους τούτου ἥσαν φαντασιοκόποι· ὁ ΙΙλούταρχος τοῦς ἀποκρίνεται ὅτι ἔκεινοι δὲν ἔχουσι πιντάπασι καλαιοθησίαν. Τοῦτο συμπίπτει καλλιεργεῖται μὲν ἐδάφιόν τι τοῦ Δαμασκίου (ἐναφερόμενον διὸ τοῦ Φωτίου, ἔκδοσις τοῦ 1653, σελ. 1051), ἐνθα λέγει ὅτι ὁ φιλόσοφος Ἀσκληπιόδοτος, μολονότι καλὸς μουσικὸς, δὲν ἡδυνήθη ποτὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν δίσειν (τέταρτον τοῦ τόνου), ὅσον καὶ ἀν προσεπάθει, συμπυκνῶν ἡ διατρῶν τὰ διαστήματα τοῦ διατονικοῦ καὶ χρωματικοῦ γένους. Εἰς τὸ διάστημα, λέγεται ὁ Φωτιος, τῆς διέσεως (τέταρτον τοῦ τόνου) ἀπολεσθὲν διὰ τὴν ἡμετέραν ἀκοήν συμπαρέσυρε τὴν πτῶσιν αὐτοῦ τοῦ ἐναρμονίου γένους ε. Εἰς τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰώνα ἡδη ἐπανήρχοντο εἰς τὸ διατονικὸν γένος, τὸ φυσικώτερον, καὶ τοῦ ὅποιου τὰ διαστήματά εἰσι κανονικῶτερον διηρημένα. Εἰς μουσικογράφος τοῦ μεταίωνος, ὁ Παχυμέρης, ἐκθέτων τοὺς διατονικοὺς τρόπους, ἀποφαίνεται ὅτι τὸ ἐναρμόνιον γένος

δὲν ἦτο πλέον ἐν χρήσει, τοῦ δὲ χρωματικοῦ εἰδός τι πολὺ σκληρὸν, τουτέστι τὸ περισσότερον πλησιάζον εἰς τὸ διατονικὸν, ἦτο ἐν χρήσει.

“Οθεν ματαίως οἵ θεωρητικοὶ τῆς ἔκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς κολακεύονται νομίζοντες ὅτι διετηρήθη εἰς αὐτὴν τὸ ἀρχαῖον ἐναρμόνιον γένος· διότι εἰς τοῦτο, τὸ ἐπὶ τὸ βαρὺ ἡμιτόνιον τοῦ διατονικοῦ τετραχόρδου (ζω $\frac{1}{2}$ νη 1 πα 1 βου) ὑποδιῃρεῖτο εἰς δύο τέταρτα τοῦτον ου, ἀποκοπτομένου τοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ εὑρισκομένου φθόγγου ὡς ἐξῆς (ζω $\frac{1}{4}$ ζω $\frac{1}{4}$ νη 2 τόνοι βου). Εἰς οὐδένα ἥχον τῆς ἔκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς ἀπαντᾶτις ἀποκοπτόμενον συστηματικῶς φθόγγον συνεπείᾳ τῆς διαιρέσεως τοῦ ἡμιτονίου εἰς δύο ίσα μέρη. “Ολοι οἱ φθόγγοι τῆς διαπασῶν ἐνὸς ἑκάστου ἥχου εἶναι εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν ἐναρμόνιον τῶν ἀρχαίων βαίνει κατὰ δίεσιν ($\frac{1}{4}$ τοῦ τόνου) καὶ δίεσιν καὶ δίτονον ἀσύνθετον, τουτέστι μὴ χωριζόμενον εἰς δύο τόνους, ἀλλὰ ψαλλόμενον ὑπερβατῶς· τὸ δὲ ἡμέτερον δῆθεν ἐναρμόνιον γένος τῶν ἀρχαίων βαίνει κατὰ τόνον καὶ τόνον καὶ τέταρτον τοῦ τόνου καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ τετάρτη $\frac{4}{3}$ εἶναι ἐλλειπής κατὰ $\frac{1}{4}$ τοῦ τόνου, ὅπερ ἀντιβίνει εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀκουστικῆς. Θέλοντες δὲ νὰ συμπληρώσωσι τὸ τετράχορδον, προσθέτουσι τὸ ἐλλεῖπον τεταρτημόριον ἐπὶ τοῦ τόνου, ἀλλὰ κατ’ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους ἔχουσι κακοφωνίαν.

Τὸ ἡμέτερον δῆθεν ἐναρμόνιον τῶν ἀρχαίων εἶναι ἡ διατονικὴ τοῦ πλαγίου δ’ χλίραξ (νη-νη) ἐπεισηγμένη ἐπὶ τὴν τοῦ ἐναρμονίου βαρέος ἥχου (ζω-ζω). Οὕτος δὲ ὀνομάζεται ἐναρμόνιος, ὅχι διότι ἔχει

τεταρτημόριον τοῦ τόνου, ἀλλὰ διὰ τὸν ἔξῆς λόγον· κατὰ τοὺς μουσικὸὺς νόμους ὅταν ἡ διαπασῶν ἥχου τινὸς διαιρῆται κατὰ πεντάχορδον καὶ τετράχορδον, ὄνομάζεται ἐν αρμόνιος ἡ διαιρεσίς αὗτη, ὅταν δὲ κατὰ τετράχορδον καὶ πεντάχορδον, ἀριθμητική. Καὶ αἱ μὲν τῶν ἐπτὰ ἥχων κλίμακες δύνανται νὰ διαιρῶνται κατ’ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, ἡ δὲ τοῦ βαρέος (ζω-ζω) μόνον κατὰ τετράχορδον καὶ πεντάχορδον· καὶ διὰ νὰ ὅμιλήσω μὲ τοὺς τεχνικοὺς ὄρους τῆς ἔκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, οἱ μὲν τρεῖς κύριοι καὶ οἱ τρεῖς πλάγιοι ἥχοι συναντῶσιν ἀλλήλους κατὰ πεντάχορδον τέλειον, τουτέστι συνιστάμενον ἐκ τριῶν τόνων καὶ ἐνὸς ἡμιτονίου, ὁ δὲ Γ’ ἥχος μετὰ τοῦ πλαγίου αὐτοῦ συναντῶσιν ἀλλήλους κατὰ πεντάχορδον ἐλλειπὲς καθ’ ἡμιτόνιον (ζω $\frac{1}{2}$ νη 1 πα 1 βου $\frac{1}{2}$ γα). ‘Ἐντεῦθεν ἡ μὲν κατὰ τὸ ἀτελὲς πεντάχορδον συνάντησις αὐτῶν, ὡς διαιρουμένης τῆς κλίμακος (ζω ζω) εἰς τετράχορδον καὶ πεντάχορδον, καλεῖται ἀριθμητικὴ ἡ καὶ ἀλλως πιῶσις κατὰ τὸ διαπασῶν καὶ παράγει τὸν διατονικὸν ἡ κατὰ τὸ διαπασῶν βαρὺν, ἡ δὲ κατὰ τὸ τέλειον πεντάχορδον συνάντησις αὐτῶν, ὡς διαιρουμένης τῆς (ζω ζω) κλίμακος εἰς πεντάχορδον καὶ τετράχορδον, καλεῖται ἐν αρμόνιος ἡ καὶ ἀλλως πιῶσις κατὰ τὸν τροχὸν, ὡς τοῦ νανὰ ἐν τῇ καταβάσει ψαλλομένου ἀνες καὶ βαρύνοντος τὴν βάσιν τοῦ βαρέος ἥχου ζω καθ’ ἡμιτόνιον, καὶ παράγει τὸν ἐναρμόνιον ἡ καὶ κατὰ τὸν τροχὸν βαρὺν, βεβαρυμένον καθ’ ἡμιτόνιον. ‘Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γ’ καὶ ὁ πλάγιος γ’ ὡς κύριος καὶ πλάγιος συναντῶσιν ἀλλήλους καὶ ἀριθμητικῶς καὶ ἐναρμονίως, τουτέστι καὶ κατὰ τὸ διαπασῶν

καὶ κατὰ τὸν τροχὸν, καὶ κατὰ συνέπειαν
ἔχουσι τὴν ιδίαν κλίμακα, ἀρά ἀμφότεροί
εἰσι καὶ διατονικοὶ καὶ ἐναρμόνιοι· καὶ εἰς
μὲν τὸ ἄργὸν στιχηράριον ἔχουσι κοινὴν
τὴν διατονικὴν ἡ ἀριθμητικὴν κλίμακα, εἰς
δὲ τὸ σύντομον στιχηράριον καὶ τὸ εἰρμο-
λογικὸν τό τε ἄργὸν καὶ σύντομον τοῦ Γ',
μόνον δὲ τὸ σύντομον τοῦ τλεγίου Γ' εἰ-
ναι κοινὴ ἡ ἐναρμόνιος ἡ κατὰ τὸν τροχὸν
κλίμαξ.¹ Ωστε τὸ ἐν αρμόνιον ἔδοθη εἰς
τὸν Γ' καὶ βαρὺν ἥχον, ὅχι διότι ἐν τῇ κλί-
μακι αὐτῶν ἐισιρεῖται τὸ ἡμιτόνιον εἰς
δύο τέταρτα τοῦ τόνου, ὡς εἰς τὸ τῶν ἀρ-
χαίων, ἀλλὰ διότι ὁ ζωβαρύνεται καθ' ἡμι-
τόνιον, καὶ ὡς ἐκ τούτου σχηματίζεται
τὸ ἀτελὲς πεντάχορδον (Ζω $\frac{1}{2}$ νη 1 πα 1
βου $\frac{1}{2}$ γα) τέλειον ἐκ 3 τόνων καὶ ἐνὸς
ἡμιτονίου, τοῦθ' ὅπερ καθιστᾶ δυνατὴν τὴν
διαίρεσιν τῆς κλίμακος (Ζω Ζω) εἰς πεν-
τάχορδον καὶ τετράχορδον, οἵτις διείρεσις
καλεῖται ἐν αρμόνιος· ἀρά ἀμφότεροί
εἰσι διατονικοί· κατὰ τί λειπόντων διαφέρουσι;
κατὰ τὴν διάφορον θέσιν τῶν εἰς τὰς αὐ-
τῶν διαπασῶν εὑρίσκομένιν δύο ἡμιτονίων,
καὶ ἡ μὲν ἀριθμητικὴ ἡ κατὰ διαπασῶν
κλίμαξ τοῦ (Ζω-Ζω) ἔχει αὐτὰ, τὸ μὲν με-
ταξὺ τοῦ 1ου καὶ 2ου καὶ 4ου καὶ 5ου
φθόγγου (Ζω-νη) (Βου-γα), ἡ δὲ ἐναρμό-
νιος ἡ κατὰ τὸν τροχὸν κλίμαξ τοῦ (Ζω-
Ζω), ἡ αὖτα ὁμοία πρὸς τὴν ἐναρμόνιον ἡ
κατὰ τὸν τροχὸν κλίμακα τοῦ Γ' ἥχου (γα-
γα) ἔχει τῶν ἡμιτονίων τὸ μὲν μεταξὺ
τοῦ 3ου καὶ 4ου καὶ 7ου καὶ 8ου φθόγγου
(πα-δου) καὶ (κε Ζω). Συγκρίνατε ητοι τὴν
τοῦ πλαγίου δ' κλίμακα (νη νη) πρὸς τὴν
τοῦ κατὰ τὸν τροχὸν (Ζω-Ζω), καὶ θέλετε
εὑρεῖτε τὰ ἡμιτονία ἀμφοτέρων ἔχοντα τὴν
αὐτὴν θέσιν. Διαφέρουσι δὲ ὁ γ' τοῦ πλα-

γίου γ' ἡ βαρέος κατὰ τὴν ὀξύτητα καὶ
κατὰ τοὺς διεσπόζοντας φθόγγους.

Τὰ περὶ τῶν τονιαίων διαστημάτων τῆς
μουσικῆς Ἑλλήνων τε καὶ Βυζαντινῶν διὲ
βραχέων ἐκτεθέντα εἴναι ίσως ἀνεπερκῆ
ίνα κατοδείξωσι τὰς ἑλλείψεις καὶ παρα-
φθορὰς τῆς ἡμετέρας μουσικῆς· ἐπειδὴ
ὅμως καὶ τὰ πλειότερα τούτων ὑπερβα-
νουσι τὰ δρια τῆς δημοσιογραφίας, διὰ
ταῦτα τολμῶ νὰ καθικειεύσω τὸν σεπτὸν
ἡμῶν πρωθιεράρχην ἵνα συγχαλέσῃ συνέ-
λευσιν πραγματογνωμόνων, εἰς ἣν, ἀφοῦ
ἐμπράκτως καὶ διὰ ζώσης φωνῆς; ἀνα-
πτυχθῶσι τὰ ἀνωτέρω, καὶ διὰ πολλῶν
ἀλλων ἀριδήλως θέλει κατεφανῆ ὅτι εἴναι
ἀπόλυτος ἐνίγκη ίνα ἀπορρίψωμεν τὰς
κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ ἐνεκα τῆς εἰκῆ
καὶ κατὰ τύχην γινομένης διδοσκαλίας τῆς
μουσικῆς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐπισυμ-
βίσσας ἀλλιώσεις, μεθ' ὧν τοσούτῳ στε-
νῶς είμεθα συνωχειωμένοι, ὡστε νομίζο-
μεν δις ἀποτελοῦσιν ἀναπόσπαστον μέρος
τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ίνα οὕτως
ἀναφανῆ τὸ κάλλος καὶ εἰδὼς τῶν ἀρχαίων
κλιμάκων πρὸς δόξαν καὶ κλέος τοῦ τα
Ἐθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

"Ἐπισυνάπτεται ἐνταῦθα καὶ ἀλλη δια-
τριβὴ, ἡ τοῦ κ. Μισαήλ Μισαηλίδου, δη-
μοσιευθεῖσα ἐν τῷ εΝεολόγῳ τῶν 279
8βρίου 1879 (ἱριθ. 3191).

"Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 2162 φύλλῳ τοῦ εΝεο-
λόγου ἐδημοσιεύθη διατριβὴ περὶ ἐκκλη-
σιαστικῆς μουσικῆς, ὑπογεγραμμένη παρὰ

τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἱεροψάλτου Χατζῆ Παναγιώτου Κηλτζανίδου, ὅστις ἀπευθυνόμενος πρὸς ἀνώνυμον Ἱεροψάλτην δὲν ἀποδέχεται τὸν ἐλάσσονα τόνον, τὸ τριτημέριον καὶ τεταρτημόριον. Εἰς ἀπάντησιν τῶν ἀτέχνων αὐτοῦ ἐπιχειρημάτων λέγομεν ὅτι, ὅταν ταῦτα ἀφαιρεθῶσιν, ἡ τότε ἔκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἀποστερουμένη τῶν ἄλλων δύο γενῶν, (ἐνῷ ἡμεῖς προσπαθοῦμεν ν' ἀνακαλύψωμεν καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀκόμη), περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ διάτονον γένος καὶ μεταβάλλεται εἰς εὐρωπαϊκήν, ὅπότε ἀπόλλυσι τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς. Ἀλλὰ τότε ποῦ μένει ἡ περὶ ἑναρμονίου γένους μαρτυρία τοῦ Α. Κυντιλιανοῦ, ἀποφηναμένου ὅτι: «Τὸ ἑναρμόνιον γένος χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν τεταρτημορίων διέσεων;» (Δίεσιν ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν τεταρτημόριον).

Ἐπομένως ὁ κ. Κηλτζανίδης ἀποτείνεται πρὸς ἡμᾶς μὴ παραδεχόμενος τὴν κατὰ 72 τμήματα ἀξίαν τῶν διαπασῶν, τὴν ὅποιαν, κατὰ τὸν παρελθόντα ίούνιον, ὅτε ἦμην ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὥμιλησα περὶ μουσικῆς ἐν τῇ λέσχῃ Μνημοσύνῃ καὶ ἐν τῇ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἀπέδειξα παρρησίᾳ διὰ τῆς χορδῆς μι τρῶν διὰ διαβήτου αὐτὴν, κατὰ γεωμετρικὴν καὶ ἀριθμητικὴν, ἀναδονήριαν παραπειράρχυν ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐφαρμόζων τὰς διαφόρους ῥήσεις καὶ μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀξιοτίμου μουσικοδιδασκάλου πρωτοψάλτου κ. Γ. Βιολάκη καὶ τοῦ λαμπαδαρίου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ. Νικολάου καὶ τοσούτων ἄλλων ἐπισήμων Ἱεροψαλτῶν καὶ μουσικοδιδασκάλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες, ὡς ὁ κ. Κηλτζανίδης, διϊσχυρίζοντο καὶ ἐπέμενον, ἀμα ὅμως εἶδον πραγματικῶς τὴν

ἐπιστημονικὴν διικίρεσιν τῆς χορδῆς (κατὰ Πυθαγόρα) ἰδίοις ὄγκοις, συγχρόνως δὲ ἤκουσαν τὴν χορδὴν ἡχοῦσαν καθηρώτατα διαπασῶν ἐπὶ τῶν 72 τμημάτων, παραφωνοῦσαν δὲ κακοήχως ἐπὶ τῶν 68, παρεδέχθησαν μετ' εὐχαριστήσεως. Τὸ αὐτὸ ἀκολούθως ἀνέπτυξε καὶ ἐνώπιον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ὅστις βλέπων τὸ ἀληθὲς τῶν ἀποδείξεων καὶ εὐχαριστηθεὶς ἐνεθέρρυνέ με καὶ μὲ προέτρεψεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῶν δύο μου Δοκιμίων τῆς Μουσικῆς Θεωρίας. 'Ο δὲ κ. Κηλτζανίδης μὴ παρευρεθεὶς εἰς τὴν συζήτησιν καὶ τὴν πειραματικὴν ταύτην ἀπόδειξιν παραπονεῖται ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν προσεκλήθη. 'Η πρόσκλησις τῶν ἀρμοδίων ἐπὶ τούτῳ Ἱεροψαλτῶν ἐγένετο τῇ διαταγῇ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος· τί πταιει ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη ὃ μὲν καὶ ὁ δὲ, ἐὰν ὁ τεταγμένος πατριαρχικὸς κλητήρος δὲν προσεκάλεσε καὶ τὸν μουσικολογικῶτατον κ. Κηλτζανίδην; 'Αλλ' ἐπειδὴ δὲν προσεκλήθη, ἐπεται ὅτι ἦσαν ἀναρμόδιοι οἱ παρευρεθέντες; 'Ἐπὶ τοσοῦτόν εἰσιν ἀπειροὶ αὐτοὶ καὶ ἀδαεῖς, μόνος δ' αὐτὸς παροικεῖ ἐν 'Ιερουσαλήμ; Μόνος οὗτος ἦν ὁ ἀρμόδιος, ὡστε τολμᾷ ν' ἀποφαίνηται ὅτι ἡ κατὰ 72 κλίμαξ ἀρμόζει ἀποκλειστικῶς μόνον τῇ εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ, γράφων καὶ διαμριζόμενον τῇ πατριαρχικῇ μουσικῇ, συγχρόνως δὲ προτείνων ὡς καταλληλοτέραν τὴν τοῦ Εὔκλείδου κλίμακαν νὰ διϊσχυρίζηται ὅτι εκατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Εὔκλείδου ἡ εἰς ὅση τμήματα διαίρεσις τῆς κλίμακός ἐστιν ὄρθοτάτη;

'Απροσύμεν διὰ τὰς παραδοξολογίας ταύτας τοῦ κ. Κηλτζανίδου, ὃν σπεύδομεν νὰ ἐρωτήσωμεν διατί τούλαχιστον δὲν ἔ-

φέρε πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ὁριστικήν τινα
ρῆσιν ἡ μαρτυρίαν τοῦ Εὐκλείδου, διτὶ δη-
λαδὴ ἡ διαπασῶν ἔχει ἀξίαν 66 τμημάτων;
Οὐθεν ἀνυπομόνως ἀναμένομεν νὰ δεῖξῃ
προστηῶς ποῦ ὁ Εὐκλείδης ποιεῖται λόγον
περὶ τῆς τοιαύτης διαπασῶν, ἡμεῖς τούτων
τίον βλέπομεν τὸν Εὐκλείδην ὄμοφρον οὕ-
τα καθ' ὅλα πρὸς τὸν Πυθαγόραν, οὐχὶ δὲ
παρουσιάζοντα ἀλλην διαπασῶν ἀξίας 66
τμημάτων.

'Η μουσικὴ εἶναι μία ἐν γένει, εἶναι δὲ
φυσικὴ καὶ γενικὴ τοιαύτη δὲ οὖσα, μίαν
μόνην ἔχει διαπασῶν, μίαν μόνην ἀντιφω-
νίαν, οὐχὶ δὲ καὶ δύο εἰδῶν ἀντιφωνίας·
ἐπὶ παραδείγματι, ἐξαν φέρωμεν Εὐρωπαῖον
μουσικὸν, συγχρόνως δὲ καὶ ἡμέτερον ἔκ-
κλησιαστικὸν καὶ ἀρχίσωσιν αὗτοι ψιλλον-
τες τὴν κλίμακα ταύτοχρόνως ὁ μὲν κατὰ
τὸ do, re, mi, fa, ὁ δὲ κατὰ τὸ νὴ, πᾶ, βοῦ,
γᾶ καὶ φθίσωσι συμφώνως καὶ ἀχωρίστως
εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, εἰς τὴν ἀκρε-
βεστάτην δηλοντί ἀντιφωνίαν, δὲν δικαιού-
μεθα κατὰ τὸν ὄρθον καὶ ἐπιστημονικὸν λό-
γον νὰ ὑποθέσωμεν διτὶ ὁ μὲν Εὐρωπαῖος
ἀνέβη κατὰ 72, ὁ δὲ ἔκκλησιαστικὸς κατὰ
68. 'Απαντα ταῦτα ἐπὶ δύο ὥρας ἀνεπτύ-
ξαμεν ἐν τῇ λέσχῃ Μνημοσύνη. 'Ἐν
τῇ μουσικῇ ὑπάρχει φυσικῶς μία ἀντιφω-
νία, ἀλλὰ οὐχὶ δύο, ὁ δὲ κ. Κηλητζανίδης
παρεδόκεις πως παρουσιάζει ἡδη καὶ τρί-
την ἀντιφωνίαν μὲ τὰ 66 τμήματα, ἀνευ
παρεπομπῆς καὶ ἀνευ ἐπιστημονικῆς ἀπο-
δείξεως, ἀλλὰ μόνον ἔξι ἰδίας πρωτοδου-
λίας καὶ ἔξι εἰκασίας ἀλλ' ἐν τοιούτοις ζη-
τήμασιν οὐδὲν ὠρθελοῦσιν αἱ εἰκασίαι, ἀπαι-
τεῖται ἀπόδειξις ἐπιστημονική.

'Ἐνδέχεται τοῦτο νὰ γίνηται καὶ κατὰ
66 τμήματα, ἀλλ' ὁ μεῖζων τότε τόνος
δέον νὰ ἔχῃ ἀξίαν 11 τμημάτων, οὐχὶ

δὲ καὶ 12, ἀναλόγως δὲ τοῦ μεῖζονος ἐν-
νοεῖται διτὶ θα ἐλαττωθῶσι καὶ οἱ ἄλλοι
τόνοι, ἀλλὰ τότε τίς ἀξία δοθήσεται εἰς τὸν
ἔλασσον, ἐλάχιστον τριτημόριον καὶ τε-
ταρτημόριον; 'Ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ ὁ κ.
Κηλητζανίδης διατείνεται διτὶ οὐδεμία πρέπει
νὰ γίνῃ ἀλλοίωσις εἰς τὴν μουσικὴν, ἐνῷ
ὅ διδος παρομοιάζει καὶ τρίτην διαπασῶν
μετὰ 66 τμημάτων. Μή παραδεχόμενος
τὰ 72 τοῦ Πυθαγόρου, πῶς παραδέχεται
τὸν μεῖζονα τόνον μετὰ 12 τμημάτων καὶ
τριτημόριων καὶ τεταρτημόριων; Ταῦτα
εἶναι ἐφευρέσεις τοῦ Πυθαγόρου ἐπὶ ἐπιστη-
μονικῶν πειραμάτων καὶ ἀποδείξεων στη-
ριζόμεναι τίς δὲ ἔξικριβως ταῦτα, οἱ δι-
δίσκαλοι ἡ ὁ Πυθαγόρας; Οἱ διδάσκαλοι
ἡσαν πολυμαθέστεροι τοῦ Πυθαγόρου, ὡ-
στε ἐν τῇ διαπασῶν ἔξιχνίασαν τὸ λάθος
αὐτοῦ καὶ ἔδωκαν ἀκολούθως ἀξίαν 68
τμημάτων (!) ἐκτὸς τοῦ Πυθαγόρου καὶ ἀλ-
λοι μαρτυροῦσι περὶ τῶν 72, ὡς ὁ Α. Κυν-
τιλίζονος: «Τὸ δὲ διὸ ὄκτω καλεῖται μὲν
διαπασῶν, διετίθεται δὲ ἐκ τόνων ἔξι, ἡμι-
τονίων δώδεκα», δηλαδὴ ὁ χῶρος τῆς δια-
πασῶν ἐμπεριλαμβάνει ἔξι ἀκεραίους τόνους
μεῖζονας, οἵτινες ἀνὰ δώδεκα φέρουσιν ἀ-
ξίαν 72 τμημάτων. 'Ἐπίσης καὶ ὁ Γαυδέν-
τιος συμφώνως μαρτυρεῖ λέγων: «Τὸ δὲ
διαπασῶν φθόγγων ἐστὶν ὄκτω, διαπτημά-
των ἐπτὰ, τόνων ἔξι, ἡμιτονίων δώδεκα».
'Ο δὲ γέρων Βαχχείος «'Η διαπασῶν ἐκ
τόνων ἔξι συνέστηκεν ἀποφαίνεται.

Πλὴν τούτων τῶν ἀποδείξεων, παρέστη-
σα καὶ διὰ τοῦ ὄργάνου διαιρῶν ἐπιστημο-
νικῶν τὴν χορδὴν, ὡστε οἱ παρευρεθέντες
εἰδον τὴν χορδὴν ἡχοῦσαν τὴν διαπασῶν
ἐπὶ τῶν 72, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν 68. 'Υ-
πάρχουσι καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι καὶ ἀποδεί-
ξεις, ἀς παραλείπομεν χάριν συντομίας ἐ-

πάγοντες μόνον τὴν ἐπομένην: «Λόγοι εἰσὶν ἐν ἀριθμοῖς εὐρημένοι τῶν συμφωνιῶν καὶ δοκιμασθέντες ἀκριβῶς πάντα τρόπον, τῆς μὲν διατεσσάρων ἐπίτριτον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 18, τῆς δὲ διαπέντε, ἡμιόλιον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 16, τῆς δὲ διαπασῶν διπλάσιον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 12, τῆς δὲ διαπασῶν τε ἄμα καὶ διατεσσάρων, διπλασιεπιδίμοιρον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 9· καὶ τῆς μὲν διαπασῶν τε ἄμα καὶ διαπέντε, τριπλάσιον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 8· τῆς δὲ δις διαπασῶν, τετραπλάσιον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 6 ».

Ταῦτα δὲν παραδέχεοθε, κ. Κηλτζανίδη, ή δὲν ἔχουσατε εἰς τὴν ἔξηγησιν αὐτῶν καὶ ἐμμένετε εἰς τὴν γνώμην καὶ ιδέαν ἡμῶν; Τὰ 24 ταῦτα δὲν εἶναι συγχρόνως καὶ 72; ‘Η μουσικὴ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ πα, βου, γα, δι καὶ ἄνανες, ἀπερ οὐδὲν ὠφελοῦσιν ὑπὸ θεωρητικὴν ἐποψιν.

Εἰς τὰ ὄλιγα ταῦτα περιοριζόμενοι, τολμῶμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ κ. Κηλτζανίδης παρουσιάζει τὴν πρακτικὴν μουσικὴν ὡς στρατήγημα, δηλαδὴ τὰ κατὰ φάσεις συστηματικὰ πεντάχορδα τοῦ βυζαντινοῦ τροχοῦ, ὡς ἐμπεριέχοντα ταῦτα τὸν ἐλάσσονα τόνον μετὰ τμημάτων 9· ἀγνοῶν δύμως τὴν ἐπιστημονικὴν διαίρεσιν τῶν τόνων καὶ κατὰ πόσον ὁ τόνος οὗτος εἶναι ἐλάσσων τοῦ μείζονος, ἐπιμένει στερβρῶς εἰς τὴν ιδέαν του, τὸ δὲ παράδοξον εἶναι ὅτι ἀναβαίνει τὴν κλίμακα κατὰ 72, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τοῦτο καὶ πιστεύει ὅτι ἀνέβη αὐτὴν κατὰ 68, τοῦτο δὲ, διότι πάσχει ἀγνοιαν τῆς ἀξίας τῶν τόνων καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν διαιρέσεως.

Καὶ ἐνῷ ἀπεδείξαμεν τὴν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ μουσικῇ ὑπάρχουσαν ἀνωμαλίαν καὶ ἔξηγήσαμεν τὴν ὑπάτην βαρεῖαν,

ἥν εἶχον παρεξηγήσει οἱ ἀείμνηστοι διδάσκαλοι, καὶ ἐνῷ καὶ αὐτὸς ὠμολόγησε καὶ παρεδέχθη ὅτι τὰ λάθη καὶ αἱ ἀνωμαλίαι προῆλθον ἐκ τῶν παρεξηγήσεων τῶν διδάσκαλων, ἷπορήσαμεν ἀναγνόντες ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ ταῦτα: «'Αλλ' οἱ μὴ παραδεχόμενοι τὴν διαίρεσιν τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα, ἐὰν ἐπιμένωσιν εἰς τὰς ιδέας τῶν, παρακαλοῦμεν αὐτοὺς νὰ ἔξηγηθῶσι παρρησίᾳ καὶ ἀποδείξωσι μίαν πρὸς μίαν τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀτελείας δῆθεν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς θεραπείαν, καθότι ἴδιον τοῦ ἐπιστήμονος καὶ ἀγαπῶντος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὡφέλειαν τῶν ὁμογενῶν ἐστι τὸ φέρειν πάντοτε τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς τὸ φῶς, ὅπως φωτίσῃ καὶ φωτιοθῇ».

‘Αλλὰ κατωτέρω τῆς διατριβῆς του ἐπάγεται ὁ κ. Κηλτζανίδης ἐνεργα ἀναιροῦντα τὰ πρῶτα, ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς λέγει ὅτι ἴδιον τῶν ἐπιστημόνων εἶναι τὸ φέρειν εἰς φῶς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐξ ἀλλου ἐπιθυμεῖ νὰ ἐμποδισθῇ οἰαδήποτε περὶ τοιεύτου σκοποῦ ἔκδοσις. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω φρονοῦμεν ὅτι ὁ κ. Κηλτζανίδης, ἀναγινώσκων τὰς συντόμους ἡμῶν ἀντιπαρατηρήσεις, θ' ἀρκεσθῇ εἰς αὐτὰς καὶ θὰ μεταβάλῃ γνώμην, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θεωρίαν, ἥν ἀνεπτύξαμεν ἐν τῇ λέσχῃ Μνημοσύνῃ, ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ θὰ πεισθῇ ἐπομένως ὅτι δὲν ἔργαζόμεθα ἐν τῷ σκότει, ἀλλ' ὑπεβάλομεν τὰς σκέψεις καὶ θεωρίας ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῶν

έπιστημοτέρων μευσικοδιδασκάλων τῆς Κων-
σταντινουπόλεως.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ 31 αὐγούστου 1879.

ΜΙΣΑΗΑ ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ.

Ίδου καὶ ἡ διατριβὴ τοῦ κ. Δ. Πα-
σπαλλῆ.

Πρὸς τοὺς ἐφιεμένους τὴν ἀπαγόρθωσιν
καὶ βελτίωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς
ἡμῶν μουσικῆς.

Κύριοι.

ΑΠΟ τίνος χρόνου μετ' ἀθυμίας ἀνχι-
νώσκω ἐν τῇ δημοτικογραφίᾳ σχοινοτενεῖς
διατριβὰς μουσικοδιδασκάλων, ἀλλιθέστερον
δ' εἰπεῖν, ιεροψιλτῶν, περὶ τῆς ἐκκλησια-
στικῆς ἡμῶν μουσικῆς. Λέγω μετ' ἀθυ-
μίας, διότι, ἂν αἱ διατριβαὶ αὗται ἐπετύγ-
χανον τοῦ σκοποῦ τοῦ νὰ διευκρινίσωσι τὸ
ὑφιστάμενον σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα, κοι-
νωνικῆς μᾶλλον ἀνάγκης ίδιον, ἡ ἐπιστη-
μονικὸν, ἡ ἀν κατώρθουν τούλαχιστον νὰ
ὑποδείξωσι τὸ μέσον, δι' οὐ ἡθελεν εἰσθει
ἐφικτὸν οὐχὶ νὰ γίνη προσιτωτέρα καὶ συμ-
παθητικωτέρα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ὄρθοδοξον
κοινωνίαν ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν αὐτὴ μουσικὴ,
ἀλλ' ἡτον ὄχληρὰ εἰς τὰς ἀκοὰς καὶ εἰς
τὰς αἰσθήσεις τοῦ ἐκκλησιαζομένου λαοῦ,
ἐκ πολλῶν ἀλλως ἐνδείξεων εὔσεβοῦς καὶ
φιλοκάλου, πάντες οἱ ἔχεφρονες καὶ ζη-
λωταὶ τῶν πατρώων ἡθελον χειροκροτήσει
καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης εἰλικρινοῦς ἡθελον
ἀσπασθῆ τὰς τοιαύτας σκέψεις καὶ μελέ-
τας, καὶ τὴν ὄντως πρωτόθουλον μέριμναν

τῶν ἀγαπητῶν, ἐναρέτων, πρὸ πάντων δὲ
ὅλιγρεκῶν τοιούτων ιεροψιλτῶν. 'Αλλ' ἐ-
ρωτῶ ὑμᾶς, ἀξιότιμοι καὶ ἀγαθοὶ ιεροψιλ-
ται, εἰς τὶς ὀφέλουσαν τὸ δημόσιον, ἡ ποίαν
ἐπὶ τὸ βέλτιον τροποποίησιν ἐπήνεγκον εἰς
τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν αἱ ἐπι-
στημονικαὶ αὗται δῆθεν ὑμέτεραι συζη-
τήσεις καὶ λεπτολογίαι περὶ τόνων, ἡμε-
τονίων, διαστημάτων, γενῶν, εἰδῶν κτλ.
εἰς ἃς περιορίζονται αἱ ὑμέτεραι φιλονει-
κίσι καὶ διατριβαί; Διότι τί μέλει εἰς τὸ
δημόσιον, τὸ ἔχον τὴν ὑπομονὴν ν' ἀναγι-
νώσκῃ τὰς λεπτολογίας ταύτας καὶ τὰ ζη-
τήματα, ἀτίνα ἐλυσαν ἡδη καὶ διευκρίνη-
σαν ἀρκούντως Εἴρεωπτοις μουσικοφιλόσο-
φοι, ἄν, π. χ. ὁ πλ. γ' (βαρὺς) ἥχος βε-
δίζει κατὰ τὸ ἐναρμόνιον (;) ἡ χρωματικὸν
γένος, ἡ ἀν ἀλλος ἥχος βαδίζει κατὰ δια-
τονικὸν, ἡ ἀν ἀποδείξεις τούτου είναι τὸ
υηνη, ἡ τὸ ζωζω, ἡ τὸ βου, ἡ τὸ δι;
Τὸ ζήτημα δὲν είναι τοῦτο, ἀγαθοὶ φίλοι.
Οὐχί τὸ ζήτημα είναι ἀν ἡ ἐκκλησιαστικὴ
ἡμῶν μουσικὴ, ὅπως σήμερον ψίλεται κα-
τὰ τὴν ιδιοτροπίαν, κατὰ τὴν μουσικὴν μέ-
θοσιν καὶ ιδίως κατὰ τὴν ιδιοσυγκρασίαν
καὶ τὴν στιγμαίαν εύθυμον ἡ δύσθυμον
κατάστασιν ἑκάστου ιεροψιλτου, είναι ἡ
δὲν είναι ἀρεστὴ εἰς τὸν ἐκκλησιαζομένον
λαὸν, τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ προσευχῇ καὶ
νὰ κατανυγῇ. Αἱ σκέψεις καὶ μελέται τού-
του ἡ ἐκείνου τοῦ ιεροψιλτου, ἀρυόμεναι
ἐξ ἀρχαίων πηγῶν Βύκλείδου, Πυθαγόρου,
Πλούταρχου κλπ. ὡς καὶ ἐκ τῶν μεταγε-
νεστέρων βιζαντινῶν διδασκάλων, ἔχουσι
μὲν τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀξίαν ἐν
μέρει, ἀλλὰ σήμερον, ὅτε ἡ εὐστάθεια τῆς εὐ-
σεβείας τοῦ ὄρθοδόξου χριστιανοῦ κλονίζε-
ται καὶ χαλαροῦται ὁ σημέραι ἐν τῇ ἔξωτε-
ρικῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ, ἐνεκε τῇς ἐπιγνω-

δίστου καταπιώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ἀλλαχοῦ ζητητέον τὸ αἰτιον. Πεῖον τοῦτο, καὶ πόθεν προέρχεται; Τοῦτο τὸ ζήτημα. Ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ μου καὶ ἐν τῇ πρὸς ὑμᾶς ἀφοσιώσει, κύριοι Ἱεροψάλται, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἴπω ὑμῖν θρραλέως, ὅτι ὑμεῖς αὐτοὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἀπλότητι καὶ ἀθωότητι εἴσθε ἀκουσίως οἱ πρωταίτιοι τοῦ κακοῦ τούτου. Καὶ ίδε διατί ἡ καθ' ὑμᾶς παράτολμος αὗτη ρήτρα: "Ὑμεῖς, κύριοι, διὰ τῶν αὐθαιρέτων ἰδιοτροπιῶν σας, καὶ διὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἀσυγγιώστων ὄλιγωριῶν σας, πρὸ πάντων δὲ διὰ τοῦ πρὸς τὰς καινοτομίας καὶ τοὺς ξενισμοὺς διετέρους ἔρωτος κατωρθώσατε νὰ παραμορφώσητε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν ἐν τοιούτῳ βαθμῷ, ὥστε, πολὺ μακρὰν τοῦ νὰ διατηρηθῇ ἀνηλίδωτον τὸ ἀρχεῖον. αὐτῆς, κάλλος, καὶ ἡ ἀπλότητη, αὐτῆς, νομίζω ὅτι, ἂν ὁ πρῶτος ἡμῶν μουσικοδιδάσκαλος καὶ μουσικοφιλόσοφος, ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, μᾶς ἐπεσκέπτετο εἰς καμμίαν μακρὰν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν, ὡς, π. χ. εἰς καμμίαν παννυχίδα, ἀμέσως ἦθελε μυστικῷ τῷ τρόπῳ ἀποταθῆ ἐις τὸν κανδηλάπτην διὰ νὰ τὸν ἔρωτήσῃ ποίας φυλῆς εἶναι οἱ ψάλται οὗτοι, καὶ ποίαν μουσικὴν ἔχουσιν ἐν χρήσει; Τοῦτο δὲ διατί; διότι οὐκ οἶδε πῶς παρεγνωρίσατε τὴν στοιχειώδη ταύτην βάσιν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς: ὅτι δηλ. ἡ μουσικὴ αὕτη δὲν ἀποκαθιστᾷ τὸ κύριον θέμα τῶν ἡμετέρων προσευχῶν, ἀλλ' ἡ ποίησις τῶν ἴερῶν ἀσμάτων ὑποβοηθεῖται κατὰ δεύτερον λόγον ὑπὸ τῆς μουσικῆς, ὥστε ἡ ἀσματογραφία ἡμῶν, ὡς πρωτίστη καὶ κυρία βάσις τοῦ Ἱεροῦ τούτου σκοποῦ, προωρίσθη πάντοτε νὰ ὑπερέχῃ καὶ ὑπερβάλῃ ὅλων τῶν βοηθημάτων αὐτῆς, καὶ νὰ καταντᾶ

μία εὔρυθμος καὶ ἔμμουσος τῶν ἀσματικῶν ποιήσεων ἀπαγγελία (recitatif), διατηρευμένης αὐστηρῶς τῆς ἐμμέτρου προφηρᾶς καὶ τῆς μετρικῆς προσῳδίας αὐτῶν, ὅπως οἱ θεόπνευστοι ἡμῶν πρῶτοι ἀσματογράφοι τὰς εἶχον συντάξει ἐν τῇ χριστιανικῇ αὐτῶν ἐκστάσει. Σήμερον δὲ τί συμβαίνει; "Οὐλον τούναντίον. Ή προφορὰ τῶν λέξεων, ἡ προσῳδία, ὁ χρόνος, ὁ ρυθμὸς ὅλος τῆς ἀσματικῆς ποιήσεως πνίγεται ἐντὸς μιᾶς ἐκρύθμου καὶ ξενικῆς μελωδίας καὶ μόνον ἐνεκα αὐτῆς ὁ ἐκκλησιαζόμενος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἔννοει οὐδὲ λέξιν τῶν ἀδχῶν καὶ ἀφιλοκάλως οὕτω πῶς ψαλλομένων ποιήσεων.

"Ἐνῷ ἵσταντον ταῦτα κατήντησαν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω διὰ τοὺς ἀνω ἐκτεθέντας λόγους, μὴ εἰσακουομένων δὲ ὅπου δεῖ τῶν δικαίων παραπόνων. τοῦτο εὑνεῖν, ζεῦν, προβαίνετε ὑμεῖς, κύριοι Ἱεροψάλται, εἰς τὸ μέσον, καὶ κλυδωνιζόμενοι ἐντὸς πελάγους ἐπιστημονικῶν λεπτολογιῶν, κατ' ἐμὲ δὲ λίαν ἀμφιεβητησίμων ὄρισμῶν καὶ σκαιτήτων μᾶλλον, μᾶς ὅμιλεῖτε, π. χ. περὶ τοῦ μεγάλου Ἰσού, περὶ ὑπάτης βαρείας, περὶ τριτημορίων, τεταρτημορίων καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν κλασμάτων συμμιγῶν ἢ ἀμιγῶν τῶν μεταξὺ τῶν διαστημάτων, τῶν περιέργων ὑμῶν κλιμάκων, καὶ περὶ ἄλλων τοιούτων πραγμάτων, δλῶς ξένων τοῦ τὰ μάλα ἐνδιαφέροντος ὑμῶν πόθου καὶ σκοποῦ. Διὰ νὰ σᾶς εὐχ χριστήσω, κύριοι, ἐγὼ, χάριν ὑμῶν, προχωρῶ ἔτι πλέον καὶ σᾶς λέγω ἔτι ἐπιστημονικώτερον ὅτε καὶ χιλιοστημόρια καὶ μυριοστημόρια οἱ ὑπάρχουσι μαθηματικῶς, οὐχὶ μόνον ἐν ἐνὶ διατονικῷ διαστήματι, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ἀκόμη ἐνὸς τῶν ὑφ' ὑμῶν διακωδωνιζομένων τεταρτημορίων. Ἄλλὰ πούσου

είδους μόρια; Ἀφανστα καὶ ἀκατάληπτα εἰς τὸ ἀνθρώπινον εὑρίσκεται. Ἀλλὰ, φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ἵεροψήλται, ἔσσωμεν πρὸς Θεοῦ τὰς ἀγόνους ταύτας συζητήσεις, τὰς ὁποίας προβάλλομεν ὡς ἐκ τρίποδος εἰς τὸ μέσον διὰ νὰ καλύψωμεν τὰ ρίχη τῆς ἀμαθείας ἡμῶν, καὶ διὰ τὰς ὁποίας καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι δικαίως μᾶς χλευάζουσιν ἐπὶ σκαίότητι διότι ἡξερύτε τί θέλεις συμβῆ; Ἔνασχολούμενοι εἰς τοιαύτας τεταρτημοριακὰς καὶ πενταμοριακὰς φιλονεικίας, θὰ πάθωμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς δι', τι ἐπάθον πάλαι ποτὲ καὶ οἱ βυζαντινοὶ ἡμῶν πρόγονοι διὰ τὸ βυζαντινὸν κράτος καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν, καὶ ἔνεκα τῆς μωρίας καὶ τῶν παθῶν αὐτῶν μᾶς ἐκλαροδότησαν τὴν μέλαιναν ἔκείνην σελίδη τῶν βιρυθύμων βυζαντινῶν αἰώνων διὰ τὰς ἀμερτίας μας.

Tà ἀρχαῖα κρατείτω!

Ναὶ, κύριοι ἵεροψήλται, ἐπὶ τῇ βάσει ταύτη στηρίζω τὰς ἔξης σκέψεις μου καὶ ἀντίθεσιν τῶν ὑμετέρων, τεινουσῶν εἰς νεωτερικὰς προσθέσεις.

Διατί ἄρα γε οἱ ἄγιοι ἡμῶν πατέρες καὶ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι εἰσήγαγον μεταξὺ τῶν ἀλλών ὥραιών τεχνῶν καὶ τὴν μουσικὴν εἰς τὴν ἔνωτερικὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ; Οὐχὶ μόνον διότι, ἐν τῇ καλλιοθησίᾳ αὐτῶν, ἔθεωγησαν δι' ἑκάστη τῶν τεχνῶν τούτων, ἴδιος δὲ ἡ μουσικὴ, εἶναι μία ἀκτίς ἐκ τῶν ἀπειρών ἀκτίνων τοῦ νοητοῦ τῆς θεότητος ἡλίου, οὐχὶ μόνον διότι ἐνεπνεύσθησαν οὕτω πῶς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ὡς βαθεῖς καὶ θεοδίβακτοι φιλόσοφοι ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα ὁ νοῦς ἡμῶν, ἀφ' ἔνος

μὲν, μεταρσίως αἰρόμενος διὰ τῆς γλυκυτάτης καὶ ἀμιμήτου ποιήσεως τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἀσματογραφίας, ἀφ' ἔτερου δὲ, διὰ τῆς συναδέλφου αὐτῆς μουσικῆς κατανυγόμενος καὶ καταηλούμενος ἀνω τῆς ἐπιγείου ὅλης, φθάνῃ εἰς τὸ ὑψος τῆς; ὑπερτάτης ἔκείνης ἐκοτάσεως, δι' οὗ προσπαθεῖ ὁ ὑπὸ τῆς προσευχῆς ἐμπνεόμενος Χριστιανὸς νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ ὑποπόδιον τῆς θείας Μεγαλειότητος, ἐξ οὗ πηγάζει πᾶσα τὴν ἡθικὴν ἐλάφρωσις καὶ παρηγορία ἐν τῇ κοιλίδι ταύτη τοῦ κλαυθμῶνος καὶ τῶν ἐπιγείων χαμαιζήλων παθῶν καὶ ταλαιπωριῶν.

Τοῦ σκοποῦ τούτου ἐπέτυχον πληρέστατα οἱ ἄγιοι ἔκεινοι καὶ μουσόληπτοι πατέρες καὶ διδάσκαλοι Δαμασκηνὸς, Κοσμᾶς, καὶ ὀλόκληρος πλειάς ἀσματογράφων. Διότι συμμορφωθέντες μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἔκεινης ἔθηκαν τὰς πρώτας βίσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ὅδηγούμενοι ὡς φιλόσοφοι ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τῆς καλαιοθησίας, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον διὰ τῶν πρώτων τεσσάρων ἡχῶν, ἔπειτα δὲ διὰ τῆς μεθοδικώτερας προσθήκης τῶν ἔτερων τεσσάρων πλαγίων ἡχῶν.

Τοῦ σκοποῦ τούτου ἀπεικόνισθεντος, ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ παραδοθῇ καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἡ μουσικὴ αὐτῇ ἀπαγγελία τῶν διδασκάλων ἔκείνων, καθὼς ὑπῆρχεν ἡδη ἐν μεμβράναις παρακατατεθειμένη καὶ ἡ ἀσματικὴ ἡμῶν ποίησις. Τοῦτο καὶ ἔγένετο διὰ τῆς πρώτης ἀτελοῦς μὲν, ἀλλ' ὅπωσδήποτε ψηλαφητῆς σημαδογραφίας, ἡν ἀκολούθως παρέλαβον καὶ τὰ ἀλλα νεοφύτιστα εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἔθνη, καὶ ἐπειδὴ τὸ περὶ γραφῆς μουσικῆς ζήτημα ἀπέβλεπε πλέον

τὴν ἐπιστήλην, προοδευόστης καὶ τελειοποιουμένης ταύτης, κατήντησ σήμερον ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφὴ (μὴ σκανδαλίζοθε, κύριοι, διὰ τὴν λέξιν εὐρωπαϊκὴ, ἐννοῶ ἀπλῶς τὴν γραφὴν) ἡ ἐντελεστέρα καὶ μεθοδικωτέρα πασῶν, κατὰ τὴν ὁδηγίαν αὐτῆς τῆς φύσεως, ἐκπληροῦσα ἀνέταιρέτως ἀπάσας τὰς ἀπαιτήσεις οἰασδήποτε κανονικῆς μουσικῆς.

Ταῦτα πάντα γνωρίζετε κάλλιον ἔμοῦ, ἀξιότιμοι ἱεροψάλται· ἀλλὰ, μολονότι ἔχω ἀπεριόριστον σέδας καὶ ἀγάπην πρὸς ὑμᾶς, δὲν μοὶ λέγετε, παρακαλῶ, τί συνέβη ἔκτοτε; Πάντες ὑμεῖς ὅμολογεῖτε ὅτι ἔθνικαὶ περιπέτειαι καὶ ἐπιμιξίαι, δουλεία πολυχρόνιος, ἀμάθεια, ἀμεσος ὄπαδὸς τῆς δουλείας, καὶ πολλὰ ἄλλα δυστυχῆ περιστατικὰ ἐπήνεγκον σημαντικὰς ἀλλοιώσεις εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων, καὶ ἐπομένως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πάτριον ἡμῶν κληρονομίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ταῦτα εἶναι γεγονότα ἀνεκίδεκτα ἀμφισβήτησεως· ἀρα δὲν δύναθε νὰ ἀρνηθῆτε ὅτι ἡ σημαδογραφία τῶν πρώτων μουσικοδιδασκάλων ἡμῶν ἀπὸ παρεννοήσεως εἰς παρεννόησιν, ἀπὸ διαφθορᾶς εἰς διαφθορὰν, ἡλλοιώθη καὶ παρεμφράθη καὶ κατὰ τὴν πριφορὰν καὶ κατὰ τὸ ὕφος, ἴδιως δὲ κατὰ τὸν πήλινον αἰῶνα τοῦ βυζαντινισμοῦ, ὃπου πλέον ἡ οἶησις, ἡ ἡμιμάθεια, ὡς πρὸς τὴν τριφολότητα ἐκτριχηλισμὸς παρήγαγον καὶ τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν, κράμα ἀρχαίου καὶ ἀγνοῦ ὕφους διεφθαρμένου καὶ θηλυπρεποῦς. Οἱ βυζαντινοὶ μουσικοδιδασκαλοὶ, ἐπόμενοι τῇ τότε κακαισθησίᾳ, ἐφάνησαν ὅποιοι ἦσαν, ἀλλὰ μολαταῦτα θεωροῦνται ἀξιέπαινοι, διότι διέσωσαν ἐκ τοῦ ἐσχάτου ναυαγίου παντὸς κειμηλίου τὰ μουσικὰ λείψανα τῶν ἀρ-

χαίων χριστιανικῶν αἰώνων· ἀλλὰ τίνετρόπω; Ὁ μὲν, διότι ἡτο ἐραστὴς τῆς ἀραβικῆς μουσικῆς, ἐν ᾧ βεβαίως καὶ ἡ δαμασκηνὴ διδασκαλία εἶχε τὴν κοιτίδα αὐτῆς, παρεισήγαγεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν νέας ἀραβικὰς στροφὰς καὶ ἐλιγμοὺς ἀσυνήθεις, ὁ δὲ, διότι ἡτο θιασώτης τῆς περσικῆς μουσικῆς σχολῆς, ἐπράξε ταῦτο ἐπὶ τὸ περαικώτερον, ὁ δὲ, φύσει ἀνάγγος καὶ ἀγματοκάμπτης, μετήνεγκεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ αύτοῦ ἀσματα ἡδυπαθεῖς ἐλιγμοὺς φωνῆς καὶ ὕφους, ὅλως ἀναξιοπρεπεῖς τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ οὕτω, δοὰς νὰ μὴ πολυλογῶ, κατήντησε τὸ πρᾶγμα κυκεών καὶ βαθυλωνία. Τίψωμεν, ἀδελφοί, μέλανα πέπλον λήθης ἐπὶ τῆς βαρυθύμου ἐκείνης ἐποχῆς, ἐναβρυνόμενοι εἰς τὴν κατχυνυκτικὴν καὶ ἀπλουστάτην ἐκείνην μουσικὴν τῶν θεοπνεύστων διδασκάλων, οἵτινες ἐτόνισαν τὴν Ὀκτώηχον, τὸ Ηεντηκοστάριον, τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα», τὸ «Ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ», τὸ «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτὸς» καὶ τόσα ἄλλα θεῖα μουσουργήματα, ἀτινα κινοῦσι τὰ ἡδύτερα δάκρυα κατανύξεως τοῦ εὔσεβοῦς Χριστιανοῦ, ἀν δὲν εἶναι ἀνάλγητος.

Ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ, ἐπῆλθε τὸ ζοφερὸν σκότος, ἐδραπέτευσαν καὶ οἱ ὄπωσιν μουσοτραφεῖς εἰς τὴν Ἐσπερίαν, ἐπετάχθη ὁ ποιμὴν, διεσκορπίσθησαν τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης, καὶ τί ἔμεινε τότε εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων; Ὄλιγοι τινὲς σχολαστικοὶ, μουσικοὶ δῆθεν, οἵτινες διὰ τῆς γριφώδους καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους ἀκόμη, καθὸ ἡμιμαθεῖς, ἀκαταλήπτου καὶ ιερογλυφικῆς σημαδογραφίας τῶν ἀρχαίων, ἡθέλησαν τρόπον τινὰ διὰ τῆς προφορικῆς πχραδόσεως νὰ συμπληρώσωσι καὶ νὰ ἐξηγήσωσι τὰ ἀκατάληπτα δι' αὐτοὺς σημεῖα.

Τότε δὴ τότε ἔκορυφώθη ἡ σύγχυσις ἴδεων καὶ ἔκφράσεων, καὶ ἀπόδειξις καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀθλία γλῶσσα τῶν μετὰ τὴν ἄλλωσιν αἰώνων. 'Οποία κατόστασις! 'Οποία χαομῷδία! 'Έκαστις τῶν ὅπωσοῦν ἐπισήμων τότε ἱεροψευτῶν, ὃν τὰ δινόματα παραλείπω, διὰ τὴν ἄλλως τε χοιστιανικὴν καὶ καλὴν αὐτῶν πρόθεσιν, εἶχεν ἴδιαιτέραν σχολὴν, ἴδιαιτέραν σημαίζεν. Εύτυχῶς ὡς πάντοτε πάλιν ὁ ἵερος ἡμῶν κληρος ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς ὥρθιδεξίας, ἐν τῷ σεδενομίῳ ἔκεινῳ ἀναχωρητηρίῳ τοῦ "Αθω, συνέλεξε καὶ τὰ μουσικὰ ἡμῶν ἐρείπια καὶ διεφύλαξεν αὐτὰ ἐν συνοχῇ καρδίας, καθόσον αἱ διανοητικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ δυνάμεις τῶν γερρρῶν ἀγίοριτῶν πατέρων τοῖς ἐπέτρεπον. 'Αλλ' εἰς τὰς πόλεις τί συνέβαινε; Σύγχυσις, μουσικὴ ἀταξία καὶ πρὸ πάντων ἀφίλοκαλία, παρεκτὸς ἀν θέλη τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς φιλοκαλίαν τὴν διὰ χαρακτηρῶν γραμμῶν, τὴν διὰ χρυσῶν στιγμάτων, τὴν διὰ κιναθάρεως καὶ τὴν διὰ καλλιγραφίας γραφῆν τῶν μουσικῶν λειψένων, καὶ μάλιστα τῶν κατ' εὐφημίαν βεβαίως λεγομένων καὶ λοιπονικῶν εἰρμῶν, οἵτινες μετὰ τὰ τερρείσματα, κρατήματα, ναναρίσματα, γαγαρίσματα καὶ γουργουρίσματα καὶ λοιπά αὐτῶν παρείσακτα ἐπεισόδια, πᾶν ἀλλο αἰσθῆμα ἡ καλαιοθησίας ἐμφαίνουσιν.

Τὸ πρᾶγμα, ὡς βλέπετε, κατήντησεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τῆς ἀηδίας καὶ ἀκηδίας, ἀπὸ τῆς ὅποιας ἐνύσταξαν σὶ εὔαισθητοι καὶ εὐλεπτεῖς Χριστιανοί. Εύρεθησαν λοιπὸν τρεῖς ἄγιοι ὄντως ἀνδρες, Χρύσανθος, Γρηγόριος καὶ Χουρμούζιος, ναὶ μὲν καὶ αὐτοὶ κάτοχοι περιωρισμένων μουσικῶν γνώσεων, ὡς ἐμφαίνει αὐτὸ τὸ μέγα Θεωρητικὸν τοῦ Χρυσάνθου, ἀλλὰ θερμοὶ

ζηλωταὶ τῶν πατρώων, οἵτινες προτροπῆς καὶ ἔδειρ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐπεχείρησαν ἵνα καθερίσωσι τὴν ὑφισταμένην ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἀφ' ὅλων τῶν παρεισάκτων αὐτῆς ψιμμυθίων καὶ φαύλων στολισμάτων, καὶ ίτιώς νὰ στερεώσισιν ὅμοιόμορφου μουσικὸν μύστημα εἰς ὅλας τὰς ὥρθιδεξίας, διότι καὶ αἱ μουσικαὶ φατρίστε (ἄν δύναται τις νὰ ὀνομάσῃ φατρίας τὰς αὐθικρέτους τάσεις ἀμάθητην τινῶν ἀνθρώπων) ἐπολλαπλασιάζοντο διημέραι. Διότε ἐνιοὶ μὲν φύλται ἦσαν ὄπαδοι τοῦ ἀοιδίμου Μανουὴλ, πρωτοψήλτου, ἔτερος δὲ τοῦ ἀειμνήτου Γρηγορίου τοῦ Λεμπαδαρίου, οὗτερον δὲ καὶ τούτου πρωτοφάλτου τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἀλλοι δὲ ἄλλων. Κατήντησαν δὲ ἐνιοὶ ἐξ αὐτῶν νὰ σεμνύνωνται διτὶ ἔκλεψαν λάθρᾳ ἀπὸ τοῦ δεῖνα ἡ δεῖνα μουσαχίπη τοῦ παλατίου τὴν δεῖνα ἡ δεῖνα στροφὴν (γαζέλη), ἦν τῇ ἐπαύριον ἐπροτίθεντο νὰ παρεμβάλωσιν εἰς τὸ χρουσικὸν, ἢ τὸ κοινωνικὸν, ἢ εἰς τὸ δεῖνα κράτημα τοῦ δεῖνα καλοφωνικοῦ ἡ μᾶλλον κακοφωνικοῦ είρμοῦ. 'Ἐντεῦθεν σχίσματα, ἐντεῦθεν φατρίαι οὐχὶ πλέον περὶ προσευχῆς ἡ κατανύξεως, ἀλλὰ περὶ διωτερεύοντος ὅλως ὑλικοῦ καὶ τρυφηλοῦ αἰσθήματος, ὅπερ ἀπέπνιγε πᾶν τὸ ἐκ τῶν θείων φύσμάτων καὶ προσευχῶν προσγινόμενον τῷ εύσεβετ Χριστιανῷ ὅρελος. 'Αρα, φίλοι μουσικολογιώτατοι, εἴχομεν κατατήσεις οὕτως εἰς τὴν ἐσχάτην κατάπτωσιν, ἦν ἡθέλησαν νὰ ἀναχαιτίσωσιν οἱ ἀειμνηστοι ἐκεῖνοι τρεῖς διδάσκαλοι, δι' ὅλης τῆς καλῆς αὐτῶν θελήσεως. 'Εμπρὸς λοιπόν!

'Ἐνασχοληθέντες εἰς τὸ σκουδαιότατον ταῦτο ἔργον, τέ διενοήθησαν μεθ' ὅλα τὰ ὑπὸ τὴν διάθεσιν αὐτῶν γλίσχραμέσσα; Νέ τροποποιήσωσιν ἐπὶ τὸ ἀναλυτικώτερον τὴν

λίαν συνεπτεγμένην παλαιάν μουσικήν γραφήν, καὶ τὰ δυσκατάληπτα καὶ δυσμάθητα ἔκεινα σημαδόφωνα μεγάλα τε καὶ μικρά. Ἡθελεν ὅντως ὑπέρξει πιθανότης ἐπιτυχίας, ἀν εἶχον οἱ καλοὶ οὗτοι ἄνδρες ἵκανα ὑλικὰ μέσα, ἵκανὸν ὑλικὸν καιρὸν, πρὸ πάντων δὲ τὴν σύμπραξιν εἰδικῶν ἐπιστημόνων διδοσκάλων. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐλειπον, καὶ ἐπελθόντος τοῦ ἔτους 1824, τὸ ἔργον τοῦτο ἔμεινεν οὐχὶ ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτοῦ, διότι δὲν ἦτο ἀκόμη ἐτοιμογενὲς, ἀλλ' ἐν καταστάσει ἀμόρφου ἐμβρύου, ὅπερ ὑπολαβόντες οἱ ἡμέτεροι ἀγαθοὶ Ἱεροψάλται ὡς γεννηθὲν, οὐδόλως δὲ ἐπιστήσαντες τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἀμόρφον, ἀκομψὸν καὶ ἀτελὲς αὐτοῦ αχῆμα, ἐνεκολπώθησαν αὐτὸ ὡς νέαν δῆθεν μουσικὴν γραφὴν, καὶ ίδὲν ἔκτοτε τυπόνονται δι' αὐτῆς καὶ Πανδέκτῃ, καὶ Ἀναστασιματάρια, καὶ Εἱρμολόγια, καὶ Δοξαστάρια, καὶ Ἀρμονίαι, καὶ Βύτέρπαι καὶ ὅ,τι ἀλλο παμπώδους ὄνόματος ἐξάμβλωμα δύναται νὰ ὑποτεθῇ. Ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις ἀτιμάτων δύναται νὰ ψελῇ ἐπακριβῶς ὅπως ἔστι γεγραμμένον, τὴν δὲ τοιαύτην ἐλλειψιν ἀναπληροῖ ἡ γόνιμος φαντασία τῶν Ἱεροψάλτων καὶ ἡ εὔθυμος ἡ ἡ δύσθυμος σωματικὴ αὐτῶν κατάστασις. Σημειώσατε δὲ ὅτι, καίπερ τοιούτων βιβλίων ὑπαρχόντων, οἱ ἡμέτεροι Ἱεροψάλται δὲν ἀρκοῦνται εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ συντάσσουσι καὶ ίδιόρρυθμα μέλη, προϊόντα τῆς γονίμου μουσικῆς ψυχαιμάτων ἐν χειρογράφοις φύλλοις ἡ τετραδίοις, ἐρανισμένα, ὡς οἱ ίδιοι ὅμολογοῦσιν ἀφελῶς πως, πότε ἀπὸ χανεντέδες, πότε ἀπὸ δερβίσας, πότε ἀπὸ στρατιωτικὰς μουσικὰς, καὶ εἴτι ἀλλο! Δὲν ἐτόλμησα δὲ νὰ τοὺς ἐρωτήσω διὰ νὰ μὴ τοὺς

προσβάλω, διατί ὅχι καὶ ἀπὸ λατέρνας ἢτοι ἀπὸ ὄργανα τῆς Βαβαρίας!

“Αλλο κακὸν, τὸ χείριστον πάντων!

“Ἐνιοὶ τῶν Ἱεροψάλτων νομίζουσιν ὅτι, ὅστις προχωρεῖ διὰ τῆς φωνῆς του ἐπὶ τὸ ὄξεύτερον, δηλαδὴ ὅστις μεταχειρίζεται ἀπὸ ἀρχῆς Ἰσον ὑψηλὸν (τὸ ἐπάρατον αὐτὸ Ἰσον κατὰ τὸν Ducoutray), οὗτος εἶναι ὁ τεχνικώτερος καὶ κομπάζει βλέπων πέριξ αὐτοῦ μεθ' ὑπερηφνείας ἀστείας τοὺς θαυμαστὰς αὐτοῦ.

Τί δυστυχία! Συνέβη μοί ποτε εἰσερχόμενῳ εἰς τὴν ἐκκλησίαν νότια ἀκούσω δεξιὸν ψάλτην, ψύλλοντα καταβοσίας, καὶ ὄρχιζομαι ἐνώπιον Θεοῦ, ὅτι ἐταράχθην ὑπέρμετρα, νομίσας ὅτι θλέγεται ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ πυροσσέσται ἀναγκάζονται νὰ κρυγάζωσι τόσον ἀγρίως. Καὶ ἐν τούτοις ὁ ψάλτης οὗτος ἦτο τὸ εἰδωλον τῶν κυρίων ἐπιτρόπων καὶ παγκαρτζίδων τῆς ἐκκλησίας διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς φωνῆς αὐτοῦ· ἀλλοτε πάλιν, ἐν ἀγρυπνίᾳ κατανυκτικῆς μνήμης, τὰ ἀκουστικὰ νεῦρά μου τόσον ἐταράχθησαν ἐξ τῶν ἀναγώγων φυινῶν καὶ τῆς βαρδάρου προφορᾶς καὶ μουσικῆς ἐκτελέσεως τῶν ὥραίων ἐκείνων ἀνοιξανταρίων, καὶ τοῦ ὀκταήχου «Θεοτόκε Παρθένε», ὃστε μετὰ δέους ἥρωτησα τὸν ἀξιόλογον τοῦτον Ἱεροψάλτην ἀνέκλαμβάνει τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ ὡς κωφάλαλον. Ἡρώτησα αὐτὸν πρὸς τούτοις ἀν, ἀτενίζων μετὰ κόπου εἰς τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ ναοῦ, ἐκλιπχρεῖ παρὰ τοῦ ἐκεῖσε ἀπεικονιζομένου Παντοκράτορος ἐνίσχυσιν τῆς βραχιώδους αὐτοῦ φωνῆς. Τί μοὶ ἀπεκρίθη; Οὕτως εὐχαριστεῖται ὁ λαός· ὁ Ἱερὸς τόπος δὲν μοὶ ἐπέτρεπε νὰ παρατείνω τὴν ὄμιλίαν, διὰ νὰ

ένθυμίσω εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἀνθρώπουν τὸν ΟΕ' κανόνα τῆς ΣΤ' ἀγίας συνόδου.

ε Τοὺς ἐπὶ τὸ φάλλειν ἐν ταῖς ἑκκλησίαις παραγενομένους βουλόμεθα μήτε ε βοᾶς ἀτάκτοις κεχρῆσθαι, καὶ τὴν φύσιν ε πρὸς κραυγὴν ἔκβιάζεσθαι, μήτε τι ἐπι- ε λέγειν τῶν μὴ Ἐκκλησίας ἀρμοδίων τε ε καὶ οἰκείων ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσο- ε χῆς καὶ κατανύξεως τὰς τοιαύτας φελ- ε μωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ε ἐφόρῳ Θεῷ. Εὐλαβεῖς γάρ ἔσεσθαι τοὺς ε οὐεὺς Ἰσραὴλ τὸ ιερὸν ἐδίδαξε λόγινον ε (Λευϊτ. ιε', 30) (1).

Ἐπειθόμουν δὲ ἐπίσης νὰ τῷ κάμω καὶ τὴν Ἑῆση παρατήρησιν, θὴν ἀλλοτε εἰχον κάμει καὶ εἰς διακεκριμένον Εὐρωπαῖον μουσικὸν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μουσικοδιδάσκα- λον. Πολὺ καλὰ, φιλε μου, ἔχεις τωόντι ἀν οὐχὶ εὐάρεστον, ἀλλὰ τούλαχιστον λίαν ὅξειαν φωνὴν, ὥστε καὶ τὰ τίζια τοῦ ταμπουρίου τὰ ἀποστομόνεις. 'Αλλ' εἶναι αὕτη φυσικὴ ἡ φωνὴ σου; Ηροχώρη- σον, ἀν δύνασαι, εἰς τὴν χαμηλοτέραν κλί- μακα νὰ σὲ ἴδω.

Αὕτη, κύριοι, ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς ἡμετέρας ἑκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τοῦ ὥραιοτάτου πρωτοτύπου καὶ πατρώου κειμηλίου τούτου τῶν πατέρων ἡμῶν. 'Αλ-

λὰ ποῦ τὴν κατηγορήσατε μὲ τὰς ἴσιοτρο- πίας σας, κύριοι ἵεροφάλται! Τίς ἐξ ὑμῶν φέλλει τρεκεύοντος κανόνας, ἀλλὰ καὶ τέσ- έξ ὑμῶν δύνεται νὰ καυχηθῇ διτι φέλλει- τοὺς κοινοθέους καὶ κατανυκτικωτάτους κανό- νας τοῦ Ὁρθρου ἐν ἀκριβεῖ χρόνῳ καὶ ῥυθμῷ, καὶ ὅπως πρέπει νὰ προφέρωνται αἱ λέξεις διὸς νὰ ὑπερέγωσι τῆς μουσικῆς συναδείσις καὶ νὰ ἀκούωνται εὐκρινῶς, καθαρῶς καὶ κατὰ τὴν ὑψηλὴν αὔτῶν ἔννοιαν; Πρόκει- ται, κύριοι, περὶ ὑψηλῆς πνευματικῆς ποιή- σεως, θὴν καθυπετάξατε δουλικῶς εἰς τὴν ὑλην. 'Αφίνω δὲ κατὰ μέρος τοὺς σολοικε- σμοὺς καὶ τὸ παροξύτονον τῆς ἀπαγγελίας, θὴν ἔχετε ἐν χρήσει, διότι καὶ περὶ τούτου ἔχω πολλὰ νὰ εἴπω.

Τούτων οὖτως ἔχόντων, δύναται τις νὰ μὲ ἀντικρούσῃ. Καὶ τί προτείνεις νὰ πρά- ξωμεν πρὸς διόρθωσιν τῶν τοσοῦτον κα- κῶν ἔχόντων, ὃν εἰμεθεὶ καθημερινῶς αὐ- τόπται καὶ αὐτῆκοι μάρτυρες; Τί προ- τείνω; 'Ιδοὺ αὐτό. 'Απλούστατον, ἀλλὰ χρειάζεται καλὴ θέλησις καὶ ἀποχὴ ἀπὸ φευδοῦς φανατισμοῦ καὶ σκολιᾶς σχολα- στικότητος.

Διὰ νὰ μὴ ἐπέρχηται στενοχωρία καὶ ἀγανάκτησις εἰς τοὺς ἑκκλησιαζομένους, οἵτινες, ἀναγνωρίζοντες ὅλας τὰς ἀνω-

(1) 'Ο ἀοιδός μους Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης ἐν τῷ Πυραλίῳ αὐτοῦ οὖτως ἐμπηνεύει τὸν περόντα κανόνα. 'Η ἐν ταῖς ἑκκλησίαις, λέγει, γινομένη φαλμωδία παράχλησις ἔστι πρὸς τὸν Θεόν πρὸς ἔξιλέων τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν. 'Ο δεόμενος, κατὰ συνέπειαν, πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ ἥδος ταπεινού καὶ κατανευγμένον, τὸ δὲ νὰ κραυγάζῃ τις δηλοὶ ἥδος θρασού καὶ ἀνευλαβές. Οἱ φέλλοντες λοιπὸν εἰς τὰς ἑκκλησίας ὄρειλοισι νὰ μὴ βιά- ζωσι τὴν φύσιν εἰς τὰ νὰ φωνάζουν ὑπὲρ τὸ δέον. 'Αλλὰ μήτε νὰ λέγωσιν ἄγματα ἀνάρ- μοστα τῇ ἑκκλησίᾳ. Ποιά δὲ τὰ ἀνάρμοστα

ταῦτα εἰς τὴν ἑκκλησίαν; 'Αποκρίνεται: ὁ ἐρ- μηνεὺς Ζωναρᾶς, ὅτι εἶναι τὰ γυναικοπρεπῆ μέλη, διὰ τοῦτο οἱ φέλλοντες εἰς τὰς ἑκκλησίας πρέπει νὰ προφέρωσι τὰς φαλμωδίας μὲ πολλὴν προσοχὴν εἰς τὸν Θεόν, δοτις βλέπει τὰ ἀπόκρυ- φα τῶν καρδιῶν ἡμῶν, καὶ νὰ προσέγωσι πρὸ πάντων εἰς τὴν νεορώς ἐν καρδίᾳ γινομένην φαλ- μωδίαν καὶ προτευχὴν μᾶλλον, ἢ εἰς τὰς ἔξι- τερικὰς κραυγὰς, ὥστε ἡ προσευχὴ ἡμῶν ν' ἀν- δαίνῃ ὡς εὐπρόσδεκτον καὶ εὐώδες θυμίαμα εἰς τοὺς πόδας τῆς θείας μεγαλωσύνης.

μεμψικοιρίας, εὐρίσκουσι πρόφασιν (καὶ δὲν τεսτάδικῶ) διὰ νὰ μὴ συχνάζωσιν εἰς τὰς Ἱερὰς ἡμῶν ἀκολουθίας, εἰ μὴ ἐν ἔκτακτοις ἡμέραις καὶ περιστάσεσι, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀπολέσωμεν κατὰ κράτος καὶ βαθύμηδὸν τὴν πατρώαν ἡμῶν παράδοσιν ταύτην, ὅσον καὶ κατ' ἐμὲ, ἃν μὴ μετέχῃ διγματικότητος, ἀπαιτοῦνται, κατ' ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην, τὰ ἀκόλουθα μέτρα, ληφθησόμενα πάντως ὑπὸ τῆς αὐθεντικῆς ἡμῶν ἐκκλησιαστικῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς.

A'. Σύστασις ἐξ ἐπαγγέλματος ἐπιτροπῆς ἀμερολήπτων καὶ οὐχὶ σκαιῶν καὶ φανατικῶν μουσικοδιδασκάλων, γνωριζόντων κατὰ βάθος τό τε ἐπιστημονικὸν σύστημα τῆς ὄντως ἀληθοῦς μουσικῆς τῶν Εὐρωπαίων· λέγω ἀμερολήπτων, διότι ἐνθυμοῦμαι τὴν χωμαδίαν, ἥτις ἐπαίχθη κατὰ τὸ 1846, ἃν δὲν ἀπατῶμαι, ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τῶν πατριαρχείων ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἀνθίμου τοῦ Κουταλιανοῦ, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ ἀκρίτως καὶ νὰ καταχριθῇ ἡ τότε πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ φανεῖσα τετράφωνος ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ.
I. Χαβιαρᾶς καὶ τοῦ ἐν Βιέννη Ἱεροδιακόνου Ἀνθίμου. Φρίττει τις ἀναλογιζόμενος εἰς ποιαν γελοίαν θέσιν περιέρχεται οὐχὶ ὁ ἀμαθῆς, ἀλλ' ὁ ἡμιμαθῆς καὶ φανατικὸς ἀνθρωπος, προκειμένου μάλιστα περὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων. «Οὕτινος τὴν γνῶσιν ἀφήρηται, τούτου καὶ κατηγορεῖ προχειρότατα». Ἐπὶ τῇ ῥήτρᾳ ταύτῃ ἐξεδόθη καὶ τότε ὁ περιφημος ἔχεινος συνοδικὸς τόμος, ὅστις δῆθεν τῇ σφενδόνῃ τῇ τοῦ Πνεύματος ἐξωστράκισε καὶ κατεδίκασε σύστημα, οὗτινος τὴν γνῶσιν ἐντελῶς ἀφήρηται.

B'. Οἱ μουσικοδιδασκαλοὶ οὗτοι, συσκεπτόμενοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸν καὶ ἐπαξίως ἀντα-

μειδόμενοι χρηματικῶς ἐντὸς ὥρισμένου χρόνου, νὰ συντάξωσι μίαν νέαν μεθοδικὴν Ἀνθιλογίαν, κατ' ἀρχὰς πρόχειρον μὲν, εἴτε δὲ ἐκτενεστέραν ὅλων τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀγαθῶν, τῶν συντόμων, ἐννοῶ, καθαρίζοντες αὐτὰ, ἐξ ἀρχαίων πρωτοτύπων, ἀπὸ ὅλας τὰς κακοφώνους ὄθνειας καὶ ἀπαραδέκτους τῇ Ἐκκλησίᾳ φράσεις, φθόγγους, φθορὰς, διασθορὰς, ἀπηχήματα, τερερίσματα, ναναρίσματα καὶ θηλυπρεπεῖς χαρακτῆρας.

G'. Περὶ τὴν μελέτην ταύτην συντόνως καὶ ἐπιστημονικῶς ἐνασχολούμενοι οἱ διδάσκαλοι οὗτοι, ἀλλὰ μετὰ φιλοσοφικῆς ἀπαθείας καὶ ἀνευ φανατισμοῦ, θ' ἀνακαλύψωσι βεβαίως ὅτι πάντα τὰ περὶ τριτημορίων, τεταρτημορίων καὶ χιλιοστημορίων, καὶ αἱ περὶ μείζονος καὶ ἐλάχιστου τόνου ἀγονοὶ συζητήσεις, εἶναι ἀποκυήματα ἀμαθίας, ἐναντία εἰς τοὺς κανόνας αὐτῆς τῆς φύσεως, ὡς καὶ ὁ ὑπὲρ ὑπάρξεως ἐναρμονίου γένους διῆσχυρισμός. Πάντα ταῦτα εἶναι προϊόντα πυρεσσούσης, ἢ μᾶλλον πασχούσης ἀσιατικῆς φαντασίας. Δύο εἶναι τὰ μόνα ὑπάρχοντα ἐν φυσικῇ καταστάσει γένη, διατονικὸν καὶ χρωματικόν. Οὐδὲν δὲ ἄλλο ὑπάρχει, οὐδὲ ἀποδεικνύεται εἴτε διὰ τοῦ πολυθρυλήτου τροχοῦ, εἴτε διὰ τοῦ τετραχόρδου ἢ πενταχόρδου, εἴτε διὰ τῆς ὑπάτης βαρείας, διότι πάντα ταῦτα εἶναι ὄνειρα μὴ ὕγιοις φαντασίας.

D'. Τούτου δοθέντος, ἀνάγκη πᾶσα νὰ στερεωθῶσι τὰ ἀξματα ταῦτα διὰ νέας κανονικῆς γραφῆς, ἐπὶ τῆς φυσικῆς καὶ μόνης, ἐπὶ τῆς διὰ πασῶν κλίμακος μετὰ τῶν ἡμιτονίων αὐτῆς. Μεθοδικωτέρα γραφὴ καὶ συμφωνοτέρα καὶ μὲ τὴν φύσιν καὶ μὲ τοὺς κανόνας τῆς ἀκουστικῆς, ἄλλως δὲ

καὶ εὐκολωτέρες διὰ τὴν ἐκ πρώτης ὄψεως κατάληψιν, δὲν ὑπάρχει ἀλλο, ἔκτὸς τῆς ἐν παγκοσμίῳ χρήσει εύρωπαικῆς γραφῆς, διότι καὶ ἡ θεοῖς τῶν φθόγγων καὶ τῶν διέσεων καὶ ὑρέσεων φαίνεται ἀμέσως φυσικωτάτη.

Ε'. Τοιουτοτρόπως διατηρουμένης πάντοτε ὡς βάσεως ἐκ τῶν ὡν οὐκ ἀνευ τῆς ἀρχαίας ἡμένη ἐκκλησιαστικῆς μελοποίες, καὶ αἱ ἀκολουθίαι καταντῶσι πολὺ πλέον συνεπυγμέναι, σύντομοι καὶ κενονικαὶ, καὶ ἡ αὐθαιρεσία τῆς σῆμερον ὑφισταμένης βαρβαροφάνου καὶ ἀναγώγου ἀπαγγελίας καταργεῖται, διότι οὕτως ὑποχρεωθήσονται ἀπαντες νὰ ψίλωσιν ἐν ταῖς ιεραῖς ἡμῶν ἐκκλησίαις συντόμως, κατανυκτιῶς καὶ πρὸ πάντων ὅμοιοι μόρφως, ὑπὸ πᾶσαν αὐτοτηρότητα, κατὰ τὰ ἐν ταῖς νεαὶς ταύταις μουσικαὶ δέλτοις σεσημειωμένα. "Αλλως, οἱ παραβάται τοῦ κανόνος τούτου θέλουσιν ὑπόκεισθαι εἰς πρόστιμον ὑπὲρ τοῦ ταμείου ἐκάστης ἐκκλησίας.

ΣΓ'. Τούτων γενομένων ἀπαξ διὰ τὴν καθημερινὴν χρήσιν τῶν ἴερῶν ἡμένη ἐκκλησιῶν, δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ὑπάρχουσι καὶ τινες ἑξαιρετικαὶ περιστάσεις, αἵτινες ἀπαιτοῦσιν ἀργότερα ἀσματα, οἷον πολυελαῖους, ἀργὰ χερουδικὰ καὶ κοινωνικὰ ἐπὶ πατριαρχικῶν λειτουργιῶν, είρμοὺς κ.τ.λ. Διὰ τὴν ἔγκαιρον διακανόνισιν τούτων κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον ἡ μουσικὴ ἐπιτροπὴ θέλει φροντίσει ἀκολούθως, ἀφεύκτως ὅμως ἀποσκορακίζουσα ἀνυπερθέτως ἀπὸ τοῦδε, ὡς ἀποφύλια τέρατα, τὰ τερερὲς, νανᾶ κ.τ.λ. ἀσημάντους βαρβαρικὰς καὶ ξενικὰς συλλαβὰς, εἰς ἃς βεβιασμένως πως θέλουσι νὰ ἀποδώσωσιν ἀρχαίαν σημασίαν, θην οὐδαμῶς ἔχουσιν, ἀλλ' εἶναι ἀποκυήματα διετήνων αἰώνων ἀμαθίας, διαφθορᾶς καὶ

χακισιθησίας. "Ἐὰν δέ ποτε παρεισιασθῇ ἀνάγκη δργοτέρου μέλους, ἂς ψίλωσιν ἀντὶ ἐνὸς δύο ἢ τρεῖς είρμοὺς, ἀλλὰ μετ' ἀλλιθούς μέλους, οὐχὶ δὲ καὶ κρυψάζοντες δίκην ἀντλιστῶν.

Διὰ τῶν μέτρων τούτων εἰλικρινῶς καὶ ἀνευ φανατισμοῦ ἐφχριμοὶ ομένων, νομίζω ὅτι εἴναι δυνατὸν καὶ ἡ μουσικὴ τῆς ἡμέτερας Ἐκκλησίας ν' ἀναστηλωθῇ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ταύτης πρωτοτυπίας καὶ εὐχλείας, καὶ ἡ δικαία ἀγανάκτησις καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προερχομένη ὀλιγωρία καὶ ἀδιαφορία τὸν εὔσεβῶν χριστιανῶν περὶ τὴν ἑξωτερικὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ νὰ ἑξαλειφθῇ βαθμηδόν· ἀλλως, ἐντὸς ὀλίγου θὲ ἰδωμεν τὴν εὐρωπαϊκὴν τετράφωνον μουσικὴν ἀντικαθιστῶσαν, καὶ τὰ μῆλα δικαίως, τὴν ἀρχαίαν πατροπαράδοτον καὶ μελίρρυτον ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, καὶ μὴ κολακευώμεθα μὲ χιμαίρας καὶ μὲ φανατικὰς ἀξιώσεις. .

Δ. ΠΑΣΠΑΛΗΣ.

"Ἐνῷ ὑπῆρχεν ὑπὸ τὰ πιεστήρια τὸ σὸν καὶ χείρας φυλλαδίον, περιστλιθων εἰς χείρας ἡμῶν αἱ πρὸς τοὺς ἴεροψίλτες τῆς πρωτεύουσης ἡμῶν δύο ἑγκύκλιοις τῆς μεγάλης πρωτοσυγγελίας, συνιστῶσαι ἀνευ οὐδεμίᾳς ἑξαιρέσεως τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπισυνημένης διατριβῆς τοῦ κυρίου Δ. Πασπαλῆ, περὶ τῶν σφραλερῶν ἰδεῶν ἡ μὴ τῆς ὁπίας διεπραγματεύμεθα διεξιδικῶς ἐν τῷ ἀνά καὶ χείρας φυλλαδίῳ. "Ἐνεκρίναμεν, ὅπως ποτὲ ἀνὴ, νὰ παραθέσωμεν τὰς περὶῶν ὁ λόγος ἐκκλησιαστικὰς ἔγκυκλιούς, ὡς πληρέστατα ἵκανοποιούμενας

τοὺς ἡμετέρους ιδίᾳ πόθους καὶ τὰς εὐ-
χάς, εὐγνωμονοῦντες ἀμα τῇ Α.Θ.Π.
τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Ἰωακεὶμ τῷ
Γ' δι' ἣν δεικνύει ἐνδελεχῆ πρόνοιαν καὶ
περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐλ-
πίζοντες ὅτι μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας
ἐνεργήσει ὑπὲρ τῆς πραγματοποίησεως
τῶν οὐσιωδεστέρων ἡμῶν προτάσεων, τῶν
ἐν ταῖς διατριβαῖς ἡμῶν διαλαμβανομένων.

ΤΟΙΣ ΙΕΡΟΨΑΛΤΑΙΣ
ΤΩΝ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΙΕΡΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.

A.

Οἱ ἀπό τίνος ἀρξάμενοι, ἐπ' ἐσχάτων
δὲ καὶ μετ' ἐπιτάσεώς τίνος ἐκδηλούμενοι
γογγυσμοὶ καὶ αἱ μομφαὶ κατὰ τῆς Ἐκ-
κλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς, τοῦ πολυ-
τίμου καὶ ἀξιοσεδάστου τούτου κειμηλίου
τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, ὡς λίαν δῆ-
θεν ὄχληρᾶς καὶ μὴ ἴκανούσης διεγέραι
τὸ θρησκευτικὸν αἰσθητὰ καὶ ἔξυψωσαι τὴν
διάνοιαν πρὸς τὸν Θεὸν, εὐλόγως μὲν
ἀπασχολοῦσι σπουδαίως τὴν μητέρα Ἐκ-
κλησίαν, ἀλλ' ὅμως ἀνάγκη ἵνα καὶ παν-
τὸς χριστιανοῦ τὴν σύντονον προσοχὴν καὶ
μέριμναν κινήσωσιν, ιδίᾳ δὲ μάλιστα ὑμῶν
τῶν ιεροφαλτῶν, τῶν ὀπαδῶν καὶ θιασω-
τῶν τῆς ἐπιστήμης ταύτης, πρὸς διάσωσιν
τῆς κίνδυνον ἀπωλείας διατρεχούσης πα-
τρώας ταύτης κλερονομίας.

“Οτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσικὴ,
ὧς ἀπορρέουσα ἐκ τῆς μουσικῆς τῶν ἀρ-

χαίων Ἐλλήνων, καθάπερ τοῦτο ἐκ πολ-
λῶν δείκνυται τεκμηρίων, τῶν μέχρι καὶ
νῦν θαυμαζομένων ἐπὶ τῷ δημοσίῳ αὐτῶν
πνεύματι, ὅπερ εἰς τὴν αὐτὴν τελειότητα,
εἰς ἣν ἥδυνήθη ἀναδιδίσαι τὴν φιλοσοφίαν,
τὴν ποίησιν, τὴν ζωγραφικὴν, τὴν γλυ-
πτικὴν, καὶ εἰς ἐτι μείζονα προήγαγε τὴν
μουσικὴν ἐπιστήμην, καὶ ὡς ἐγκλείουσα
ἐν ἐστῆ πολλὰς ἀρετὰς, ποικιλίαν οὐ τὴν
τυχοῦσαν, ὡς κάλλιστα γιγνώσκουσιν οἱ
περὶ ταύτην ἀσχολούμενοι, οὐκ ἔστι δυνα-
τὸν ἵνα αὐτὴ καθ' ἐστὴν ἡ τοιαύτη, οἷαν
οὐκ ὀλίγοι τῶν ἡμετέρων ἐπιπολαίως κρί-
νοντες, τολμῶσι χαρακτηρίζειν, βαθυτέρα
μελέτη καὶ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἥδυνατο
καταδεῖξαι τοῦτο. “Οτι ὅμως καὶ οἱ γογ-
γυσμοὶ καὶ αἱ μομφαὶ καὶ ἡ ἀπαρέσκεια ἐν
γένει πρὸς τὴν Μουσικὴν τῆς ἡμετέρας
Ἐκκλησίας οὐκ εἰσὶν ὅλως ἀσύστατοι
ἀναμφίλεκτον.

Τὴν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα τῆς Ἐκ-
κλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς, ἀφ' ἑνὸς, τὰ
αἵτια τῆς δικαίας ἐν πολλοῖς κατακραυγῆς
κατ' αὐτῆς καὶ ἀπογοητεύσεως, ἀφ' ἑτέρου,
καὶ ἐξ ἀλλοῦ τ' ἀπατούμενα πρὸς ἄρσιν
τῶν τοιούτων μέμψεων καὶ παραπόνων
καὶ πρὸς βελτίωσιν καὶ ἀνύψωσιν εἰς τὴν
οἰκείαν αὐτῆς ἀξίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν,
πάντα ταῦτα δύναται τις ιδεῖν συντόμως
ἐκτιθέμενα ἐν τῇ ἐπισυντριμένῃ διατριβῇ,
ἢν ἐπ' ἐσχάτων ἐδημοσίευσε διὰ τῶν ἐφη-
μερίδων τῆς Βασιλευόσης ὁ ὅμιογενῆς κ.
Δ. Πασπαλῆς, ἀνὴρ εἰδήμων τῆς τε Ἐκ-
κλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς καὶ τῆς τῶν
Εύρωπαίων καὶ τῶν πατρώων ζηλωτῆς.

“Ἐκ τῆς μετὰ προσοχῆς καὶ ἐμβριθείας
μελέτης τῆς διατριβῆς ταύτης καὶ πᾶς μὲν
χριστιανὸς ἐν γένει, ιδίᾳ ὅμως ὑμεῖς οἱ
ιεροφάλται δύνασθε ἐν εὔσυνειδησίᾳ κατα-

νοῦσαι τὰ αἵτια τῆς ἐκπτώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, τὴν σπουδαιότητα τῶν συνεπειῶν, ἃς δύναται ἐπαγαγεῖν ἡ περὶ ταύτης ὄλιγωρία καὶ ἀκηδία, καὶ τὴν μεγάλην εὐθύνην, ἣν ἔχουσιν οἱ ἑκπεπρετοῦντες διὰ τῶν ἴδιοτροπιῶν αὐτῶν τὴν κατάπτωσιν αὐτῆς καὶ κατὰ συνέπειαν ἀποτελέσματικῶς καὶ τελεσφόρως ἔργασθηνται πρὸς ἐκκαθέρισιν, βελτίωσιν καὶ ἀνύψωσιν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν καὶ λαμπρότητα.

Καίτοι δὲ ἡ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος σκέπτεται ἐμβριθῶς καὶ ἐν καιρῷ προνοήσει σπουδαιότερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ ὅμως ἡγήσατο ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦδε δῶμαν νῦν καὶ συνιστῶσα τὸ γε νῦν τὴν μετὰ προσοχῆς μελέτην τῆς εἰρημένης διατριβῆς προτρέψηται ὑμᾶς καὶ συστήσῃ θερμῶς, ὅπως, παραπούμενοι παντὸς ξένου καὶ ὄθνειον δυναμένου διαφθεῖραι καὶ ἀσχημίσαι τὸν ἄγιον καὶ χριστιανικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς χαρακτῆρα, φιλοτιμηθῆτε ἔργασθῆναι κοινῇ καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑπὲρ τῆς ἐκκαθαρίσεως καὶ ἀναδείξεως τοῦ πολυτίμου τούτου ἔθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν θησαυροῦ, περιαιροῦντες ὅσας κηλίδας ὁ χρόνος, αἱ περιστάσεις καὶ αἱ διαθέσεις ἐπέθηκαν ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου ἀδέμαντος, ἵνα ἀνακτήσηται οὗτος τὴν ἰδίαν αὐτοῦ λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρεπειαν.

Τὰς ἀτάκτους βοάς καὶ τὰς ἐκβεβιασμένας κραυγὰς, τὰς ἀναρμόστους στροφὰς καὶ τοὺς ἐκλελυμένους σχηματισμοὺς τῆς φωνῆς ἐκπαλαιὶ ἡ Ἐκκλησία κατέκρινε καὶ ἀπηγόρευσε κατηγορηματικῶς, ὡς ὅλως ἀηδῆ καὶ ἀνάρμοστα εἰς ναὸν Θεοῦ, προει-

λετο δὲ καὶ ἐμόρφωσε μουσικὴν ἐπιτηδείαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν ἐκκλησιαζομένων, ὃς ἔστιν ἡ ἀνύψωσις τῆς διανοίας ἐκ τῶν γηγενῶν πρὸς τὰ οὐράνια καὶ ἡ προσευχὴ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰ θεῖα αὐτῆς ἄρματα, ἔχουσαν τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐν τῇ ἀπλότητι, τὸ τερπνὸν ἐν τῇ εὐρυθμίᾳ καὶ τὸ σεμνὸν ἐν τῇ μετά ταπεινότητος, ἡρεμίας καὶ κατανήσεως καθαρᾶς, εὔκρινει, ἀπερίττω καὶ ἐμμελεῖ φυλαμψία.

Ταῦτα καὶ εἰτί ἄλλο καλὸν ἐνυπέρχει ἐν τῇ ἐπισυνημένῃ διατριβῇ, (α) ἔκαστος ὑμῶν ὡς γνώμονα ἔχων προστεσάμενος καὶ τῆς τροχιᾶς ταύτης οὐδόλως παρεκκλίνων, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀείποτε ἐν τῷ νῷ ἔχων τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν, ὅτι τὰ πάντα ἐν τῷ νῷ τοῦ Θεοῦ πρέπον γίγνεσθαι εὐσχημόνως καὶ ἐν τάξει, εἰ πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γενέσθω (Κορινθ. ΙΔ', 40), ἔστω βέβαιος ὅτι κατὰ πολὺν βελτιώθησται ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ καὶ αἱ κατ' αὐτῆς μέρψεις βαθμηδὸν ἔκλειψουσιν.

Οὐκ ἄκαριον δὲ, συνῳδὸν τῇ ἀποστολικῇ ταύτῃ περὶ τῆς ἐν τῷ ιερῷ ναῷ ἐμπρεπούσης εὐσχημοσύνης καὶ τάξεως ἐντολῇ, ἐπιστήσαι τὴν προσοχὴν ὑμῶν καὶ εἰς ἔτερά τυνα ἀφορῶντα τὴν εὐπρέπειαν καὶ εὐτεξίαν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ὅλην δυστυχῶς καταβέλλεται προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια. Εἰς τὴν τήρησιν τῆς ἀπαιτουμένης ἐν τῷ νῷ ὡς οίκῳ Θεοῦ, εὐσχημοσύνης καὶ τάξεως ἀναμοιβόλως συντελοῦσι μὲν τὸ ἐπ' αὐτοῖς καὶ οἱ ἐκκλησιαζόμενοι διὰ τῆς εὐσχήμου, σεμνῆς, ἀθορύου καὶ εὐλαβητικῆς

(α) Ἡ διατριβὴ αὐτῇ ἔστιν ἑκείνη, ἣν ἀντέρῳ ἀναδημοσιεύμενην ἐν τῷ παρόντι φυλλαδίῳ.

τε οἱ ἡγέτες καὶ διὰ τῆς ἐν κατανύξει σευχῆς ἢ λλὰ πρὸ πάντων ἀγνωτιρρήτως ρεῖλουσι οὐλάττειν ταύτην τὰ ὄργανα εἰδαίαν θεῖ, οὐτως εἴπειν, τῆς κοινῆς προσοὶ ἵερου παρέχειν ἑκατούς ὑπόδειγμα ἐν ἔκκλησιαζομένοις. Τοιαύτην σπουδὴν μὲν πιν κατέχετε ἐν τῷ ναῷ καὶ ὑμεῖς ὅταιροι ὅφειλετε ἀπαντες ἀνεμετά καὶ τῶν κανοναρχῶν ὑμῶν φέλανα ἐπενδύτην ποδήρη, κάλυμμα κεφαλῆς ἐπίσης ὄμοιόμορφον καὶ ὄμόχρουν ἐκ μέλανος βελούδου κατεσκευασμένον ἐν σχήματι εὐαρμόστῳ καὶ εὐπρεπεῖ. Ὁφείλετε ἴστασθαι ἐν τοῖς στασιδίοις ὑμῶν μετὰ πάσης σεμνότητος καὶ εὐλαβείας, φάλλειν ἐν κατανύξει καὶ ἰλαρότητι, ποιεῖν πάσας τὰς κινήσεις τοῦ σώματος εἰς προσευχὴν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας καὶ σεμνότητος, εἴτε ἐν τοῖς στασιδίοις ὑμῶν ἴσταμενοι εἴτε κατερχόμενοι, διαν προσήκη ἀποδιδόναι τῷ προεξάρχοντι τῆς τελετῆς πατριάρχη ἢ ἀρχιερεῖ τὸν προσήκοντα σβασμὸν, προσέχειν ταῖς ἐκφωνήσεις τοῦ ἱερουργοῦντος καὶ ἀντιφωνεῖν ἐναλλάξ καὶ ἀναλλιπῶς τὰ διατεταγμένα καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα ποιεῖν δσα προσήκει κατὰ τὴν ἐν τῷ Εὐχολογίῳ διάταξιν καὶ κατὰ τὴν ἐν τῇ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ χρατοῦσαν ἀρχαίαν τάξιν, ἣν ὅφείλετε μαθεῖν καὶ σπουδάσαι παρὰ τῶν εἰδότων ταύτην, καὶ τοὺς κανονάρχας αὐτὴν διδάξαι, ὥστε ἐν πάσαις ταῖς ἵεραις ἐκκλησίαις διαφυλάττεσθαι μὲν τὸ εὐσχημόν καὶ εὗτακτον, διατηρεῖσθαι δὲ τὸ ὄμοιόμορφον καὶ ἀπαράλλακτον ἐν πᾶσιν εἰς ἐνδείξιν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ταύτοτητος τῆς πύστεως καὶ τῆς λαζείας.

Ἐὰν οὖτα ποιῆτε, ὡσπερ εἰσηγούμεθα ὑμῖν καὶ ἐντελλόμεθα, πεπίσμεθα ὅτι καὶ τὸ διημέραι ἐκπίπτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑμῶν μουσικῆς γόητρον ἀνορθωθῆσεται καὶ ἡ παραμεληθείσα τάξις καὶ εὐπρέπεια ἐν τῷ οἰκῳ τοῦ Θεοῦ ἀποκατασταθῆσεται, οὐ ἡ χάρις καὶ τὸ ἔλεος εἶναι μεθ' ὑμῶν.

Ἐν τοῖς πατριαρχείοις, τῇ 6 Ἰαν. φωπ'.

† Ο ΜΕΓΑΣ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ.

ΤΟΙΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΙΕΡΟΨΑΛΤΑΙΣ.

B'.

Συνῳδὰ τῇ προεκδοθείσῃ πατριαρχικῇ ἑγκυκλίῳ πρὸς τοὺς ἱεροφάλτας τῆς Βασιλευούσης περὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν, τοῦ σεβασμίου τρόπου τοῦ ἴστασθαι ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις καὶ φάλλειν ἐν φωναῖς αἰσίαις, κατὰ τοὺς συνοδικοὺς κανόνας κ.τ.λ. παραγγέλλονται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἐφεξῆς ἀπολύτως χρήσιμα, ὡς ἀφορῶντα τὸ ὄμοιόμορφον τῆς ἱερᾶς ψελμψδίας πάντων τῶν ἱεροφαλτῶν, ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις.

A'. Πάντων τῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ δοξαστικῶν, στιχηρῶν, προσομοίων, καθισμάτων, ἀπολυτικῶν, εἱρμῶν, κανόνων, καταβασιῶν, ἀργῶν τε καὶ συντόμων, τῶν ἐμπιριλαμβανομένων ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις

τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ Τριωδίου, τοῦ Πεντηκοσταρίου, καὶ τοῖς δώδεκα Μηναίοις, οἱ χοροστατοῦντες πρέπει νὰ ἔκστηθίζωσι τὰ μέλη καὶ ψίλλωσιν αὐτὰ κατὰ γράμμα, ὡς εὑρηνται τονισμένα ἐν τοῖς μουσικοῖς βιβλίοις, εἰ δυνατὸν δὲ, νὰ ἔκστηθίζωσι καὶ τὰ κείμενα τῶν δεοποτικῶν καὶ μεγάλων ἑορτῶν, ἵνα μὴ ἀναγκήζωνται κύπτειν ἀπόπως καὶ φυλλομετρεῖν τὰς βίβλους καὶ αἰτιᾶσθαι τοὺς κανονάρχας διὰ τὰς ἐξ ἀμελείας αὐτῶν προκυπτούσας χασμωδίας, τοῖς δὲ πρωτοπείροις ψάλταις παραγγέλλομεν ἀναγνώσας, ἀναποδέσποσας· φάλλωνται. Σ. Καντού

μουσικῆς βίβλου, ἥως οὖς ἡ πολυχρόνιος ἀσκησις καὶ πεῖρα καταστήσῃ αὐτοὺς τοιούτους, ώστε νὰ ψάλλωσιν ἀπταίστως καὶ μετὰ θάρρους.

B'. Τὸ μέλος τούτων θέλει διδάσκεσθαι καὶ ψάλλεσθαι εἰς τὸ ἑξῆς ἐκ τῶν καθιερωθέντων ἐκπαλαι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μουσικῶν βιβλίων, ητοι τοῦ συντόμου Ἀναστατιματαρίου Πέτρου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ συντόμου Δοξασταρίου Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ Είρμολογίου Π. τοῦ Βυζαντίου, καὶ τοῦ ἀργοῦ Δοξασταρίου Ἰακώβου πρωτοψάλτου, τὰ ἀμέσως ἐκ τῆς ἀρχαίας γραφῆς ἐξηγηθέντα ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων διδασκάλων Γρηγορίου καὶ Χουρμουζίου, καὶ ἐκδοθέντα εἰς τύπον τὸ μὲν Ἀναστατιματάριον κατὰ πρῶτον ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ ΙΙ. τοῦ Ἐφεσίου, καὶ Β' ὑπὸ Χουρμουζίου, τὸ δὲ σύντομον Δοξαστάριον κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Π. Ἐφεσίου, καὶ δέ ὑπὸ Θ. Φωκαέως, τὸ Είρμολόγιον δὲ, κατὰ πρῶτον ὑπὸ Χουρμουζίου, καὶ Β' ὑπὸ Ἰωάννου πρωτοψάλτου, τὸ δὲ ἀργὸν Δοξαστάριον ἀπαξ ὑπὸ Θ. Φωκαέως· τῶν δὲ ιερωτέρων μελοποιημάτων, τῶν ἐν διερόροις ἐκδόσεσι περιφερομένων, ἀπαγορεύε-

ται ἡ χορησις ἐν ταῖς ἵεραις, εἰς στερουμένων τῆς ἀπλότητος, οἷας ὡς ρύθμου, τῶν χαρακτηριστικῶν, ἢ τοῦ εὐερᾶς ψαλμωδίας, δύνανται, ἢ τοῦ ἀρχαίας χρησιμεύσας πρὸς ἴδιαιτέραν, ταῦτα νὰ ἐκάστου.

G'. Ἐκ τοῦ παππαδικοῦ μέλονται χερουβικὰ μὲν κατὰ πᾶσας, ψάλτην τὰ τῆς ἑβδομάδος σύντομα, καὶ χιρια-Πέτρου τοῦ Βυζαντίου, ἐν ἑκτάκ τὰ τοῦ περιστάσεοι, καὶ τὰ τοῦ Γρηγορί τοις δὲ Κωνσταντίνου τῶν πρωτοψαλτῶν, οὐ καὶ

Δανιὴλ καὶ τοῦ Πέτρου, κοινωνικὰ δὲ τῶν ἑορτῶν τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ καὶ τῶν ἀγίων ψάλλονται τὰ τοῦ Πέτρου, Δανιὴλ καὶ Γρηγορίου τῶν πρωτοψαλτῶν. Δοξολογίας δὲ μεγάλαι ψάλλονται αἱ τοῦ Π. τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ Π. Βυζαντίου, Ἰακώβου, ἡ τοῦ Δανιὴλ καὶ Γρηγορίου, αἱ δὲ σύντομοτ δοξολογίαι Μανουὴλ πρωτοψάλτου, ταῦτα δὲ πάντα ἐκ τῶν δοκίμων ἀρχαίων ἐκδόσεων Χουρμουζίου, Θ. Φωκαέως καὶ τῆς Πανδέκτης Ἰωάννου πρωτοψάλτου.

Δ'. Ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῶν ἱερῶν ἐκκλησιῶν ἀπαγορεύονται ψάλλεσθαι διὰ λόγους οὔφοροῖς ἡ Ἐκκλησία τὰ ἀνοιξαντάρια καὶ τὸ ὀκτάηχον Θεοτόκε παρθένε, ἀτινα μόνον ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις χρησιμεύουσι καὶ διὰ τοῦτο ἐτονίσθησαν, ψάλλεται δὲ μόνον τὸ Μακάριος ἀνὴρ Μανουὴλ ΙΙ. καὶ ἐν ὥρισμέναις τισὶ περιστάσεοι τὰ κεκραγάρια Ἰακώδου πρωτοψάλτου. Ἐν δὲ τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ ἀπαγορεύονται, ἀμα τῇ ἑξόδῳ τῶν Ἀγίων, αἱ μεγάλαι φωναὶ, καὶ τὰ χρατήματα, καὶ ἐπιβάλλεται τοῖς ψάλταις, ἵνα σιγῶσι, μέχρι τῆς εἰσόδου τῶν λειτουργῶν εἰς τὸν Βῆμα, ἀπαγορεύονται πρὸς τούτ

καὶ τὰ λεγέματα λειτουργητῶν, φεταποχήνονται δὲ τὸ ιερεῖς οἱ χοροί ἐν ταῖς ἔκφωνήσεσιν αὐτοῦ διὰ ταπεινῆς καὶ ἡσύχου μονωδίας: εταὶ τὸ ἔθιμον τῆς Μ. Ἐκκλησίας, τὰ δὲ τυπικά οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐγκαταλιμπτάνωνται, ἐκτὸς τῶν μεγάλων ἑορτῶν, ἐν αἷς φάλλονται τὰ ἀντίφωνα.

Ταῦτα γραφθεόντα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὑποβάλλονται εἰς ἔκαστον ἱεροφάλτην, ἐφεστάται δὲ ἡ προσοχὴ αὐτῶν ἵνα μή τις ἔξι ἔγωισμοῦ, ἡ αὐταρεσκείας παρεισάγῃ ἐν ταῖς ιεραῖς τελεταῖς ἀδόκιμα καὶ ἀνάρμοστα ἴδιαι τερα μέλη, ἐκτὸς τῶν ἐγκεχριμένων καὶ παραδεδεγμένων ἔχπαλαι παρὰ

τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδέποτε δὲ προστάμενος ἱερᾶς ἐκκλησίας, ἢ ἐφορος, ἢ πρόκριτος δύναται νὰ καταναγκάσῃ τὸν ἱεροφάλτην ἵνα φάλλη τι ἀπάρδον τῇ παρούσῃ ἐγκυκλίῳ. Ὁ μὴ συμμορφωθησόμενος πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ταύτας παραγγελίας τιμωρηθήσεται παραδειγματικῶς.

'Ἐν τοῖς πατριαρχείοις, τῇ 8 Ιαν. 1880.

† Ο ΜΕΓΑΣ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ.

